

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
EDUKOLOGIJOS INSTITUTAS

Edukologijos (Švietimo kokybės vadyba) **studijų programa**

ŽIVILĖ MIZGERIENĖ

**VISOS DIENOS MOKYKLOS MODELIO ĮGYVENDINIMAS, PLĖTOJANT
KAIMIŠKŲJŲ RAJONŲ MOKINIŲ KOKYBIŠKO UGDYMO(SI)
GALIMYBES: ATVEJO ANALIZĖ**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovė prof. dr. Aušrinė Gumuliauskienė

Darbas originalus .....
(studento parašas)

Šiauliai, 2019

Parengto baigiamojo magistro darbo savarankiškumo patvirtinimas

Patvirtinu, kad įteikiamas magistro darbas tema „**VISOS DIENOS MOKYKLOS MODELIO ĮGYVENDINIMAS, PLĖTOJANT KAIMIŠKŲJŲ RAJONŲ MOKINIŲ KOKYBIŠKO UGDYMO(SI) GALIMYBES: ATVEJO ANALIZĖ**“ yra:

1. Atliktas savarankiškai ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose.
2. Nebuvo naudotas kitame universitete / institute Lietuvoje ir užsienyje.
3. Nėra medžiagos iš kitų autorių darbų, jeigu jie nėra nurodyti darbe.
4. Pateiktas visas panaudotos literatūros sąrašas.

.....
Vardas, pavardė

.....
Parašas

TURINYS

SANTRAUKA (lietuvių kalba)	4
SANTRAUKA (anglų kalba)	5
ĮVADAS	6
1. VDM MODELIO ĮGYVENDINIMO TEORINIAI ASPEKTAI	12
1.1. VDM samprata ir reikšmė ugdymo(si) procese	12
1.2. VDM modelio privalumų ir trūkumų teorinės interpretacijos	14
1.3. VDM modeliai ir ugdymo(si) proceso organizavimas Lietuvoje	18
1.4. VDM modelių įgyvendinimo patirtis užsienio šalyse	22
2. VDM MODELIS KAIP KOKYBIŠKO PRIEŠMOKYKLINIO IR PAGRINDINIO UGDYMO(SI) GALIMYBĖ	29
2.1. Priešmokyklinio, pradinio ir pagrindinio ugdymo paskirtis ir reikšmingumas	29
2.2. Priešmokyklinio – pagrindinio ugdymo kokybės sampratos teorinės interpretacijos	33
2.3. Kokybės kriterijai, skatinantys priešmokyklinio – pagrindinio ugdymo kokybę	35
3. TYRIMO METODOLOGIJA	40
3.1. Tyrimo metodologija	40
3.2. Tyrimo metodika ir organizavimas	41
4. TYRIMO REZULTATAI IR JŲ ANALIZĖ	46
4.1. Bendra VDM modelio charakteristika	46
4.2. VDM poreikio tyrimo rezultatų analizė	47
4.3. VDM modelio įgyvendinimo vertinimo rezultatų analizė	53
4.4. VDM poreikio ir lūkesčių atitikties tyrimų lyginamoji analizė	61
4.5. Priešmokyklinio, pradinio ir pagrindinio ugdymo pakopų mokinių grupinės diskusijos tyrimo rezultatai	64
4.6. VDM dirbančių pedagogų pusiau struktūrizuoto interviu tyrimo rezultatai	68
DISKUSIJA	76
IŠVADOS	78
REKOMENDACIJOS	79
LITERATŪRA	80
PRIEDAI	90

SANTRAUKA (lietuvių kalba)

Baigiamojo darbo tema. Visos dienos mokyklos (toliau – VDM) modelio įgyvendinimas, plėtojant kaimiškųjų rajonų mokinių kokybiško ugdymo(si) galimybes: atvejo analizė.

Tyrimo aktualumas ir naujumas. Atsižvelgdami į priešmokyklinio ir pagrindinio ugdymo mokinių poreikių įvairovės tenkinimą, vis didėjančias kaimo rajonų mokinių užimtumo, socialinės atskirties ir kitas problemas, Lietuvoje siūloma ganėtinai nauja mokymosi organizavimo praktika – VDM, kurios pagrindinis tikslas yra kokybiškas, lankstus, įtraukus, socialiai teisingas bei lygias galimybes užtikrinantis vaikų ugdymas(is) visą dieną saugioje aplinkoje.

Tyrimo problema. Lietuvoje VDM modelio įgyvendinimas nėra pakankamai išplėtotas. Trūksta mokslinės ir metodinės literatūros, išsamesnės VDM steigimo koncepcijos, neaišku, koks turėtų būti jos finansavimas. Trūksta norminio reglamentavimo, kuris nusakytų aiškias metodines gaires, kaip turėtų veikti VDM, koks turėtų būti jos turinys, formos, mokymo metodai.

Hipotezė. Tikėtina, kad įgyvendinamas VDM modelis padės spręsti ir patobulinti priešmokyklinio bei pagrindinio ugdymo švietimo prieinamumo, vaikų užimtumo, tėvų darbo suderinamumo ir kitas problemas, siekiant užtikrinti kokybiško ugdymo galimybes kaimo vietovėse.

Tyrimo objektas. VDM modelio įgyvendinimas, plėtojant kaimiškųjų rajonų mokinių kokybiško ugdymo(si) galimybes.

Tyrimo tikslas. Atskleisti VDM modelio įgyvendinimo ypatumus Telšių rajono X pagrindinėje mokykloje.

Tyrimo metodai. Teoriniai, kiekybiniai, kokybiniai, statistiniai.

Tyrimo išvados. Bandomoji VDM modelio idėja, jos teikiamos paslaugos pateisino tėvų lūkesčius. Tobulinant VDM modelį tėvai siūlo daugiau dėmesio kreipti į vaikų maitinimą, glaudesnę tėvų, pedagogų, mokinių ir socialinių partnerių bendradarbiavimą, įvairesnes popamokines veiklas. Mokiniai patinka lankyti VDM, nes čia jiems suteikiama mokytojų pagalba, mokiniai padedama atlikti namų darbų užduotis, sudarytos sąlygos dalyvauti neformaliojo ugdymo užsiėmimuose. Mokiniai pripažįsta, jog kol kas mokykloje trūksta įvairesnių neformaliojo ugdymo būrelių, žaidimų ir sporto inventoriaus. Dauguma VDM dirbančių pedagogų šį modelį vertina teigiamai, tik įvardija vieną iš silpniausių modelio pusių – finansavimą. Tobulinant modelį, pedagogai siūlo aktyviau bendradarbiauti su socialiniais partneriais, labiau atsižvelgti į vaikų individualių gebėjimų ugdymą.

Esminiai žodžiai. Visos dienos mokykla, priešmokyklinis ugdymas, pradinis ugdymas, pagrindinis ugdymas, kokybė.

SANTRAUKA (anglų kalba)

The title of the thesis. Implementation of a full-day school model, developing quality education opportunities for pupils in rural areas: case study.

The relevance/novelty of the research. Noting the satisfaction of the diversity of pre-primary and primary education needs, the increasing employment, social exclusion and other problems, a rather new practice of organizing learning is offered in Lithuania – a full-day school with the ultimate goal of providing quality, flexible, inclusive, socially fair and equal opportunities for children throughout the day in a secure environment.

The problem of the research. The implementation of the full-day school model is not sufficiently developed in Lithuania. There is a lack of legal regulation that sets out clear methodological guidelines on how the full-day school should be conducted, what its content, forms and teaching methods should be. There is a lack of scientific and methodological literature on how the full-day school should be understood, what should be its funding.

The hypothesis. It is likely that the implemented the full-day school model will help to solve/improve pre-primary and basic education accessibility, child employment, parental work compatibility and other problems in order to ensure quality education opportunities in rural areas.

The object of the research. Implementing the full-day school model by developing opportunities for quality education for pupils in rural areas.

The aim of the research. To reveal the peculiarities of the implementation of the full-day school model in Telsiai district X primary school.

The methods of the research. Theoretical, quantitative, qualitative, statistical.

The conclusions of the research. The idea of the full-day school model and the services provided justify the expectations of the parents. In developing the full-day school model, parents offer more attention to child nutrition, closer cooperation between parents, educators, pupils and social partners, and more diverse extracurricular activities. Pupils like to attend the full-day school, because it provides teachers with assistance, homework opportunities, and opportunities for non-formal education. Pupils acknowledge that the school lacks a variety of non-formal education groups, games and sports inventory. The majority of the full-day school teachers are positive about the full-day model. Financing is one of the weakest sides of the model. Educators suggest more collaboration with social partners to improve the model, and take more account of individual skills development.

Key words. Full-day school, pre-primary education, primary education, basic education, quality.

IVADAS

Tyrimo aktualumas. Pastaruoju metu Lietuvoje daug kalbama apie mokyklos vaidmenį ugdant savarankiškus, gebančius kurti sėkmingą asmeninį gyvenimą ir visuomenės gerovę asmenis, o priešmokyklinis ir pagrindinis ugdymas sulaukia vis didesnio visuomenės dėmesio. Todėl, norint tinkamai atliepti didėjantį šiuolaikinio ugdymo poreikį, nepakanka tik priešmokyklinių grupių ar popamokinės veiklos, kuri būtų organizuojama tik pagal priešmokyklinio ir bendrojo lavinimo bendruosius ugdymo planus (Gužauskienė, 2017). Kiekvienai mokyklai aktualu ieškoti naujų mokymosi proceso organizavimo būdų, kurie nuo mažų dienų padėtų atkleisti kiekvieno besimokančiojo individualius poreikius (European Commission, 2015), sudarytų vienodas sąlygas vaikams darniai vystytis (Švietimo raidos scenarijus, 2011), atitiktų bendruosius ugdymo kokybės reikalavimus (Gumuliauskienė, Smilgienė, 2010) ir akcentuotų švietimo prieinamumą nepaisant individualių, socialinių, ekonominių bei kitų veiksnių (Šiuolaikinių didaktikų centras, toliau – ŠDC, 2017).

Atsižvelgdami į priešmokyklinio ir pagrindinio ugdymo mokinių poreikių įvairovės tenkinimą, lygių galimybių užtikrinimą, bendrų kokybės reikalavimų įgyvendinimą, švietimo prieinamumą ir vis didėjančias kaimo rajonų mokinių užimtumo, socialinės integracijos, socialinės atskirties ir kitas problemas (ŠDC, 2017), švietimo specialistai siūlo Lietuvoje ganėtinai naują mokymosi organizavimo praktiką – VDM (visos dienos mokykla), kurios pagrindinis tikslas yra kokybiškas, lankstus, įtraukus, socialiai teisingas bei lygias galimybes užtikrinantis vaikų ugdymas(is) visą dieną saugioje aplinkoje (Vilutienė, 2018). Suvokiant, kad priešmokyklinis ir pagrindinis vaiko ugdymas yra laikomas vienu svarbiausių šiuolaikinės politikos prioritetų bei mokymosi visą gyvenimą pagrindu (Bendroji programa ir išsilavinimo standartai, 2003), VDM tampa alternatyva, kuri sąlygoja „geresnę priešmokyklinių ir pagrindinių klasių mokinių švietimą ir padeda dirbantiems tėvams užtikrinti vaikų saugumą po pamokų, sudaro galimybę užsiimti naudinga mokymo(si) ar kūrybine veikla“ (Arvaniti, 2004; cit. ŠDC, 2017, p. 19).

Pabrėžtina, kad Lietuvos strateginiuose ir teisiniuose dokumentuose galima rasti teisiųjų prielaidų VDM modeliui įgyvendinti Lietuvoje, nes, kaip teigia ŠDC (2017), švietimo prieinamumas, ugdymosi kokybės užtikrinimas ir lygios galimybės siekti asmeninės mokymosi sėkmės įgyvendinant VDM koncepciją yra mūsų vyriausybės programinis siekis. Lygias mokymosi galimybes pirmiausia užtikrina *Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992)* ir *Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (2011)*, kuriuose pabrėžiama, kad mokslas pagal priešmokyklinio, pradinio ir pagrindinio ugdymo programas privalomas iki 16 metų. *Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas (1996)*

suteikia galimybę mokiniams rinktis įvairias švietimo programas, jų modulius, dalykus, leidžia pasirinkti švietimo teikėją ar mokymosi formą, atsižvelgiant į mokinių gebėjimus ir poreikius. *Valstybinėje švietimo 2013–2022 metų strategijoje (2014)* vienu iš uždavinių siekiama užtikrinti švietimo prieinamumą ir lygias galimybes maksimaliai plėtoti vaikų ir jaunimo švietimo aprėptį bei suteikti palankiausias galimybes individualiems gebėjimams skleistis. „*Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ (2012)* akcentuoja socialinę atskirtį patiriančių asmenų teises, aktyvų dalyvavimą socialinės įtraukties politikoje ir veikloje, vaikų gerovę ir lygias galimybes visiems. *Lietuvos Respublikos vyriausybės 2016 m. programoje (2016)* didelis dėmesys skiriamas mokyklų įvairovei, didinant švietimo prieinamumą ir lygias galimybes visiems, pabrėžiama jaunimo socialinė branda, atitinkanti mokytojų bei mokinių iniciatyvas ir asmenybės ugdymo poreikius. *Vaikų įtraukties mokytis ir įvairiapusio ugdymo 2017–2022 metų veiksmų plane (2017)* siekiama padėti išsiskleisti individualiems vaikų gebėjimams, ugdyti bendrąsias kompetencijas.

Galiausiai, „kalbėdami apie VDM, turime suvokti, kad tai yra vienas iš kelių būdų įgyvendinti Geros mokyklos koncepciją arba, kitaip tariant, kurti mokyklą kiekvienam vaikui“ (Šeibokienė, 2018, p. 1), nes „VDM tikslai ir uždaviniai atspindi Geros mokyklos koncepcijoje numatytus tikslus ir uždavinius. VDM principai apibrėžia: vaiko visapusišką vystymąsi, geriausių vaiko interesus, nediskriminavimą, lygias galimybes, kolegialumą ir pan.“ (Railienė, 2018, p.1). Taigi akivaizdu, kad „šie ir kiti strateginiai dokumentai kuria solidų pagrindą VDM idėjai įgyvendinti. Tai būtų mokykla, kurioje derėtų formalusis ir neformalusis švietimas, būtų pasirūpinta individualia besimokančiojo pažanga ir ugdymosi poreikiais, emociškai, fizine vaiko sveikata bei saugumu, joje vietą rastų visi bendruomenės nariai (ŠDC, 2017, p. 58).

Tyrimo problemos iširtumas. Nagrinėjant minėtą mokyklos modelį pastebėta, kad Lietuvoje empirinių tyrimų šia tema praktiškai nėra, nors, kaip teigia T. Coelen (2004), tai nėra naujas švietimo reiškinys. Minėtu švietimo reiškiniumi Lietuvoje daugiausia domėtasi pastaraisiais metais. Daugiausia tyrimų atliko ŠDC. „VDM iniciatyva atėjo iš 2017 m. Vyriausybės programos įgyvendinimo. 2017 m. vyko diskusijos dėl VDM sampratos, atlikti VDM patirties užsienio šalyse ir paslaugų poreikio VDM Lietuvoje tyrimai, veikė darbo grupė, kuri teikė siūlymus dėl VDM sampratos, organizuotos viešosios konsultacijos. 2018 metais parengtas Rekomendacijų dėl VDM išbandymo projektas, kuris kaip tik dabar pradedamas įgyvendinti keturiasdešimtyje šalių mokyklų“ (Šeibokienė, 2018, p. 1). Žvelgiant į užsienio patirtį pastebėta, kad dauguma šalių turi didesnę ar mažesnę VDM modelio įgyvendinimo praktiką (Thoidis & Chaniotakis, 2015). Kita vertus, būtų neteisinga manyti, kad Lietuvoje neaptinkama šio modelio apraiškų. ŠDC atliktų tyrimų duomenimis nustatyta, kad Lietuvoje

yra skirtingų modelių ugdymo įstaigų (pailgintos dienos grupė, vaikų dienos centras, save pristatančių kaip VDM). Tokia veikla iš esmės susijusi su poreikių, siejamų su VDM idėja, tenkinimu, be to, aišku, kad VDM poreikis aktualus šešerių – vienuolikos metų vaikams, taip pat socialiai pažeidžiamiesiems ar turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniams (ŠDC, 2017).

Užsienio literatūroje aptinkama nemažai empirinių tyrimų, įrodančių VDM poveikį mokinių akademinėi sėkmei, socialinei integracijai, mokinių užimtumui, individualiems poreikiams tenkinti. Atliktais empiriniais tyrimais nustatyta, kad mokiniai, lankydami VDM, demonstruoja stipresnius akademinis pranašumus, tai prisideda prie geresnės vaikų socializacijos (Kimball, 2018), nes sudaromos geresnės sąlygos akademinėi kvalifikacijai ir saviraiškai (Study Moose, 2016). Plečiant mokyklos programą, VDM suteikia mokiniams daugiau laiko konkrečiam mokymosi turiniui įgyvendinti, atsiranda galimybė įgyvendinti inovatyvius mokymo metodus (Stecher, Klieme ir kt., 2009). Mokiniai turi daugiau laiko užduotims atlikti, atsiranda daugiau patirtinio mokymosi laiko, išmokstama planuoti laiką, stiprėja mokytojų ir mokinių santykiai, keičiasi ir gerėja mokinių elgesys, didėja pasitikėjimas savimi, vaikai atranda daugiau galimybių realizuoti save, tėvams tampa lengviau suderinti darbą ir vaikų užimtumą (Faberman, Kaplan, 2005).

Antra vertus, P. Worrall (2013) tyrimas atskleidė tik nedidelę teigiamą koreliaciją tarp didėjančių mokymosi valandų ir mokinių pasiekimų. *Extended Learning Time in K-12 Schools* (2008) programos kūrėjai pateikė mokslinius tyrimus, kurie parodė, kad papildomas laikas mokykloje ne visada yra naudingas. Papildomo laiko poveikis priklauso nuo to, kaip šis laikas naudojamas. Išplėstinio mokymosi laiko skeptikai P. M. Little., C. Wimer ir kt. (2008) teigė, kad netinkamai parengtos programos gali padaryti daugiau žalos nei naudos, o pats modelio taikymas tampa ganėtinai brangus ir sunkiai įgyvendinamas.

Naujai kuriami mokyklos modeliai ir jų taikomi mokymo organizavimo būdai sudaro sąlygas funkcionuoti naujoms ugdymo formoms, turiniui ir mokymuisi, kurie tenkina visų suinteresuotųjų poreikius ir yra ypač svarbūs priešmokykliniame, pradiniam ir pagrindiniame ugdyme. Visą dieną dirbanti mokykla, skirta ne tik vaikams ir jų poreikiams tenkinti (Azizah, Annisa, 2014), bet ir yra suteikianti tvirtą pagrindą mokytis intelektualinės, fizinės, socialinės ir emocinės raidos aspektų (Kristiawan, Tobari, 2017), tampa alternatyva sprendžiant įvairius nusikaltimus, tokius kaip pradinių ir pagrindinių mokyklų moksleivių vagystės ar seksualinis priekabiavimas (Vivanews, 2012).

Tyrimo problema. Švietimo dokumentuose, įvairiose mokslinėse praktinėse konferencijose ar diskusijose minimos šios kaimų mokyklų problemos: lygių galimybių nebuvimas, švietimo prieinamumo stoka ir ugdymo kokybės problemos. Akivaizdu, kad švietimo paslaugos turėtų būti

teikiamos „sudarant realias galimybes kiekvienam žmogui laisvai pasirinkti ir gauti jam priimtinas švietimo paslaugas neatsižvelgiant į tai, kokioje vietovėje jis gyvena” (emokykla.lt., 2018, p. 1). Tačiau kaimo vietovėse nepakankamai užtikrinama švietimo paslaugų kokybė (Kvieskienė ir kt., 2008), o nepakankama švietimo paslaugų pasiūla kelia mokyklos ir kaimo bendruomenės narių užimtumo problemą (Baily ir kt., 2010; Katane, 2013; Butler, 2014). Visa tai lemia švietimo ir socialinės sistemos pokyčius (Zakarevičius, 2003), todėl kaimo vietovėse esančios švietimo įstaigos yra priverstos ieškoti lankstesnių ugdymo programų, naujų mokymo organizavimo būdų, kurie lemia naujų mokymosi modelių kaimo mokyklose atsiradimą.

Apžvelgus užsienio šalių patirtį matyti, kad VDM modelio įgyvendinimas pasaulyje nėra naujas švietimo reiškinys. Nors Lietuvoje ir aptinkama šio modelio apraiškų, tačiau vis dar nėra pakankamai gerai išplėtotas šio modelio įgyvendinimas. Lietuvai trūksta teisinio, norminio reglamentavimo, kuris nusakytų aiškias metodines gaires, kaip turėtų veikti VDM, koks turėtų būti jos turinys, formos, mokymo metodai. Trūksta mokslinės ir metodinės literatūros, kaip turėtų būti suvokiama VDM, koks turėtų būti jos finansavimas. Trūksta pagrįstų įrodymų, koks iš tikrųjų yra tokio tipo mokyklų poreikis Lietuvoje, ar Lietuva turi pakankamai patirties kurti VDM ne tik kaimo, bet ir miesto vietovėse. Todėl **šiuo darbe formuluojami probleminiai klausimai:** kokiomis formomis ar būdais įgyvendinamas VDM modelis kaimo rajonų mokyklose? Ar VDM modelis padeda užtikrinti kaimo rajonų mokyklų švietimo prieinamumą, vaikų užimtumą ir tėvų darbo suderinamumą? Kaip VDM modelio įgyvendinimas prisideda prie kaimo, rajonų mokyklose besimokančių priešmokyklinio ir pagrindinio ugdymosi pakopų mokinių ugdymo(si) kokybės?

Tyrimo objektas. VDM modelio įgyvendinimas, plėtojant kaimiškųjų rajonų mokinių kokybiško ugdymo(si) galimybes.

Hipotezė. Tikėtina, kad įgyvendinamas VDM modelis padės spręsti ir patobulinti priešmokyklinio, pradinio ir pagrindinio ugdymo švietimo prieinamumo, socialinės integracijos, socialinės atskirties, vaikų užimtumo, tėvų darbo suderinamumo ir kitas problemas, siekiant užtikrinti kokybiško ugdymo galimybes kaimo vietovėse.

Tyrimo tikslas. Atskleisti VDM modelio įgyvendinimo ypatumus Telšių rajono X pagrindinėje mokykloje.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išsiaiškinti teorinius VDM modelio aktualumo aspektus:

1.1. Pateikti VDM sampratos teorinę analizę.

1.2. Išanalizuoti VDM privalumų ir trūkumų teorines interpretacijas.

- 1.3. Atskleisti VDM modelio įgyvendinimo patirtį šalies ir užsienio ugdymo institucijose.
2. Teoriškai pagrįsti priešmokyklinio ir pagrindinio ugdymo kokybės problematikos ir aktualumo aspektus:
  - 2.1. Pateikti priešmokyklinio ir pagrindinio ugdymo paskirties bei reikšmingumo teorines interpretacijas.
  - 2.2. Atskleisti priešmokyklinio ir pagrindinio ugdymo kokybės sampratos ypatumus.
  - 2.3. Identifikuoti kokybės kriterijus, skatinančius priešmokyklinio ir pagrindinio ugdymo kokybę.
3. Ištirti VDM modelio įgyvendinimo situaciją:
  - 3.1. Išsiaiškinti tėvų požiūrį į VDM poreikį.
  - 3.2. Išsiaiškinti tėvų požiūrį į VDM įgyvendinimą.
  - 3.3. Identifikuoti priešmokyklinio, pradinio ir pagrindinio ugdymo pakopų mokinių požiūrį į VDM vykdomas veiklas.
  - 3.4. Atskleisti VDM dirbančių pedagogų požiūrį į tobulintinus modelio ypatumus.
4. Remiantis tyrimo rezultatais pateikti rekomendacijas mokyklos bendruomenei tobulinti VDM modelio įgyvendinimą.

Tyrimo metodologija. Tyrimas grindžiamas pragmatizmo, egzistencializmo, humanizmo ir visuotinės kokybės vadybos filosofinėmis nuostatomis.

Tyrimo metodai. *Teoriniai:* mokslinės ir metodinės literatūros, švietimą reglamentuojančių dokumentų turinio analizė. *Empiriniai:* žvalgomasis tyrimas, anketinė apklausa raštu, grupinė diskusija (*focus grupė*), pusiau struktūrizuotas interviu. *Statistiniai:* aprašomoji ir daugiamatė statistinė analizė naudojant SPSS 16.0 programinį paketą. Skaičiuoti dažniai (N), vidurkiai (M), procentai (%) ir standartiniai nuokrypiai (SD). Daugiamatės statistinės analizės metu taikyti parametriniai ir neparametriniai testai.

Tyrimo imtis ir organizavimas. Tyrimo tikslui pasiekti ir iškeltiems uždaviniams įgyvendinti buvo derinamos kiekybinio bei kokybinio tyrimų priegigos. *Kiekybiniai tyrimo metodai.* Žvalgomasis tyrimas ir tėvų anoniminė anketinė apklausa raštu. Apklausa vykdyta dviem etapais. Pirmoji anketinė apklausa raštu buvo atliekama 2018 metų vasario mėnesį, joje dalyvavo 52 mokinių tėvai. Antroji anketinė apklausa vyko 2019 metų kovo mėnesį, joje dalyvavo 55 mokinių tėvai. Siekiant išsiaiškinti pateiktų anketos klausimų tikslingumą ir suprantamumą, kiekybinių tyrimų dalyviams pateiktas žvalgomasis tyrimas. Pastarajame tyrime dalyvavo 12 mokinių tėvų. *Kokybiniai tyrimo metodai.* Priešmokyklinio ir pagrindinio ugdymo pakopų mokinių grupinės diskusijos (*focus grupės*) tyrimas,

kuriame dalyvavo 11 priešmokyklinio, 48 pradinio, 8 pagrindinio ugdymo mokiniai. Siekiant išsiaiškinti galimas grupinės diskusijos vedimo ir duomenų rinkimo problemas, atliktas žvalgomasis grupinės diskusijos tyrimas. Žvalgomajame tyrime dalyvavo Edukologijos II kurso magistro studijų studentės. Pusiau struktūrizuotas interviu atliktas su 5 pedagogais, dirbančiais VDM. Kokybiniai tyrimai buvo atliekami 2019 metų kovo mėnesį. Tyrimo metu buvo užtikrinamas respondentų ir informantų anonimiškumas bei konfidencialumas.

Darbo reikšmingumas. VDM modelis įvardijamas kaip vienas iš būdų plėtoti Geros mokyklos koncepciją, jos tikslus ir uždavinius. VDM reikšmingumas pabrėžiamas kalbant apie kaimo rajonų mokyklose kylančių problemų, tokių kaip socialinė atskirtis, nepakankamas dėmesys mokinių poreikių įvairovei, mokinių užimtumas, tėvų darbo su mokykla suderinamumas, ugdymo(si) turinio lankstumas, mažinimą. Teoriniai šio darbo pagrindai padeda atskleisti VDM modelio sampratą, įtaką priešmokyklinio ir pagrindinio ugdymo kokybei, padeda susipažinti su VDM įgyvendinimo idėjomis užsienyje. Praktiniu požiūriu šio tyrimo metu surinkti ir apibendrinti duomenys gali būti svarbūs tobulinant Telšių rajono X pagrindinės mokyklos VDM modelį.

Darbo aprobacija:

- Živilė Mizgerienė. (2018). Pristatė žodinį pranešimą „*Visos dienos mokyklos modelio įgyvendinimo praktika, plėtojant kaimiškųjų rajonų mokinių kokybiško ugdymo(si) galimybes: atvejo analizė. Tėvų poreikio tyrimas*“. Studentų mokslinių darbų konferencija, registracijos Nr. ED-5-38. Šiaulių universitetas (žr. 1 priedą).
- Živilė Mizgerienė. (2019). Pristatė žodinį pranešimą „*Visos dienos mokyklos modelio įgyvendinimo praktika, plėtojant kaimiškųjų rajonų mokinių kokybiško ugdymo(si) galimybes: atvejo analizė. Tėvų lūkesčių, mokinių ir pedagogų tyrimas*“. Studentų mokslinių darbų konferencija, registracijos Nr. EI-4-584. Šiaulių universitetas (žr. 2 priedą).
- Živilė Mizgerienė. (2019). Parengtas straipsnis tema „Visos dienos mokykla. Ką joje būtina tobulinti?“ Nuoroda internete: <<https://www.etaplus.lt/visos-dienos-mokykla-ka-joje-butina-tobulinti?fbclid=IwAR09RjwfVwH6pCrQI7-uwmaurguqUPN6DCJ4cLlOFYQ93wVVximYmH6-Ffk>>

Darbo struktūra. Darbą sudaro santrauka lietuvių ir anglų kalba, įvadas, 4 skyriai, diskusija, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas, 16 priedų. Darbe pateikiamos 37 lentelės ir 11 paveikslų.

1. VDM MODELIO ĮGYVENDINIMO TEORINIAI ASPEKTAI

1.1. VDM samprata ir reikšmė ugdymo(si) procese

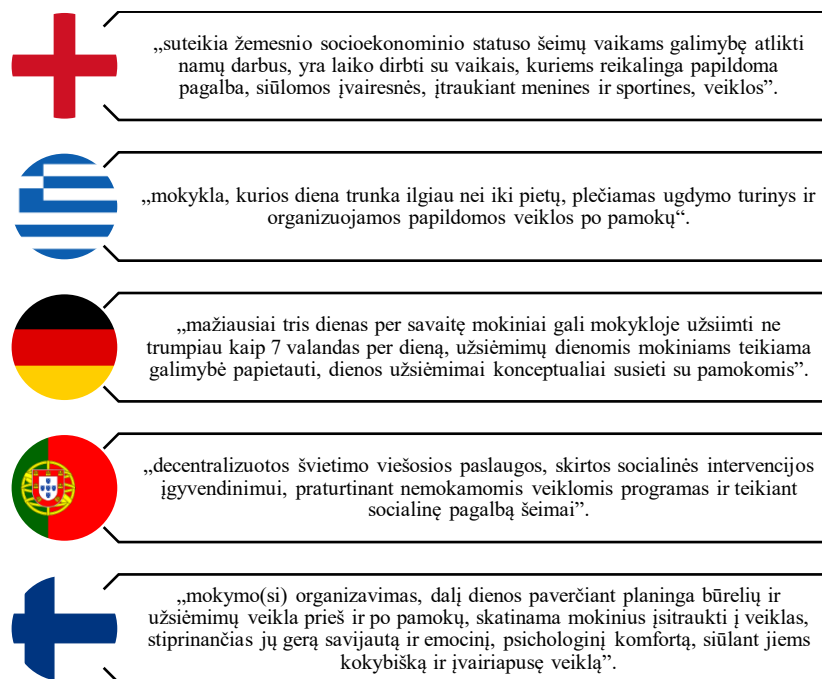
Analizuojant užsienio VDM įgyvendinimo praktiką paaiškėjo, kad „VDM yra paplitusios Vakarų ir Rytų Europoje, tačiau jos įgyvendinimas yra įvairus, apimantis skirtingus VDM tipus, ugdymosi formas ar turinį. Tarptautiniu mastu galima aptikti skirtingus VDM apibrėžimus. Tai yra nulemta VDM sampratos, poreikio bei organizavimo skirtumų ir tarp šalių, ir tarp tos pačios šalies mokyklų, šalies socialinių, ekonominių ir kultūrinių ypatumų, ugdymo tradicijų“ (ŠDC, 2017, p. 4, 8). Autoriams pritaria O. Merfeldaitė, D. Penkauskienė ir kt. (2017) teigdamos, kad Europos Sąjungos šalyse nėra vienodos VDM sampratos, nes šalys kūrė ir įgyvendino įvairius modelius, akcentuodamos vienus ar kitus jų aspektus, kurie nulemti skirtingo šalių sociokultūrinio konteksto, švietimo sistemos istorinės raidos ar švietimo politikos.

Lietuvių mokslininkai VDM apibūdina kaip visą darbo dieną veikiančią mokyklą, „kurioje, paisant individualių besimokančiųjų ir bendruomenės poreikių, konkrečioje aplinkoje glūdinčių galimybių, užtikrinant formaliojo ugdymo ir neformaliojo švietimo dermę, lanksčiai modeliuojamas ugdymo turinys, teikiama pagalba mokiniui ir mokinio šeimai“ (Railienė, 2018, p. 2). Mokslininkai apibūdina VDM modelį ir kaip įprastą mokyklą, „kurios diena trunka ilgiau nei iki pietų, kurioje išplečiamas ugdymo turinys ir organizuojamos papildomos veiklos, susijusios su pirmos dienos puseje analizuojamomis temomis, aktualizuojami pedagoginiai ir socialiniai mokinių poreikiai“ (Merfeldaitė ir kt., 2017, p. 44).

Užsienio mokslininkai, kaip M. Syah (2004) ir N. Hassan (2006), teigė, kad etimologiškai VDM pavadinimas yra kilęs iš anglų kalbos. Visą dieną dirbanti mokykla dažniausiai įgyvendina „integruotos veiklos“ ar „integruotos ugdymo programos“ koncepciją. Tai, anot pastarųjų mokslininkų, yra esminis veiksnys, skiriantis tokio tipo mokyklą nuo įprastai dirbančių mokyklų.

VDM gali būti laikoma ir kaip mokymosi programa, pagal kurios sukurtą strategiją siekiama sutrumpinti laiką ne mokykloje, bet siekiama strategijos, kuri suteikia besimokantiems papildomų valandų, skirtų mokymo procesui tobulinti pradinėse ir vidurinėse mokyklose (Yusuf, 2017). VDM galime laikyti ir švietimo sistema, kuri skirta mokyti bei mokytis derinant visą intensyvios mokymo sistemos dieną, t. y. pratęsiant pamokas, skirtas dalykui gilinti, savęs tobulėjimo ir kūrybiškumo paieškoms (Abuddin, 2005).

Papildant minėtus mokslininkus, aktualu apžvelgti ir ŠDC (2017, p. 4) viešųjų diskusijų metu aptartas užsienio šalis ir jų suvokiamą VDM sampratą bei jos reikšmę (žr. 1 paveikslą).

1 pav. VDM samprata ir reikšmė užsienio šalyse (ŠDC, 2017, p. 4).

Apžvelgus mokslinę literatūrą ir pateiktas sampratų interpretacijas akivaizdu, kad VDM reikšmė mokiniui ir jo asmenybei tikrai svarbi (Bobbi, Reardon ir kt., 2003). VDM teikiamas geresnis ir tinkamesnis išsilavinimas, formuojami mokinių mokymosi įpročiai, tampa lengviau įgyvendinti mokyklos kokybės užtikrinimo mokymo programą ar optimizuoti mokytojų užduotis mokyklose (Kompas.com, 2016; Kristiawan, Tobar, 2017).

C. B. Geppert, S. Hofmann ir kt. (2012) teigimu, VDM padeda reaguoti į šiandieninius socialinius, visuomeninius ir struktūrinius šeimos pokyčius, socialinę nelygybę ir nelygias švietimo galimybes užtikrinti vaiko gerovę. „Kuriant VDM siekiama rūpintis vaiko gerove, mažinti socialinę atskirtį, užtikrinti lygias galimybes, sudaryti sąlygas šeimoms derinti šeimos ir darbo pareigas. Papildomas laikas, prasmingai praleistas mokykloje, taip pat siejamas su mokinių elgesio prevencija. VDM labai pasitarnautų emociniam mokinių ugdymui, o ypač socialinės rizikos šeimų vaikams sudarytų normalias laisvalaikio ir mokymosi sąlygas“ (Butkuvienė, Riaukienė, 2018, p. 1).

Paminėtinas ir Children’s Defense Fund (2014), akcentuojantis, kad VDM modelis skatina vaikų pažintinį mokymą, kūrybišką problemų sprendimą ir socialinę kompetenciją. Suteikia saugią aplinką, padeda atlikti namų darbus, daug dėmesio skiria mokymosi sunkumų turintiems mokiniams, pasirūpina vaikų užimtumu (Pashalis, Tsiagkis, 2000; Schools not Out, 2013). Nors vyrauja nuomonė, kad vaikai, lankydami tokio tipo mokyklą, praranda galimybę ilgiau pabūti, pažaisti namuose. Tačiau derėtų suvokti, kad mokiniai tokiu būdu įgyja naujų mokymosi įgūdžių, pasinaudoja įvairiais

ugdymo(si) metodais, kurių trūksta įprastinėse mokyklos programose. Tėvai jaučia mažesnę nerimą žinodami, kad jų vaikai saugiai leidžia laiką (Azizah, Annisa, 2014).

Dar daugiau, VDM švietimo sistema teikia pirmenybę asmenybei formuoti, siekiant ugdyti teigiamas vaikų vertybes (Kuswandi, 2012). Basuki (2013), grįsdamas savo nuomonę atliktu tyrimu, teigė, kad vaikas apie 4 val. aktyviai mokosi formalioje aplinkoje ir apie 7 val. per dieną neformalioje aplinkoje. Todėl VDM yra sistema, kurioje minimi komponentai gali būti suderinami siekiant palaikyti besimokančiojo mokymosi procesą. Be to, VDM yra alternatyva įveikti įvairias edukacines problemas tiek elgesio, tiek moralės atžvilgiu. Pasirinkę tokio tipo mokyklą, tėvai gali užkirsti kelią ir neutralizuoti vaikų neigiamą elgesį, kuris dažnai atsiranda dėl užimtumo stokos (Baharuddin, 2009). Mokyklos laiko ilginimas padeda užbaigti mokymosi procesą tokioje aplinkoje, kurioje vaikas jaučiasi ramus ir sulaukia mokytojų palaikymo. Tai didina mokinių pasitikėjimą ir įsitraukimą į ugdymo veiklas (House of Commons Education Committee, 2014).

Apibendrinant teigtina, kad VDM samprata mokslininkų interpretuojama panašiai ir sąvokos papildo viena kitą. Mokslininkai išskiria, kad VDM užtikrinama formaliojo ir neformaliojo švietimo ugdymo dėmė, lanksčiai modeliuojamas ugdymo turinys, teikiama pagalba mokiniui ir mokinio šeimai, organizuojamos papildomos veiklos bei aktualizuojami pedagoginiai ir socialiniai mokinių poreikiai. VDM reikšmingumas siejamas su socialinės atskirties mažinimu, lygių galimybių užtikrinimu, šeimos ir darbo pareigų derinimu, elgesio prevencija. Modelis prisideda prie mokinių pažintinio mokymo, kūrybiško problemų sprendimo, socialinės kompetencijos ugdymo. Padeda pasirūpinti vaikų užimtumu, skatina aktyvesnę įsitraukimą į ugdymo(si) procesą.

1.2. VDM modelio privalumų ir trūkumų teorinės interpretacijos

Tikslinga manyti, kad VDM modelis bus tinkamai įgyvendintas tik tada, kai bus atsižvelgiama į kiekvienos šalies teigiamus ir neigiamus aspektus švietimo srityje, daug dėmesio bus skiriama mokinių poreikiams tenkinti, bus atsižvelgiama į šalies kultūros, ugdymo tradicijas, bendrus socialinius, ekonominius ir politinius akcentus (Richards, 2017; ŠDC, 2017). Kita vertus, nepakanka įsigilinti tik į tam tikrus šalies švietimo aspektus ar ugdymo tradicijas. Šiame kontekste labai svarbu suvokti ir pačio VDM modelio privalumus bei trūkumus, kurie gali padėti atskleisti ir kitas šio modelio teigiamas ar neigiamas puses.

Siekdama apibendrinti mokslinėje literatūroje pateikiamas VDM privalumų ir trūkumų interpretacijas, baigiamojo darbo autorė pateikia lentelę, kurioje atsispindi nurodytų autorių išsakyti VDM privalumų ir trūkumų esminiai teiginiai (žr. 1 lentelę).

<p>Loukeris ir kt.; Gkoratsa, 2014; (cit. ŠDC, 2017, p. 20).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tėvai patenkinti vaikų namų darbų ruoša, atliekama mokykloje. • VDM prisideda prie vaikų socializacijos, elgesio kaitos, jų pasitikėjimo savimi ir savigarbos didinimo. • Turi teigiamos įtakos mokyklos mikroklimatui kurti, mokymosi motyvacijai didinti. • Naujos veiklos ypač naudingos mokiniams iš mažas pajamas gaunančių šeimų. • Ilgos mokymosi valandos sudaro galimybę atsirasti vaikų draugiškiems santykiams, tai gali turėti teigiamos įtakos mokinių veiklai ir požiūriui į mokyklą. • Pagerėja mokytojų ir mokinių santykiai. • Aktyvesnis tampa tėvų dalyvavimas priimant sprendimus dėl popietinių mokymo(si) dalykų ir veiklų.
<p>ŠDC (2017, p. 11).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mokinio lygmuo: <i>mokymosi aspektas</i> (teigiama mokinių motyvacija mokytis, geresni mokinių mokymosi pasiekimai, didesnis mokinių įsitraukimas į mokymąsi, sudaromos galimybės mokiniams įsitraukti į specializuotų dalykų mokymąsi, sudaromos sąlygos mokiniams mokytis per praktiką, patyriminį ugdymąsi). <i>Socialinis pedagoginis aspektas</i> (mažinama socialinė atskirtis, lygios galimybės dalyvauti neformaliojo švietimo veiklose, saugios aplinkos vaikui užtikrinimas, papildoma pagalba mokiniams, turintiems mokymosi sunkumų, pagalba rengiant namų darbus, teigiama įtaka mokinių savijautai pasitikėjimui ir savigarbai, mokinių elgesiui, santykių tarp mokinių gerėjimas). • Šeimos lygmuo: <i>paramos šeimai aspektas</i> (darbo ir šeimos išipareigojimų derinimo galimybė tėvams, parama tėvams, ypatingai žemesnio socioekonominio statuso vaikų auklėjimo klausimais). <i>Tėvų įtraukimo didinimas</i> (tėvų aktyvesnis įsitraukimas į sprendimų priėmimo procesą dėl popietinių mokymo(si) dalykų ir veiklų). • Bendruomenės lygmuo: <i>santykių kūrimosi aspektas</i> (skatinamas skirtingų mokytojų bendradarbiavimas, patrauklesnė mokymosi aplinka, teigiamos įtakos mokyklos mikroklimato kūrimasis, geresni mokytojų ir mokinių santykiai). <i>Bendruomenės įgalinimo aspektas</i> (skatinamas partnerystės tinklų kūrimasis, mokykloje organizuojama neformaliojo švietimo veikla mažina naujų organizacijų steigimo poreikį, bendradarbiavimas su kitomis organizacijomis padeda pritraukti personalą ir mažina išlaidas).

„1 lentelės tęsinys 16 puslapyje“

<p>Kilčiauskaitė (2018, p. 1).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kokybiško laiko su šeima galimybė (nors vaikai, lankydami mokyklą, namuose praleidžia mažiau laiko, tačiau jis yra kokybiškesnis, skirtas prasmingiems pokalbiams, maloniai veiklai). • Galimybė namų darbus atlikti patiems vaikams (namų darbai lieka tarp mokyklos ribų, ir vaikas nuo pirmųjų dienų mokosi savarankiškumo, problemų sprendimo). • Veiklų organizavimo laisvė (mokytojas gali laisviau paskirstyti dieną, atsižvelgdamas į mokinių nuotaiką ir dėmesingumą). • Individualus dėmesys (kai vaiką, jo asmenybę, poreikius pažįsta ne tik jo klasės mokytojas, bet ir visa mokyklos bendruomenė, lengviau suteikti tai, kas jam šiuo metu (ir ateityje) svarbiausia). • Tėvai kaip bendruomenės dalis (tam, kad visos dienos ugdymas būtų kokybiškas, mokykla į pagalbą pasitelkia savanorius, socialinius partnerius).
<p>Kruger, Berthelon (2011, p. 16).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Praleisdami daugiau laiko mokykloje, mokiniai daugiau laiko skiria mokymuisi. • Mažiau laiko lieka vieniems namuose ar už savo namų ribų užsiimti įvairiomis veiklomis, kurios nebūtinai siejamos su mokymusi. • Mažiau laiko praleidžiama gatvėse, o tai sumažina riziką įsitraukti į nusikalstamas veikas.
<p>Herman, 1984; (cit. Kimball, 2018, p. 1).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Visą dieną vykdomos programos suteikia galimybę atsiskleisti įvairioms besimokančiojo patirtims, atsiranda didesnė galimybė ieškoti problemos sprendimų aiškinantis vienas ar kitas situacijas.
<p>Vittana. org (2018, p. 1).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mokyklos mokymosi tvarkaraštis dera su tėvų darbo užimtumu. • Skiriamas papildomas mokymosi laikas norimiems dalykams. • Padeda sumažinti namų darbų kiekį namuose, o popamokinė veikla, kursai ar pramogos gali būti įdomi mokyklos dienos dalis. • Daugiau laiko praleidžiama su šeima.
<p>Davidson (2014, p. 16), Walden University (2018, p. 1).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • lieka daugiau laiko mokymo instrukcijoms, tai suteikia mokytojams daugiau laiko mokyti vaikus atsižvelgiant į jų interesus; • tokios mokyklos tampa alternatyvomis įveikti šiuolaikinio pasaulio keliamus iššūkius, padeda vaikams mokytis taip, kad mokymas atitiktų šiuolaikinį gyvenimo būdą ir poreikius; • Tėvams, kurių vaikai lanko tokias mokyklas, tampa lengviau, sumažėja vaiko priežiūros problemos.

Antra vertus, K. Morgan (2017) teigimu, nors daugelis teigia, kad ilgesnė diena mokykloje pagerina mokymąsi, tačiau egzistuoja ir daugybė galimų neigiamų padarinių (žr. 2 lentelę).

Morgan (2017, p. 26).	<ul style="list-style-type: none"> • Finansinė įtampa tarp rajono mokyklų. • Psichologinis poveikis mokiniams ir mokytojams. • Trūksta tyrimų, įrodančių ilgesnių mokymosi dienų veiksmingumą. • Papildomos dvi valandos gali sudaryti sąlygas nepalankioms išlaidoms, kurios susijusios su darbuotojų apmokėjimu. • Nors dauguma mokyklų ir pailgina mokymosi valandų skaičių, tačiau ne visada „padidintas“ akademinis laikas atitinka mokymosi kokybę. • Manoma, kad VDM kenkia mokinių motyvacijai bei ištvermei.
Secretary of Banyumas MUI (2017, p. 1), Vittana.org (2018, p. 1).	<ul style="list-style-type: none"> • Vaikai psichologiškai pavargsta, todėl sumažėja mokinių žinių įsisavinimo galimybės. • Sutrumpėja vaiko laisvalaikis. • Ilgiau būnant mokykloje mažėja vaikų produktyvumas, mokiniams sudaroma galimybė naudoti įvairias programas, kurios neskatina mokymosi. • Vaikai grįžta vėlai namo. • Ribojama mokinių veikla už mokyklos ribų.
Loukeris ir kt., 2009; Androulakis ir kt., 2011; Gkoratsa, 2014; (cit. ŠDC, 2017, p. 21).	<ul style="list-style-type: none"> • VDM veiklos neprieinamos mokiniams, kurie pasirinkę veiklas kitur. • Mokytojai neturi pakankamai laiko susitikti ir tai riboja jų bendradarbiavimą. • Nepakankama materialinė ir techninė infrastruktūra. • Perkrautas tvarkaraštis ir jaunesnių mokinių pervargimas dėl to. • Mokiniai praranda teisę į asmeninį laisvalaikį. • Tėvai abejoja popietinio laiko mokykloje leidimo svarba. • Įtampa tarp pagrindinių mokytojų ir naujų/papildomų dalykų mokytojų. • Popiečio mokymo(si) tarpsnio mokytojai išreiškė nusivylimą dėl ribotų galimybių daryti įtaką mokyklos programai.
Walden University (2018, p. 1).	<ul style="list-style-type: none"> • Nėra tiesioginės koreliacijos tarp ilgesnių mokymosi valandų ir aukštesnių mokymosi pasiekimų. Nors tyrimai parodė, kad ilgesnis mokymosi laikas gali pagerinti pasiekimus, koreliacija nėra tiksli ir priklauso nuo mokymo kokybės ir mokinių gebėjimų.
Davidson (2014, p. 17), Kimball (2018, p. 26).	<ul style="list-style-type: none"> • Brangi alternatyva, reikalaujanti nemažai sąnaudų. • Transportavimo, maitinimo, finansavimo, erdvių pritaikymo, mokytojų atlyginimų ir techninės priežiūros problemos. • Visos dienos programos gali tapti pernelyg akademinės, daugiausia dėmesio skiriant pagrindiniams įgūdžiams, reikalingiems tuo metu.
Kilčiauskaitė (2018, p. 1).	<ul style="list-style-type: none"> • Tokios mokyklos tinka išskirtinius talentus turintiems mokiniams. • Didesnis mokytojų darbo krūvis.

Apžvelgus mokslinę literatūrą pastebima, kad tarp VDM privalumų dažniausiai minimi elgesio kaitos, pasitikėjimo savimi skatinimo, savigarbos didinimo, socializacijos, teigiamo mokyklos mikroklimate kūrimosi, mokymosi motyvacijos, geresnių mokinių ir mokytojų tarpusavio santykių, aktyvesnio tėvų dalyvavimo mokymo procese, galimybių mokytis praktikos ir kiti aspektai. Kalbant apie VDM trūkumus pastebėta, kad neretai susiduriama su finansavimo problemomis. Manoma, kad lankydami tokio tipo mokyklą vaikai psichologiškai pavargsta, sumažėja mokinių žinių įsisavinimo galimybės, trumpėja vaiko laisvalaikis, vaikui sunkiau socializuotis aplinkoje ir kt..

1.3. VDM modeliai ir ugdymo(si) proceso organizavimas Lietuvoje

Lietuvoje, R. Jarienės (2018) teigimu, VDM modelis dažniausiai siejamas su ugdymo įstaigomis, save pristatančiomis kaip VDM, pailgintos dienos grupėmis ar vaikų dienos centrais.

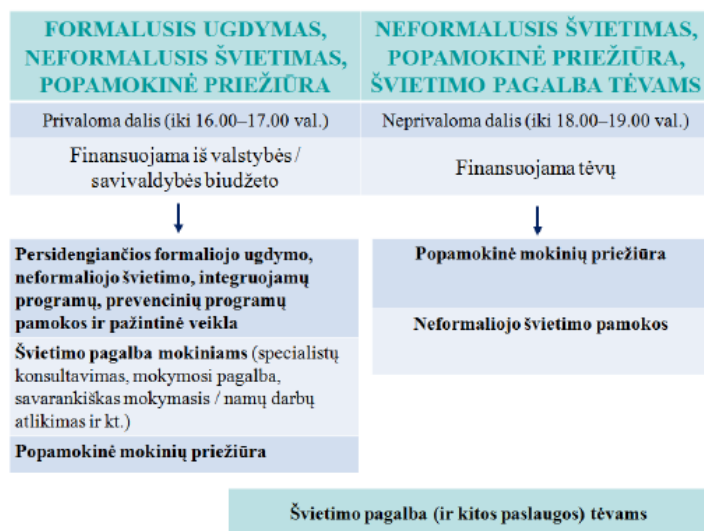
Kaip žinoma, pailgintos dienos grupės paskirtis yra užtikrinti saugų ir kryptingą vaikų ugdymą bei užimtumą po pamokų. Dažniausiai tokio pobūdžio grupes lanko priešmokyklinių grupių, pradinių klasių, kai kur ir penktų klasių mokiniai. Veikla pradeda pasibaigus pamokoms, 12.00 iki 13.40 val., o veiklos pabaigos laikas svyruoja nuo 15.30 iki 18.30 val. Pailgintoje grupėje vykdoma popamokinė mokinių priežiūra, teikiamos neformaliojo švietimo, švietimo pagalbos, maitinimo ir pavėžėjimo paslaugos. Vyksta žaidimai, pažintinės, kūrybinės veiklos, veikla lauke, apimanti sportinius žaidimus, keliones, sportines estafetes ar kt. Atliekamos individualios ar kolektyvinės užduotys, konkursai, viktorinos. Įgyvendinti šias paslaugas padeda mokytojai, dirbantys pagal verslo liudijimą, direktoriaus paskirti pedagoginiai darbuotojai ar viešosios įstaigos. Finansavimas neretai priklauso nuo pačių tėvų, savivaldybės biudžeto ar mokinio krepšelio lėšų (Jarienė, 2018, p. 4).

Vaikų dienos centro paskirtis yra teikti socialinės priežiūros ir ugdymo paslaugas socialinės rizikos bei nepasiturinčių šeimų vaikams bei jų šeimos nariams, vaikams iš etninių grupių. Pastaruosius centrus dažniausiai lanko socialinės rizikos ir nepasiturinčių šeimų vaikai ar jų šeimų nariai nuo 14.00 iki 18.00 val., vasaros mėnesiais nuo 10.00 iki 14.00 val.; nuo 9.00 iki 18.00 val. Lankydami dienos centrą, vaikai ar suaugusieji turi galimybę pasinaudoti priežiūros ir ugdymo, pagal poreikį ir galimybes teikiamomis socialinio pedagogo, psichologo konsultacijomis, nemokamu maitinimu, pagalba šeimos nariams. Vyksta namų darbų ruošą, socialinių įgūdžių ugdymas: bendravimas, stresinių situacijų valdymas, kultūrinė veikla, išvykos, maisto gamtinimo įgūdžių ugdymas ir kt. Šias paslaugas įgyvendinti padeda viešieji juridiniai asmenys, centruose dirbantys socialiniai pedagogai, socialiniai darbuotojai ir psichologai. Finansavimas skiriamas iš socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, savivaldybės, visuomeninės labdaros ir paramos organizacijų, verslo

dienos dalis yra neprivaloma. Šeimai ir vaikui pageidaujant, vaikas gali likti mokykloje ir rinktis neformaliojo švietimo veiklas. Galimos įvairios specialistų konsultacijos, mokymosi pagalba, namų darbų ruošą, teikiama popamokinė mokinių priežiūros paslauga. Taip pat gali būti skiriama pagalba šeimai (jei jos prireikia). Siūlomas antrosios dalies laikas iki 17.00 val. Numatyta galimybė tęsti mokyklos veiklą iki 18.00 val., tačiau ši dalis būtų finansuojama iš tėvų lėšų. Būtina atkreipti dėmesį į tai, kad vaikai turi pailsėti, pažaišti ar tiesiog pabūti lauke. II pailgintos dienos modelio alternatyva pirmoje dienos dalyje siūlo tik bendrojo ugdymo pamokas, o visos prevencinės veiklos, integruojamos programos, projektinės ir neformaliojo švietimo veiklos vyksta po pamokų – popietinės dienos metu. Manoma, kad ši dalis būtų privaloma visiems vaikams. Vaiko buvimas mokykloje ilgėja iki 17.00 val. (atsižvelgiant į vaikų amžių). Veiklos finansuojamos valstybės lėšomis. Taip pat yra galimybė teikti individualizuotas veiklas iki 18.00 val. tėvų lėšomis“ (Railienė, 2018, p. 1; Ugdymo plėtotės centras, 2018, p. 2).

Antrasis modelis – integruotos dienos (žr. 3 paveikslą).

3 pav. Integruotos dienos modelis (Ugdymo plėtotės centras, 2018, p. 6)

„Pavadinimas pasiskolintas iš Suomijos mokyklos. Šiame modelyje visiškai integruotas formalusis ir neformalusis švietimas. Diena nėra skaidoma į rytinę ir popietinę. Bendruomenė nutaria, kada mokykla pradeda savo veiklą. Paslaugos teikiamos privalomai visiems mokiniams iki 16.00 val. Ugdymas remiasi pasirinkta ugdymo filosofija, pavyzdžiui, sveikatingumu, pilietiškumu, menais ir pan. Privalomoji dalis yra finansuojama iš valstybės ar savivaldybės lėšų. Mokykloje taip pat teikiama švietimo pagalba mokiniams. Numatyta galimybė veiklas organizuoti ilgiau (tėvų lėšomis). Mokykla gali dirbti projektiniu metodu. Pamokų išdėstymas nėra tipinis. Kiekviena diena vis kitokia. Veiklos

ir pamokos išdėstomos skirtingai. Penktadienis skiriamas savaitės refleksijai“ (Railienė, 2018, p. 1; Ugdymo plėtotės centras, 2018, p. 6).

Siekdama gilesnio analizuojamos temos atskleidimo, darbo autorė pateikia konkrečius švietimo įstaigų, kurios vadovaujasi vienu ar kitomis VDM modelio apraiškomis, pavyzdžius.

Molėtų progimnazija. Nuo 2018 metų pradėjo veikti visos dienos grupė, kurios pagrindinis tikslas yra teikti dienos socialinės priežiūros ir ugdymo paslaugas vaikui ir jo šeimos nariams bei, atsižvelgiant į vaikų galimybes ir poreikius, organizuoti vaikų užimtumą, socialinę-ugdymąją veiklą. Šioje grupėje dirbama iki darbo dienos pabaigos (17.00 val.). Grupei vadovauja dvi pedagogės. Veiklos organizuojamos įvairiose mokyklos erdvėse, kurios po pamokų tampa laisvos. Organizuojamos šios pagrindinės veiklos: namų darbų ruošą, dalykų konsultacijos po pamokų), individualių neformaliojo ugdymo poreikių tenkinimas, bendrųjų gebėjimų lavinimas, sveikos gyvensenos propagavimas, socialinė priežiūra, laisvalaikio organizavimas.

Kauno Simono Daukanto progimnazija. VDM įgyvendinama įkūrus moksleivių laisvalaikio ir užimtumo klubą „Dictum Factum“. 08.00 val. prasideda pirmoji pamoka. Pirmoji dienos pusė yra skirta formaliajam švietimui. Mokykla priklauso STEAM mokyklų grupei, todėl daugiau dėmesio skiriama matematikai, technologijoms, gamtos mokslams. Po pamokų vaikai patenka į užimtumo klubą „Dictum Factum“. Klubas apima 3 veiklos sritis: neformalusis švietimas (mokiniai gali rinktis iš daugiau kaip 15 neformaliojo švietimo programų). Būrelius veda savo srities profesionalai. Kvietiniai specialistai į mokyklą atvyksta dėl poros valandų, kad būrelių veikla būtų kokybiška. Mokykla turi ir pagalbos mokiniui sistemą, kuri vadinasi „Po skambučio“. Čia išskiriamos dvi amžiaus grupės: 1–4 ir 5–8 klasės. Pradinukai turi galimybę lankyti „Pagalbos pradinukui“ klubą. Jame vaikus prižiūri skirtingi mokytojai, kuriems į pagalbą ateina vyresniųjų klasių mokiniai. 5-8 klasių mokiniai gali rinktis „Saviruošos klubą“. Nuo 14.00 val. iki 16.00 val. mokykloje sudaromos sąlygos atlikti namų darbus padedant penkiems skirtingų dalykų mokytojams (Kunigonis, 2018).

Šiuo metu, „progimnazija pasirinko išbandyti trečiąjį modelį, kuris vadinamas Integruotu VDM modeliu. Šiuo metu jį išbando 1–8 klasių progimnazijos mokiniai, nes būtina trečiojo modelio sąlyga yra ta, kad veiklos yra privalomos“ (Smolienė, 2018).

Šv. Juozapo mokykla. Mokymo modelis remiasi Lietuvos Respublikos įstatymų baze, šeimų lūkesčiais, bažnyčios mokymais apie katalikišką mokyklą, krikščioniškos antropologijos principais. Daug dėmesio skiriama savarankiškam mokymuisi ir asmeniniam mokinio tempui. Veikla kasdien prasideda 07.30 val., tuomet tiesiog bendraujama. 08.00 val. pradedamas ugdymo procesas, kuris baigiasi 17.30 val. Privaloma dalis iki 15.00 val. Mokykloje mokomasi integralaus mokymo principu.

Neišskiriami dalykai, veiklos įvardijamos, pavyzdžiui, taip: rašome, skaitome, skaičiuojame. Skambutis neskamba, mokytojas individualiai organizuoja savo veiklą. Pertraukos visoms klasėms skelbiamos skirtingu laiku. Į bendrą veiklą integruotas choras ir teatras. Frazę „namų darbai“ keičia „mano asmeninis darbas“. Klasėje dirba mokytojas ir auklėtojas, todėl galima nuodugniai išsiaiškinti visus dalykus, pamokas vesti įvairiose erdvėse (Šalkauskienė, 2018).

Matome, kad Lietuvoje dažniausiai egzistuoja pailgintos dienos grupių, vaikų dienos centrų ar VDM ugdymo įstaigų, save pristatančių kaip visos dienos modeliai, apraiškos. Nerandama vienodo ir aiškaus modelio, kuris leistų susidaryti aiškų vaizdą, kokia VDM turėtų veikti Lietuvoje. Kita vertus, Lietuva inicijuoja projektus, teikia alternatyvas, kuriomis vadovaujantis bus bandoma įgyvendinti VDM modelį. Bandoma remtis užsienio patirtimi, kurios praktika neabejoja daugelis. Tikimasi, kad pradėtas projektas ir pasiūlytos visos dienos modelio alternatyvos padės „išgryninti“ pastarąjį modelį ir pasižymės tais privalumais, kuriuos išskyrė mokslinių darbų autoriai.

1.4. VDM modelių įgyvendinimo patirtis užsienio šalyse

2017 metais ŠDC atliko užsienio šalių – Anglijos, Graikijos, Portugalijos, Suomijos ir Vokietijos mokyklų analizę, kuri atskleidė, kokie yra esminiai VDM įgyvendinimo aspektai minėtose šalyse. Darbo autorė, siekdama informatyviai atskleisti šių šalių VDM ypatumus, remiasi ir kitais moksliniais autoriais, kurie papildė ŠDC atliktą analizę.

Anglija (VDM originalo kalba – *Longer school day*). Nuo 2015 m. Anglijoje įsigaliojo Dereguliacijos aktas (angl. Deregulation Act, 2015), kuris suteikė teisę mokykloms pačioms spręsti mokymosi proceso organizavimo, įskaitant ir mokymosi dienos trukmės, klausimus. Šis aktas paskatino mokyklas pailginti mokymosi dienos trukmę. Įgyvendinant VDM reformą pirmiausia dėmesys buvo skiriamas toms mokykloms, kurios neatitiko numatytų standartų, t. y. mokykloms, kurios veikia probleminiuose šalies rajonuose. 2014 metų duomenimis 50 proc. valstybinių mokyklų ir 80 proc. privačių ugdymo įstaigų įgyvendino VDM modelį, o 2016 metų biudžete buvo numatyta papildomai skirti pinigų mokyklų dienos ilginimui. Tačiau, nors ir numatyta didinti finansavimą, tokio tipo mokyklos vis dėlto yra labai brangios, todėl už kai kurias paslaugas turi susimokėti ir patys tėvai.

Anglijoje įprasta diena mokykloje sudaryta iš dviejų sesijų su pertrauka, kai kiekvienos sesijos, pertraukos ir mokymosi dienos trukmę nustato pati mokykla. Iki VDM reformos įprasta mokymosi diena trukdavo iki 15.30 val., po reformos ir atsižvelgiant į tėvų nuomonę, mokymosi diena mokykloje buvo pailginta viena valanda iki 16.30 val. Diskutuojama ir apie tai, kad vietoj dabartinių 8 valandų mokymosi diena galėtų prasitęsti iki 9–10 valandų, kad vaikai galėtų dalyvauti popamokinėse veiklose

ir atlikti visus namų darbus. Tikslinė grupė įvardijama pradinį, pagrindinių mokyklų mokiniai. Dažniausiai teikiamos paslaugos: pamokų ruošą, papildoma pagalba mokiniams, turintiems mokymosi sunkumų, neformaliojo švietimo veiklos, mokinių maitinimas, vaikų priežiūra. Paslaugas teikia pedagogai. Finansavimas iš valstybės lėšų (Briggs, Simons, 2014; Cirin, 2014; Long, 2016; ŠDC, 2017).

Portugalija (VDM originalo kalba – *Programa Escola a Tempo Inteiro*). Portugalijoje VDM nacionaliniu lygmeniu įgyvendinama nuo 2006 mokslo metų visose pirmojo bendrojo ugdymo ciklo mokyklose, t. y. pradinio ugdymo lygmenyje, kur mokosi 6–10 metų vaikai. Todėl tikslinė grupė tapo pradinį mokyklų mokiniai. VDM suvokiama kaip „decentralizuotos švietimo viešosios paslaugos, skirtos socialinės intervencijos įgyvendinimui, praturtinant nemokamomis veiklomis programas ir teikiant socialinę pagalbą šeimai“ (ŠDC, 2017, p. 5).

Pastarosios šalies VDM modelio pagrindą sudaro ugdymo turinio praturtinimo programa (port. *Atividades de Enriquecimento Curricular, AEC*), kuri vykdoma atsižvelgiant į kitų Europos Sąjungos šalių patirtį švietimo diskriminacijos klausimais. Kaip teigia analizę atlikę ŠDC autoriai (2017, p. 24), būtent šia programa „siekiama garantuoti visiems pradinį klasių (6-10 metų) mokiniams nemokamų veiklų įvairovę, kuri gali prisidėti prie ugdymo turinio tobulinimo bei įgyvendinti vyriausybės prioritetą – suderinamumo tarp mokyklos veiklos sąlygų ir socialinio atsako į šeimos poreikius organizavimo skatinimą“. Dar daugiau, VDM koncepcija neretai siejama su neformaliojo ugdymu, tačiau vis dar išlieka problema, kaip suderinti formalią veiklą su integruotomis neformaliojo švietimo programomis.

„Pažymėtina, kad didžiąja dalimi VDM vyksta veiklos, kurių vykdymą finansuoja Švietimo ministerija (anglų kalba, muzika, kūno kultūra ir sportas, dalykų mokymosi parama). Mokyklose, kuriose už ugdymo praturtinimo programos įgyvendinimą atsakinga Miesto taryba, ugdymo turinio veiklos vykdomos nuo 16.00 val. iki 17.30 val. Parapijos tarybos kuruojamų mokyklų atveju veiklos vykdomos ryte, nes mokinių formalusis ugdymas organizuojamas po pietų ir atvirkščiai. Klasės dydis 15-20 to paties amžiaus vaikų“ (ŠDC, 2017, p. 25). Mokyklos dienos pradžia prasideda 08.00 val. ryte ir baigiasi iki 16.00 val., kartais 17.30 val. Teikiamos paslaugos: pamokų ruošą, papildoma pagalba mokiniams, turintiems mokymosi sunkumų, papildomas dalykų mokymas, akcentuojamas anglų kalbos mokymas(is), neformaliojo švietimo veiklos, profesinio orientavimo veikla, mokinių maitinimas, vaikų priežiūra. Paslaugų teikėjai: pedagogai, neformaliojo švietimo specialistai, socialiniai partneriai (muzikos mokyklos, sporto draugijos, jaunimo organizacijos, NVO, Bažnyčia ir kt.) (Demeuse, Frandji ir kt., 2008; Field, Kuczera, Pont, 2007; ŠDC, 2017;).

Suomija (integruotos dienos mokykla originalo kalba – *Joustava koulupaiva* arba *eheytetty koulupaiva*). Analizuojant Suomijos švietimo sistemą pastebėta, kad VDM bruožai tapatinami su Suomijoje vadinama „integruota dienos mokykla“ (*Integrated School Day*). Nuo 2004 metų buvo numatyta, kad vaiko neakivaizdinės veiklos ryte ir po pietų turėtų būti prieinamos visiems pirmosios ir antrosios pakopos vaikams, o vyriausybė turėtų finansiškai tai remti. Integruotos dienos mokyklos projektas MUKAVA prasidėjo septyniose mokyklose. Integruota mokyklos diena reiškia mokyklos dienos struktūrą, kurioje mokyklos kontekste prieš pamokas ir po pamokų, o kartais ir tarp pamokų organizuojamos užklausinės (neakivaizdinės) veiklos ir vaikų priežiūros paslaugos nuo 07.00 val. iki 17.00 val., privaloma dalis iki 14.45 val. Ši neakivaizdinė veikla susideda iš dviejų pasirinktinių veiklų, kurios tenkina vaiko ir tėvų poreikius. Pirmoji – suaugusiųjų priežiūros, dažniausiai savarankiškai organizuojamos poilsio ir uždarų patalpų ar lauko veiklos ryte prieš pamokas arba po pamokų. Antroji – kelis kartus per savaitę vaikams siūlomi neformalūs klubai, kad praturtintų rytinėje ir pietų metu vykdomą veiklą. Šių veiklų metu vaikai priežiūrimi ir būna aprūpinti užkandžiais. Vaikai turi galimybę pasirinkti tokias siūlomas idėjas, kaip: komandinis sportas, menai, muzika ir kt. Daug dėmesio skiriama pamokų ruošai, pagalbai mokiniams, turintiems mokymosi sunkumų, papildomų dalykų mokymams, neformaliojo švietimo veikloms. Svarbu ir tai, kad dalyvavimas šiose veiklose yra neprivalomas. Įvardijamas paslaugas teikia ne tik pedagogai, bet ir mokytojų asistentai, neformaliojo švietimo specialistai ar socialiniai partneriai.

Tokio tipo mokyklos modelyje pabrėžiamas itin stiprus tėvų įsitraukimas, tai turi įtakos ne tik glaudesniems vaikų ir tėvų santykiams, bet ir vaikų mokymosi sėkmei. Veiklos organizuojamos atsižvelgiant į tėvų atsakytus klausimynus, kuriuos parengė mokyklos, dalyvaujančios tokio tipo mokyklos modelio projekte. Mokykloms buvo suteikta finansinė SITRA (Suomijos inovacijų fondo) finansinė parama, leidžianti jiems organizuoti neakivaizdinę veiklą. Tokių tipų mokyklų modelių įgyvendinimas vykdomas ne tik valstybės lėšomis, bet ir iš pajamų, gaunamų iš projektų finansavimo ar pačių tėvų finansinės pagalbos. Visi vaikai turi lygias galimybes, nepriklausomai nuo jų tėvų pajamų lygio (Pulkkinen, 2012; ŠDC, 2017).

Graikija (VDM originalo kalba – *Oloimero*). I. Thoidis ir N. Chaniotakis (2015) teigimu, VDM pradžia Graikijoje siejama su 1989 metais „kūrybinių klasių“ atsiradimu. „VDM kaip švietimo reformos dalis buvo inicijuota 1997–2002 m. 1997 m. Švietimo ministerija prisiėmė visą atsakomybę už VDM sistemos adaptavimą šalyje. Nuo 1998–1999 mokslo metų pradėjo veikti dvi skirtingos VDM: neprivaloma ir privaloma“ (ŠDC, 2017, p. 15). Todėl Graikijoje veikia dviejų tipų VDM modeliai, kurie finansuojami valstybės lėšomis. Pirmasis modelis, tai bandomoji VDM (The Pilot „all-

day“ schools), antrasis modelis, tai atvira arba lanksti VDM (The open or flexible ‘all-day’ schools (Creative Zone schools)). Esminiai pirmąjį modelį (The Pilot „all-day“ schools) nusakantys požymiai yra šie: 1) privalomas visų mokinių lankymas; 2) dvi griežtos mokymosi zonos iki pietų ir po pietų, mokymosi programa iki vakaro; 3) abiejų mokymosi zonų jungimas ir įjungimas; 4) išsami mokymo programa, skirta papildomiems dalykams, kurių moko specialistai, paskirti švietimo ministerijos; 5) mokinių namų darbų atlikimas mokykloje. Antrasis modelis apima: 1) neprivalomą visų mokinių lankymą; 2) dvi laisvas mokymosi zonas iki pietų ir po pietų, mokymosi programa iki vakaro; 3) nepriklausomą mokymosi zoną; 4) neprivalomą kūrybinio veikimo veiklą; 5) pagalbą mokiniams atliekant namų darbų užduotis (Gkoratsa, 2013; ŠDC, 2017). „Nuo 2011 m. šalyje atsiranda naujas VDM modelis, jungiantis privalomąją ir neprivalomąją VDM. Mokyklos lankymas visiems mokiniams privalomas iki 14.00 val., po to vykdoma pasirenkamoji VDM programa. Tai reiškia, kad po 14.00 val. mokiniai, jei to pageidauja jie ir/ar jų tėvai/globėjai, gali likti mokykloje iki 16.00 val. Šiandien šalyje veikia 1282 tokio tipo pradinės mokyklos. Šiandieninėse VDM dirba papildomas personalas, atsakingas už įvairių mokinių veiklų organizavimą“ (ŠDC, 2017, p. 15).

Šioje šalyje visos dienos mokymosi tvarkaraštis išplėstas nuo 8 iki 10 valandų per dieną ir tai yra privalomas valandų skaičius visiems pradinėse mokyklų mokiniams. Veiklos mokyklose prasideda nuo 07.00 val. ir dažniausiai baigiasi 16.00 val. Visos dienos metu pasirūpinama vaikų maitinimu ir priežiūra. Mokinių užimtumu rūpinasi ne tik pedagogai, bet ir neformaliojo švietimo specialistai ar pedagogai. Papildomos valandos gali papildyti mokinio įprastą mokymosi programą. Veikla ir dalykai, kurių mokomasi per dvi ar tris papildomas valandas, pasirenkami atsižvelgiant į atskirų mokyklų politiką. Mokyklos valandų plėtra yra laikoma svarbiu VDM veikimu, nes ryte vykdomos programos yra integruojamos su užsienio kalbų, informacinių technologijų, sporto, šokių, dramos ar muzikos pamokomis. Namų darbai turi būti atlikti mokykloje, daug dėmesio skiriama mokinių ir mokytojų bei tėvų tarpasmeninių santykių plėtrai. Didelis dėmesys skiriamas ir pagalbai mokiniams, kurie turi mokymosi sunkumų. Pradinėse klasių mokiniai turi galimybę mokytis papildomos užsienio kalbos, užsiimti pasirinkta neformalia veikla ar profesinio orientavimo veikla. Graikijos VDM ugdymo turinio forma yra nacionalinė ir privaloma pagal standartinį mokymo valandų skaičių, turinį ir vadovėlius, kuriuos nurodo Švietimo ministerija (Gkoratsa, 2013; ŠDC, 2017).

Vokietija (VDM originalo kalba – *Ganztagsschule*). Vokietijoje VDM – tai mokymosi procesas, pagrįstas ne tik pradinėse, pagrindinėse mokyklų ir gimnazijų mokinių akademinės pažangos siekimu, bet joje suteikiamos žinios, įgūdžiai ir mokėjimai patiems veikti savarankiškai.

Šioje šalyje ilgą laiką diskutuota ir tik neseniai nuspręsta, kas yra VDM. VDM Vokietijoje laikoma tik tada, kai: „1) bent tris dienas per savaitę mokiniams teikiama galimybė mokykloje užsiimti po mažiausiai 7 valandas per dieną; 2) visas tas užsiėmimų dienas moksleiviai turi galimybę papietauti; 3) dienos užsiėmimai organizuojami glaudžiai bendradarbiaujant su mokyklos vadovybe; be to, jie yra konceptualiai susieti su pamokomis“ (Zuchner, 2015, cit. ŠDC, 2017, p. 36). Oelerich (2007) (cit. ŠDC, 2017, p. 37) išskiria tris pagrindines VDM formas: „1) saistančią/įpareigojančią, kai užsiėmimuose privalo dalyvauti visi tos mokyklos mokiniai mažiausiai triskart per savaitę po mažiausiai 7 valandas per dieną; 2) pusiau saistančią, kai šis įsipareigojimas galioja tik daliai moksleivių, tarkime, atskiroms klasėms ar mokymosi pakopoms. 3) atvirą, kurioje pavieniai mokiniai, nepriklausomai nuo lankomos klasės, laisva valia naudojasi mokyklos teikiama galimybe dalyvauti popietiniuose užsiėmimuose.“

VDM dažniausiai dirba nuo 06.00 val. iki 16.00 val., prireikus ir iki 18.00 val. Šio tipo modelio paslauga gali būti taikoma ir atostogų metu iš anksto susitarus su mokykla. Daug dėmesio skiriama specialiujų poreikių mokinių mokymo valandų skaičiui. Mokyklų partneriai šiame kontekste yra savanoriškos jaunimo organizacijos, parapijų bažnyčios, jaunimo gerovės tarnybos įstaigos ir tėvų asociacijos, skatinančios aukštą švietimo vaikų priežiūros lygį. Daug lėšų skiriama iš projektų finansavimo. Mokyklos, kurios įgyvendina visos dienos mokyklos modelį, siūlo įvairių popamokinių veiklų, tokių kaip sportas, teatras, šokiai, muzika, gamtos pramogos. Daug dėmesio skiriama mokiniams, turintiems mokymosi sunkumų, padedama jiems atlikti namų darbus. Taip pat pasirūpinama neformaliojo švietimo veikla, profesinio orientavimo veikla, mokinių priežiūra. Šias paslaugas teikia pedagogai, socialiniai pedagogai ir socialiniai partneriai. Visos dienos metu pasirūpinama vaikų maitinimu. VDM mokyklos pasižymi šiais patogumais: virtuve, valgomuoju, grupių patalpomis ir personalo kambariu. Virtuvė gali būti integruojama į valgomojo zoną arba grupines patalpas, tokiu atveju reikalingas papildomas apšvietimas. Reikia ir žaidimų aikštelių, todėl mokyklos kiemai dažnai atnaujinami, įsigyjama naujų žaidimų įrenginių. Mokyklos auditorijos gali tarnauti kaip daugiafunkciniai kambariai, tinkami visą dieną dirbančiai mokyklai (ŠDC, 2017; Schnitter, Häselhoff, 2018).

Pateikiant keletą konkretesnių užsienio mokyklų pavyzdžių, kurie sietini su VDM, paminėtina **Indonezija**. M. Kristiawan ir Tobari (2017) atliko kokybinį tyrimą, kurio tikslas buvo atskleisti „MIUT Thawalib, Padang Panjang“ pagrindinės mokyklos taikomos VDM modelio charakteristikas. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad mokykla taiko „integruotą ugdymo programą“, kurios tikslas – pasiekti kuo didesnę mokinių pažangą mokymosi srityje. VDM samprata šioje mokykloje suvokiama

kaip diena, kai mokymosi procesas vyksta nuo 07.15 val. iki 16.00 val., pertraukos kas dvi valandas. Mokymosi veikla reguliariai vykdoma šešias dienas per savaitę nuo pirmadienio iki šeštadienio. Mokykla sujungia dvi religijos ir ugdymo ministerijos mokymo programas, todėl formalioji dalis vyksta nuo 07.15 val. iki 14.00 val., vėliau mokykla iki 16.00 val. užsiima veiklomis, kurios padeda įgyti religinių žinių. Tuo siekiama parengti mokinius integruotai iširti religijos mokslą ir bendras žinias. Svarbu, kad vykdant formalią veiklą dažnai integruojama ir neformali mokinių veikla. Užsiėmimų metu mokykloje vykdomos tokios veiklos, kaip olimpiados, skautai, organizuojamos žygių grupės ir daugybė sporto renginių. Be to, kiekvieną penktadienį visi mokyklos nariai, mokytojai ir kiti atlieka jungtinę maldą ir viešą kalbą, kad padidintų besimokančiųjų tikėjimą. Mokytojų naudojami metodai mokymosi procese skiriasi nuo aiškinamųjų, vadovaujamų, klausimų ir atsakymų, pamokų ir užduočių. Pamokų metu kaip mokymo priemonės neretai naudojami vaizdo įrašai, PowerPoint pristatymai. Dauguma mokytojų naudojami technologijomis mokymosi procese dėl to, kad mokykla teikia tai kaip pagalbinius įrankius, kurie gali būti naudojami mokymosi procese. Mokymosi proceso vertinimas atliekamas rašytinių egzaminų, žodinių egzaminų ir praktinių egzaminų metu. Mokykla taip pat organizuoja mėnesio, semestro ir metinius susitikimus su tėvais. Autorių nuomone, mokymosi procesas šioje mokykloje aktyvus, kūrybingas, transformuojantis ir intensyvus. Mokymosi procesas nereikalauja, kad mokiniai mokytųsi visą darbo dieną. Mokyklos valandos ir mokomoji medžiaga taip pat atitinka nacionalinį - standartinį mokymo planą. Be pamokų, mokymosi veikla susijusi su bendromis žiniomis ir asmens vystymusi, pvz., muzika, religine veikla. Šioje sistemoje taip pat naudojami kai kurie įdomūs žaidimų formatai, kad mokinys galėtų džiaugtis mokymusi (Kristiawan, Tobari, 2017).

Standartinis **Jungtinių Amerikos Valstijų** mokyklų tvarkaraštis, anot R. Teixeira (2004), pagrįstas devynių mėnesių ir septynių darbo valandų grafiku, nebetenkina šiuolaikinių mokymosi standartų, todėl siekiant palengvinti mokinių mokymąsi, gerinti mokinių mokymosi lygį ir sumažinti spaudimą dirbantiems tėvams, yra siūloma VDM. Tai reiškia, kad mokyklos turi būti atviros pasibaigus įprastoms darbo valandoms ir teikti švietimo bei socialines paslaugas po tradicinio mokymo pabaigos.

Šiuo metu VDM mokosi 2,3 milijono mokinių, daugiausia Kalifornijoje. Šių mokyklų moksleiviai turi standartines vasaros atostogas, tačiau mokyklos lieka atviros ir vasarą bei siūlo pamokas visiems besidomintiems mokiniams. Valandas po pamokų užpildo įvairiomis akademinėmis veiklomis, neformalia veikla, mokymo kursais ir pan. Pavyzdžiui, „Cason Lane Academy“ mokymo įstaiga nereikalauja, kad jos mokiniai liktų ilgiau nei iki 15.00 val. Mokiniai, pageidaujantys likti

ilgiau, turi galimybę gauti įvairias akademines ir socialines paslaugas, tokias kaip matematikos namų darbų ruošą, maisto gamyba, „Lego“ klubas. Šias paslaugas vaikai lanko iki 17.00 val., nors sudaroma galimybė pasilikti ir vėliau. „Olsono“ mokykloje moksleiviai privalo likti visą dieną. Diena prasideda 07.45 val. ir tęsiasi iki 17.00 val. Iki 14.00 val. vaikai mokosi tradicinių dalykų, po to vyksta įvairūs laisvalaikio užsiėmimai, užsienio kalbos programos, muzika, menai ar fizinis lavinimas. Pabrėžtina, kad ši mokykla turi tvirtą tėvų ir mokytojų paramą. Autorės nuomone, VDM leidžia valstybei padėti mokiniams įgyti mokyklinį išsilavinimą vykdant kultūrinę, sportinę ir kitokią veiklą. Todėl minėtoms mokyklos bei kitoms ugdymo įstaigoms finansuoti siekiama sukurti federalinių įmokų su valstybe suderinimo programą, kurią būtų galima taikyti ir visą dieną dirbančioms mokykloms finansuoti.

Vertinant VDM modelių įgyvendinimo praktiką užsienio šalyse akivaizdu, kad šiai sričiai yra skiriamas pakankamai didelis dėmesys. Užsienio šalyse vykdomos VDM programos dažniausiai pasižymi lankstumu, tai leidžia mokykloms pačioms spręsti mokymosi proceso organizavimo, įskaitant ir mokymosi dienos trukmės, klausimus. Neretai VDM mokiniai lanko nemokamai, tačiau kartais ir tėvams tenka mokėti už vienas ar kitas teikiamas paslaugas. Tokio tipo mokyklose itin svarbus glaudus bendradarbiavimas su tėvais, socialiniais partneriais ar kitomis institucijomis. Atkreipiamas dėmesys į programų tęstinumą, užtikrinantį programų teikiamą naudą.

2. VDM MODELIS KAIP KOKYBIŠKO PRIEŠMOKYKLINIO IR PAGRINDINIO UGDYMO(SI) GALIMYBĖ

2.1. Priėsmokyklinio, pradinio ir pagrindinio ugdymo paskirtis ir reikėsmingumas

Ugdymo(si) sėkmė dažnai siejama su kokybiškai organizuojamu priešmokykliniu, pradinu ir pagrindiniu vaiko ugdymu. Vaiko ugdymas visose minėtose pakopose yra neatsiejama mūsų visuomenės švietimo sistemos dalis, kurios paskirtimi ir reikėsmingumu neabejoja daugelis. Darbo autorės mintį patvirtina Bendrąją programą ir išsilavinimo standartus (2003) kūrę bendraautoriai, kurie teigia, kad priešmokyklinis bei pradinis vaiko ugdymas laikomas vienu svarbiausiu šiuolaikinės politikos prioritetų bei mokymosi visą gyvenimą pagrindu.

Žinoma, kad priešmokyklinis ugdymas „yra ganėtinai naujas pedagogikos terminas, tai naujas reiškinys pedagoginės visuomenės gyvenime, kur atsiveria naujos galimybės vaikui kaupti patirtį“ (Kukanauzienė, Ričkuvienė, 2003, p. 22). Tai – nuosekliojo švietimo dalis, kurioje siekiama suformuluoti tik šiai pakopai būdingų tikslų, kurių vienas iš jų – visiems vaikams lygios mokslinio starto galimybės (Ruėkus, Žvirdauskas ir kt., 2012).

Priešmokyklinio ugdymo paskirtis aptariama daugelyje Lietuvos švietimo dokumentų. Juose akcentuojamas siekis užtikrinti sėkmingą vaiko raidą, atsižvelgiant į jo unikalumą ir individualius ugdymosi poreikius (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2011), siekiama užtikrinti darnų vaiko fizinių ir psichinių galių skleidimąsi, kiekvieno vaiko mokyklinę brandą (Priešmokyklinio ugdymo koncepcija, 2000; Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa, 2014). Pabrėžiama siekiamybė padėti vaikui įgyti kasdieniam gyvenimui bei sėkmingam ugdymui(si) mokykloje būtinų gebėjimų, įgūdžių ir patirties (Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa, 2002; Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai, 2003).

Kalbant apie pradinio ugdymo paskirtį suvokiama, kad pradinis ugdymas – tai etapas, kuriame tęsiamas ikimokykliniame ir priešmokykliniame amžiuje pradėtas vaiko ugdymas (Švietimo ir mokslo ministerija, 2015), tai – pirmoji formalaus švietimo programa (Švietimo ir mokslo ministerija, 2018), kurios esminiu tikslu tampa sąlygų sudarymas formuoti mokinio dorinės ir socialinės, kultūrinės brandos pradmenis. Siekiama išugdyti elementarų raėtingumą, padėti jam pasirengti sėkmingai mokytis pagal pagrindinio ugdymo programą (Įsakymas „Dėl Pradinio ugdymo sampratos“, 2003; Pradinio ugdymo bendroji programa, 2016). Siekiama plėtoti dvasines, intelektines ir fizines asmens galias, ugdyti aktyvų, kūrybingą, atsakingą pilietį, įgijusį kompetencijas, būtinas sėkmingai socialinei integracijai ir mokymuisi visą gyvenimą (Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendroji programa, 2008).

Pagrindinio ugdymo etape siekiama „suteikti asmeniui dorinės, sociokultūrinės ir pilietinės brandos pagrindus, bendrąjį raštingumą, technologinio raštingumo pradmenis, ugdyti tautinį sąmoningumą, išugdyti gebėjimą apsispręsti, pasirinkti ir mokytis toliau“ (Švietimo įstatymas, 2011; Adaškevičienė ir kt., 2015, p. 1). Baigdami pagrindinio ugdymo programą mokiniai įgyja mokėjimo mokytis, komunikavimo, pažinimo, socialinę ir kūrybiškumo, asmeninę kompetencijas. Įgyja gyvenimui, tolesniam mokymuisi ir darbui būtinų esminių dalykinių kompetencijų pagrindus (Įsakymas „Dėl Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrųjų programų patvirtinimo“, 2008). Tai reiškia, kad pagrindinis ugdymas turi padėti mokiniams palaipsniui susiformuoti pagrindines kompetencijas suteikiant pagrindinio ugdymo pagrindus (Jeřábek, Tupý, 2007).

Pabrėžiant minėtųjų ugdymo pakopų reikšmingumą svarbu suvokti, kad kiekvienoje pakopoje būdinga savita vaiko, jo raidos ir akademinų pasiekimų reikšmė. Siekdama įsigilinti ir įsitikinti, kokią reikšmę vaikui suteikia kiekviena ugdymo pakopa, darbo autorė pateikia lentelę, kurioje atsispindi Lietuvos ir užsienio mokslininkų teiginiai, pagrindžiantys priešmokyklinio, pradinio ir pagrindinio ugdymo pakopų reikšmingumą (žr. 3 lentelę).

3 lentelė. **Priešmokyklinio, pradinio ir pagrindinio ugdymo reikšmingumas**

Priešmokyklinio ugdymo reikšmingumas
<ul style="list-style-type: none"> • Priešmokyklinio ugdymo įstaigoje vaikas užmezga vienus pirmųjų socialinių santykių su kitais suaugusiaisiais ir vaikais. Tai vieta, kurioje vaikai mokomi pareigų bei atsakomybės (Ruškus, Žvirdauskas, Zybatas ir kt., 2012). • Tai didžiulis indėlis į asmenybės brandą. Priešmokyklinę grupę lankę vaikai ateityje pasiekia kur kas geresnių tiek asmeninių, tiek akademinų rezultatų. Pabrėžiama ir ilgalaikė priešmokyklinio ugdymo nauda, kuri naudinga ne tik vaikui, bet ir šeimai, visuomenei (Malinauskienė, 2015). • Šis ugdymo periodas yra vienas iš reikšmingiausių savito vaiko gyvenimo periodų, pasižyminčių unikalios socialine, kognityvine, menine ir emocine vaiko raiška (Monkevičienė, Glebuviene ir kt., 2011). • Aukštos kokybės priešmokyklinis ugdymas yra susijęs su geresne vaikų intelekto ir socialinės elgesio plėtra; toks ugdymas leidžia vaikams vystytis visapusiškai ir vaikai, lankantys priešmokyklinę grupę, pasižymi geresniais akademiniais pasiekimais, kurie lemia sėkmingą vaiko mokslo pažangą (Sylva, Melhuish ir kt., 2004). • Mokiniai, lankę priešmokyklinę grupę, kur kas greičiau išmoksta perimti mokytojų, mokykloje dirbančių specialistų, savo klasės draugų ir kt. patirtį. Suteikia vaikams reikiamų mokėjimų, žinių ir įgūdžių, dėl kurių mokymasis pirmosiose klasėse tampa lengvesnis ir greitesnis (Taiwo, Tyolo, 2002). • Priešmokyklinis ugdymas palengvina socializacijos ir savikontrolės procesą, reikalingą maksimaliai išnaudoti mokymąsi pradinėse klasėse; priešmokyklinės grupės lankymas teigiamai

<p>veikia mokinių savikontrolę trečioje klasėje, vertinant pagal elgesį, dėmesį, pastangas, dalyvavimą klasėje ir drausmę; vienerių metų priešmokyklinės grupės lankomumas padidina trečios klasės rezultatus; priešmokyklinio ugdymo grupių lankomumas turi teigiamą poveikį mokymo programų pasiekimui, dėmesiui, dalyvavimui, disciplinoms ir pastangoms pradinėse klasėse (Berlinski, Galiani ir kt., 2006).</p> <ul style="list-style-type: none">
• Tie mokiniai, kurie turi ikimokyklinio ugdymo patirties, pasižymi aukštesniais mokymosi pasiekimais, nei tie, kurie neturi ikimokyklinio ugdymo patirties. Mokymosi pasiekimų lygis įvairiose dalykų pamokose, taip pat statistiškai reikšmingas (Eshetu, 2014).
<p style="text-align: center;">Pradinio ugdymo reikšmingumas</p>
<ul style="list-style-type: none">
• Pradinis ugdymas prisideda prie vaiko fizinio, protinio, moralinio, dvasinio ir emocinio vystymosi suteikiant tinkamą ugdymo aplinką, mokantis naujų žinių, požiūrių ir įgūdžių, kurie leis jam būti naudingam sau ir visuomenei. Taip pat šio lygio ugdymas sustiprina besimokančio vaiko „kojas“, kad „įkoptų į ugdymo kopėčias“, kad pasiektų akademinio pasiekimo aukštumą ateityje (Etor, Mbon ir kt., 2013).
• „Pradinio ugdymo svarba ir reikšmė grindžiama įvairiais tyrimais, rodančiais, kad kokybiškas pradinis ugdymas mažina socialinę nelygybę, kloja pagrindą svarbiausių gebėjimų formavimuisi ir stiprinimui, didina tikimybę, jog vėliau akademiniai pasiekimai bus aukštesni“ (Petkevičienė, 2018, p. 1).
• Pradiniame ugdyme „skatinamas savarankiškumas, vaikai ugdomi valią, gebėjimą planuoti, perima socialiai priimtinas elgesio taisykles, mokosi pozityviai bendrauti ir bendradarbiauti, veikti kartu“ (Švietimo ir mokslo ministerija, 2015, p. 1).
• Kalbant apie naudą vaikams pabrėžiama vaikų tęstinumo ir pažangos svarba. Pradinė mokykla suteikia aplinką, kurioje vaikai ilgą laiką gali dirbti ir žaisti kartu, ugdydami vienas kito skirtingų stipriųjų įgūdžių ir asmenybių supratimą ir vertinimą. Tai daro teigiamą poveikį socialiniams įgūdžiams, problemų sprendimui ir visų bendruomenės narių santykių plėtrai (Wheeler, Connor, 2010).
• Tėvai ir globėjai atlieka lemiamą vaidmenį vaiko ugdymesi, nustatydami savo vaikų siekius ir lūkesčius bei skatindami jų mokymąsi. Buvo įrodyta, kad glaudus bendradarbiavimas tarp mokyklos ir tėvų pradinėse klasėse turi stiprų teigiamą poveikį vaikų ugdymui ir yra naudingas tėvams (Wheeler, Connor, 2010).
• Glaudus pradinių klasių darbuotojų ryšys suteikia galimybę pasidalyti mokymo programų atsakomybe ir taip sumažinti darbo krūvį. Be to, didesnė personalo struktūra padeda kurti nuoseklų planavimą, todėl padeda išlaikyti gerus mokytojus, kad jie galėtų tobulinti savo karjerą mokykloje ir suteiktų daugiau galimybių pasiūlyti specialųjį mokymą pradinėse klasėse (Wheeler, Connor, 2010).
<p style="text-align: center;">Pagrindinio ugdymo reikšmingumas</p>
<ul style="list-style-type: none">
• Pagrindinis ugdymas tampa reikšmingas tuo, kad padeda mokiniams įgyti tolimesniam gyvenimui būtinų kompetencijų, siekia patenkinti pagrindinius mokymosi poreikius, kurie padėtų mokiniams gyventi ir dirbti oriai, visapusiškai dalyvauti mokymosi procese, gerintų jų gyvenimo kokybę, išmokytų priimti pagrįstus sprendimus, kurie turės įtakos jų ateičiai (Effective Approaches in Basic Education, 2018).

- Pagrindinis ugdymas – tai esminis pasiruošimas suaugusiųjų gyvenimui. Jo reikšmė siejama su pagalba padėti jauniems žmonėms pasiruošti tolesniam suaugusiųjų gyvenimui, kad mokiniai galėtų užsitikrinti gerą darbą ir tolimesnę karjerą, turėtų atsparumą ir moralinį pobūdį įveikti išskylančius iššūkius (Gibb, 2015).
- Suteikia galimybes ugdytiniui įgyti reikiamų žinių ir įgūdžių, sudaro sąlygas psichiškai, socialiai, moraliai, fiziškai ir dvasiškai vystytis, gerina savo ir kitų žmonių kultūrų supratimą ir pagarbą šiuolaikinėje visuomenėje, gerina šalių tarpusavio supratimą ir vertinimą, skatina teigiamą aplinkos ir sveikatos praktiką, sukuria tvirtą pagrindą tęstiniam mokymui, ugdo gebėjimą tyrinėti, kritiškai mąstyti ir priimti racionalius sprendimus, skatina tapti atsakingu asmeniu, skatina visų asmenų pripažinimą ir pagarbą, padidina mokymosi malonumą, padeda identifikuoti individualius talentus ir juos lavinti, sukurti pamatą technologinei ir pramonės plėtrai (GeoGebra, 2018).
- Sukuria prielaidas mokiniams įgyti pagrindines mokymosi strategijas ir motyvuoti juos mokytis visą gyvenimą; skatina mokinius kūrybiškai mąstyti, logiškai pagrįsti ir spręsti problemas; padeda plėtoti mokinių gebėjimus bendradarbiauti ir vertinti savo darbą bei laimėjimus, taip pat kitų žmonių darbą ir pasiekimus; skatina moksleivius išreikšti pozityvius jausmus bei emocijas jų elgesyje, veikimo būduose ir esant svarbioms situacijoms jų gyvenime; ugdo savyje jautrumą ir reagavimą į kitus žmones, aplinką ir gamtą (Jeřábek, Tupý, 2007).

Galima teigti, kad kokybiškas priešmokyklinis ir pagrindinis ugdymas prisideda prie tarpasmeninių, tarpkultūrinių, socialinių santykių plėtotės (Monkevičienė, Glebuviene, Stankevičienė, 2009). Dar daugiau, išryškėja į vaiką orientuota ugdymo paradigma, kuri, anot V. Makauskienės (2008), akcentuoja holistinį požiūrį, ugdymo individualizavimą, padedantį ugdymo procesą sieti su individualiais vaiko poreikiais, tai ir akcentuotina daugelyje aukščiau paminėtų ugdymo programų. Pabrėžtina ir tai, kad į vaiką orientuota ugdymo paradigma dažnai siejama su laisvojo ugdymo paradigma, kur didelis dėmesys skiriamas vaiko prigimčiai sudarant kuo palankesnes sąlygas plėtotis vaiko vidinėms galioms, kad būtų galima ugdyti laisvą, kūrybingą asmenybę (Monkevičienė, 2008). Ugdymo programos yra parengtos taip, kad priešmokyklinio, pradinio ir pagrindinio vaikų ugdymo pedagoginės strategijos atitiktų skirtingo amžiaus, skirtingų poreikių vaikų galimybes (Monkevičienė, Žemgulienė ir kt., 2012).

Darytina išvada, kad priešmokyklinio ir pagrindinio ugdymo paskirtis ir reikšmė dažniausiai siejama su individualia vaiko vidinių galių plėtote formuojant žinias, mokėjimus ir įgūdžius, būtinus sėkmingam mokymuisi akademinėje sistemoje bei sėkmingai integracijai į visuomenę.

2.2. Priešmokyklinio – pagrindinio ugdymo kokybės sampratos teorinės interpretacijos

Pasak A. Kaziliūno (2007, p. 12), „manoma, kad kokybė ir jos vadyba žmonijai rūpėjo nuo pat civilizacijos pradžios. Apie kokybės reglamentavimą gana moksliskai kalbėta jau senovės Kinijoje, senovės Egipte, Babilono karalystėje. Aristotelis dar ketvirtame šimtmetyje prieš mūsų erą sukūrė bendriausių sąvokų teoriją, kurioje gana išsamiai aptarė substanciją (esmę), kiekybę, kokybę ir santykį“. Todėl natūralu, kad per daugelį metų atlikti įvairūs moksliniai tyrimai atskleidė kokybės koncepcijos daugialypiškumą, kuris rodo, kad nėra konkretaus kokybės apibrėžimo. Kiekvienas mokslinis autorius šią sąvoką interpretuoja skirtingai. Skirtumai priklauso ne tik nuo to, kaip apibrėžta ši sąvoka, bet ir atspindi tai, kaip vertinama kokybė (Jain, Prasad, 2018).

Šiandien ugdymo kokybės samprata kiekvienoje švietimo institucijoje suvokiama šiek tiek skirtingai. Tai lemia įvairūs veiksniai: mokyklos bendruomenės požiūris, mokyklos filosofija, nuostatos, vertybės, išsikelti tikslai, uždaviniai, Europos ir Lietuvos strateginiai dokumentai. Tam pritaria ir užsienio autoriai A. Dagnev bei A. Astrat (2016), teigdami, kad ugdymo kokybės apibrėžimas priklauso nuo įvairiausių veiksnių. Tai gali būti įstaigos kontekstas ir susitarimas, įstaigos materialinė bazė, šalies kontekstas, teisinė valstybės sistema. Tačiau, kad ir kokie veiksniai bebūtų, kiekviena švietimo įstaiga turi suvokti ir apibrėžti, kas jiems yra ugdymo kokybė ir kaip tai turėtų būti pamatuojama. P. Gudinio (2005) manymu, ugdymo kokybė – tai ugdymo tikslų pasiekimo laipsnis, kai ugdymo tikslai pasiekti, sakoma, kad ugdymo kokybė gera, priešingu atveju – bloga. M. Vilkonienė (2011) akcentuoja ugdymo kokybę kaip ugdymo proceso ir rezultatų savybių visumą, tampančią kiekvienos švietimo įstaigos veiklos rodikliu.

Lietuvoje priešmokyklinio, pradinio ir pagrindinio ugdymo kokybė kaip strateginis švietimo prioritetas deklaruojama įvairiuose Lietuvos Respublikos dokumentuose, įsakymuose, programose, rekomendacijose ir pan. „Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo plėtotė, siekiant, kad kiekvienas vaikas turėtų galimybę gauti kokybiškas ankstyvojo ugdymo paslaugas, numatyta pagrindiniuose strateginiuose Lietuvos dokumentuose – Valstybinėje švietimo 2013–2022 m. strategijoje, Valstybės pažangos strategijoje „Lietuva 2030“, Nacionalinės pažangos programoje (2012) (Švietimo ir mokslo ministerija, 2014).

„Priešmokyklinis ugdymas yra švietimo sistemos posistemė, nuo kurios vystymosi pobūdžio ir rezultato priklauso visos sistemos kokybė. Priešmokyklinio ugdymo kokybės samprata glaudžiai siejama su bendrojo ugdymo kokybe, kuri traktuojama kaip „sutartinių vertės požymių visuma, rodanti, kokių laipsnių, būdais bei priemonėmis švietimo įstaiga pasiekia savo paskirčiai būdingų nacionalinės švietimo sistemos ugdymo tikslų, tenkina ugdytinių poreikius, padeda pasiekti

moksleiviams asmenybės brandos, geba valdyti procesus ir sąlygas“ (Bendrojo lavinimo mokyklos vidaus audito metodika, 2002, p. 11; cit. Burškaitienė, Vilkonienė, 2009, p. 112).

Pastarosios autorės, įvertinusios bendrojo ugdymo kokybės sampratą, priešmokyklinį ugdymą reglamentuojančius dokumentus ir kt., teigia, kad „priešmokyklinio ugdymo kokybė – tai sutartinių veiklos požymių visuma, rodanti, koku laipsniu, būdais ir priemonėmis yra pasiekiami nacionalinės švietimo sistemos tikslai, tenkinantys suinteresuotos visuomenės dalies poreikius, bei kaip (kokiais būdais, kaip saugiai), kokiomis priemonėmis yra įgyvendinami konkrečios ugdymo įstaigos tikslai, vienareikšmiai nukreipti į individualių suinteresuotų asmenų poreikių tenkinimą“ (p. 113) .

Kalbant apie priešmokyklinį ugdymą, nevertėtų pamiršti pradinio ugdymo, kuris be priešmokyklinio ugdymo neįmanomas. Būtų galima teigti, kad kokybiškas pradinis ugdymas – tai prieinamas, tinkamas (atitiktis) ir patikimas visiems – tiek vaikams, tiek mokytojams – ugdymas, kuris suteikia visas ugdymo galimybes nepaisant socialinės padėties, rasės, amžiaus, lyties. Toks ugdymas turi atitikti švietimo standartus, būti patikimas ir skatinti nuolatinį tobulėjimą (UNICEF, 2000). Apibūdinti ir suvokti, kokia galėtų būti kokybiško pradinio ugdymo samprata, padeda Bendrosios programos ir išsilavinimo standartuose (2003) nusakyti pradinio ugdymo ypatumai. Kokybiškas pradinis ugdymas – tai mokyklos ir klasės lygmens ugdymo turinys, kuris pritaikytas atskirų klasių ir mokinių poreikiams taip, kad mokiniai pagal savo išgales pasiektų kuo geresnių rezultatų, patirtų sėkmę ir įveiktų sunkumus, išskylančius mokymosi proceso metu. Siekiama įtraukti mokinį į aktyvų ir sąmoningą mokymąsi, taikomi aktyvūs mokymo ir mokymosi metodai, mokytojas skatina mokinių savarankišką mąstymą, jų aktyvų interpretacinį santykį su mokomąja medžiaga, mokymąsi iš patirties, mokiniai mokosi aktyviai bendradarbiaudami tarpusavyje ir su mokytoju (European Commission, 2018).

Pagrindinio ugdymo kokybė suvokiama kaip pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų tikslų ir numatomų ugdymo(si) rezultatų dėmė, užtikrinanti nuoseklią asmens brandą ir kompetencijų plėtotę, bendrojo ugdymo prieinamumą, perimamumą, tęstinumą, veiksmingumą ir kokybę (Žadeikaitė, 2014). Suvokti pagrindinio ugdymo kokybę padeda ir Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų aprašas (2015, p. 3), kuris reglamentuoja, kad kokybiškas pagrindinis ugdymas laikomas tada, kai „sudaro sąlygas mokiniui išsiugdyti dorinės, socialinės, kultūrinės ir pilietinės brandos bei tautinės savimonės pamatus, įgyti integralius kompetencijų pagrindus ir išbandyti save įvairiose veiklos srityse, siekiant apsispręsti dėl tolesnio ugdymosi kelio pasirinkimo“. Kokybiškas pagrindinis ugdymas apima optimalią asmenybės brandą kaip mokinio įgytų bendrųjų ir dalykinių kompetencijų visumą (Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų aprašas, 2015).

Taigi, apibendrinę tai, kas pasakyta, galime daryti išvadą, kad priešmokyklinio ugdymo kokybės samprata glaudžiai siejama su bendrojo ugdymo kokybe ir suvokiama kaip sutartinių veiklos požymių visuma, rodanti, koku laipsniu, būdais ir priemonėmis yra pasiekiami nacionalinės švietimo sistemos tikslai, tenkinantys suinteresuotos visuomenės dalies poreikius. Kokybiškas pradinis ugdymas yra toks ugdymas, kuris prieinamas, tinkamas (atitiktis) ir patikimas visiems nepaisant socialinės padėties, rasės, amžiaus, lyties. Pagrindinio ugdymo kokybė suvokiama kaip pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų tikslų ir numatomų ugdymo(si) rezultatų dėmė, užtikrinanti nuoseklią asmens brandą ir kompetencijų plėtotę.

2.3. Kokybės kriterijai, skatinantys priešmokyklinio – pagrindinio ugdymo kokybę

Suvokiant, kad kokybės samprata nevienareikšmė, tampa sunku tinkamai įvertinti priešmokyklinio, pradinio ir pagrindinio ugdymo pakopų kokybės kriterijus. Paprastai, remiantis A. Valiuškevičiūte ir I. Mikutavičiene (2006), kokybei įvertinti nusibrėžiamos tam tikros dimensijos, sukuriami standartai ir jiems pasiekti įvardijami kriterijai. Kiekviena ugdymo pakopa kokybės kriterijus interpretuoja iš savo žiūros taško, atsižvelgiant į ugdymo pakopos ar vaiko amžiaus ypatumus, ugdymo sąlygas, mokytojų profesinį pasirengimą ir panašiai., todėl kokybės suvokimas gali būti labai skirtingas. Tačiau, A. Juodaitytės (2000) teigimu, vaiko ugdymo kokybė turi atitikti tuos šiuolaikinio vaiko ugdymosi kriterijus, kurie jau yra tapę realybe, todėl būtinybė įsisąmoninti bei išsaugoti šiuos pasiekimus kelia aukštesnius reikalavimus. Dar daugiau, UNESCO (2005; 2009) teigimu, kokybės kriterijai turi atspindėti kritinį ir nepriklausomą mokinių mąstymą bei mokymosi visą gyvenimą gebėjimus. Kokybės kriterijai turi skatinti inovacijas ir ugdymo įvairovę.

Žodis „kokybė“, pasak D. Serafino (2011, p. 5), „kildinamas iš lotynų kalbos žodžio *qualis*, kurio reikšmė yra „koks“. Į klausimą, kokie kokybės kriterijai turėtų atspindėti priešmokyklinį ir pagrindinį vaiko ugdymą, bando atsakyti nemažai mokslinių autorių.

Magistro darbo autorė, siekdama perteikti informatyvią mokslinę metodinę medžiagą, susistemino atskirų ugdymo pakopų kriterijus, grindžiančius minėtų ugdymo pakopų kokybę (žr. 4 lentelę).

4 lentelė. Priešmokyklinio ugdymo kokybės kriterijai

Lietuvos švietimo taryba (2017, p. 8).	<ul style="list-style-type: none"> • Ugdymo programų atvirumas vaikų, šeimų ir įstaigos bendruomenės poreikiams (ugdymo programos turi būti holistinės, lanksčios, skatinančios bendradarbiavimą, nuolat peržiūrimos ir tobulinamos).
--	--

	<ul style="list-style-type: none"> • Ikimokyklinio ugdymo prieinamumas (paslaugos prieinamos visiems vaikams, įperkamos, plėtojančios įtraukųjį ugdymą, dalyvavimą). • Valdymas ir finansavimas (aiški visų lygmenų atsakomybė, teisės aktų ir jų įgyvendinimo procesų finansavimo dėrmė, bendradarbiavimas, visuotinai prieinamų paslaugų siekis). • Stebėseną ir įsivertinimas bei išorinis vertinimas (procesai suprantami, skaidrūs, reguliarūs, geriausiai atstovaujantys vaiko interesams, efektyviai naudojami politikai ir praktikai tobulinti). • Personalo profesionalumas (aukštasis išsilavinimas, kompetencijos, lyderystė, profesionalumą palaikančios darbo sąlygos).
Monkevičienė, Glebuviėnė ir kt. (2009, p. 31).	<ul style="list-style-type: none"> • Visuomenės poreikių ir lūkesčių priešmokykliniam vaiko ugdymui(si) kokybiško tenkinimo kriterijus (priešmokyklinis ugdymas yra kokybiškas, jei yra orientuotas į nacionalinių vaiko pasiekimų standartų įgyvendinimą, jei atitinka tėvų, vietos bendruomenių poreikius). • Vaiko kokybiško ugdymo(si) kriterijus (ugdymo programos tikslai, uždaviniai ir turinys konstruojami atsižvelgiant į šalyje priimtinają vaikų ugdymo filosofiją; programa remiasi kiekvienam amžiaus tarpsniui būdingais vaiko raidos požymiais bei vaiko ugdymosi logika; tėvams garantuojamas nuolatinis dalyvavimas programų rengime ir tobulinime, ugdymo procese, vaiko pasiekimų vertinime). • Kokybės kriterijus, susiję su vaiko ugdymo(si) kokybę sąlygojančiais veiksniais (pakankamas pedagogų išsilavinimas; adekvatus atlygis ugdytojams; nedidelis vienam suaugusiajam tenkančių vaikų santykis grupėje ir optimalus grupių dydis; programa, pritaikyta skirtingo amžiaus vaikų grupėms; tėvų įtraukimas į vaikų ugdymą; adekvati, gerai aprūpinta švietimo pagalba vaikui ir šeimai).
Burškaitienė, Vilkonienė (2009, p. 115).	<ul style="list-style-type: none"> • Ugdymo tikslai, uždaviniai, turinys, metodai, priemonės, ugdymo proceso organizavimas, vertinimas ir koregavimas.

Nors priešmokyklinio ugdymo kokybės kriterijai pateikti, tačiau, O. Monkevičienės, V. S. Glebuviėnės ir kt. (2009) teigimu, „apžvelgus ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo(si) kokybę sąlygojančius veiksnius ir atliktus mokslinius tyrimus tenka konstatuoti, kad šiuo metu nepakanka tyrimų, kurie leistų išskirti ir pagrįsti svarbiausius ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo turinio bei jo įgyvendinimo kokybės veiksnius“ (p. 54). Tai patvirtina ir darbo autorės išsakytą mintį bei rodo, kad iki šiol nėra aiškios nuomonės, kokie kokybės kriterijai apibrėžia kokybišką priešmokyklinį ugdymą.

5 lentelė. **Pradinio ir pagrindinio ugdymo kokybės kriterijai**

<p>Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendroji programa (2008; 2015).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ugdymo proceso planavimas. • Diferencijuotas ir individualizuotas ugdymas. • Ugdymo proceso derinimas su amžiaus tarpsnių mokymosi ypatumais. • Ugdymo turinio su realiu gyvenimu derinimas. • Mokinių kompetencijų ugdymas. • Ugdymo turinio integravimas. • Mokinių pasiekimų vertinimo tobulinimas ir inovatyvūs ugdymo metodai.
<p>Įsakymas „Dėl pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų aprašo“ (2015, p. 13).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Aiškiai apibrėžti mokinių ugdymo(si) tikslai ir mokymosi pasiekimai. • Nacionaliniuose teisės aktuose nustatomos bendrojo ugdymo programų įgyvendinimo gairės, suderintos su bendrųjų programų reikalavimais ir visais suinteresuotais asmenimis. • Pasiekama dermė tarp keliamų ugdymo tikslų ir jiems įgyvendinti skiriamų lėšų, garantuojant materialiuosius ir žmogiškuosius išteklius kiekvieno mokinio kokybiškam ugdymui. • Veiksmingai derinami mokyklų veiklos vidaus ir išorės vertinimo būdai, konstruktyvaus grįžtamojo ryšio mechanizmai ir procedūros, skiriami ištekliai, skatinantys mokyklas ir mokytojus tobulėti, priiimti atsakomybę už mokinių ugdymo(si) rezultatus. • Mokinių pasiekimų tyrimų ir vertinimo duomenimis vadovaujamosi kaip įrodymais ugdymo(si) kokybei gerinti, mokyklų vadovų, mokytojų ir kitų ugdymo procese dalyvaujančių asmenų atsakomybei įtvirtinti, visuomenei informuoti.
<p>Department of Education and Skills (2016).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Besimokančiųjų rezultatai (mokymosi motyvacija, žinių, įgūdžių ir mokėjimų visuma atitinkanti pirminį ugdymo turinį, mokiniai pasiekia nustatytus mokymosi tikslus). • Besimokančiųjų patirtis (mokiniai sąmoningai užsiima reikšminga mokymosi veikla, remiasi savo patirtimi, apmąsto savo pažangą ir ugdomi atsakomybės už mokymąsi jausmą). • Individuali mokytojo praktika (mokytojas turi reikiamą dalyko žinių bagažą, pasirenka ir naudoja mokymo metodus, atitinkančius mokymosi tikslą, ir mokinių mokymosi poreikius, diferencijuoja mokymosi ir mokymosi veiklą). • Mokytojų bendradarbiavimo praktika (mokytojai dirba kartu, kad mokiniams būtų sukurtos mokymosi galimybės visoje mokymo programoje ir už jos ribų, mokytojai kolektyviai kuria ir įgyvendina nuoseklią formuojančią ir apibendrinamąją vertinimo praktiką). • Vadovavimas mokymui ir mokymuisi (skatinti tobulinimo kultūrą, bendradarbiavimą, inovacijas ir kūrybiškumą mokymosi, mokymo ir vertinimo srityse).

	<ul style="list-style-type: none"> • Organizacijos valdymas (valdyti mokyklos žmogiškuosius, fizinius ir finansinius išteklius. Sukurti ir įdiegti profesinės atsakomybės ir atskaitomybės skatinimo sistemą). • Mokyklos plėtra (sukurti ir palaikyti ryšius su tėvais, su kitomis mokyklomis. Tvarkyti, vadovauti ir tarpininkauti pokyčiams, kad atitiktų besikeičiančius mokyklos poreikius ir pokyčius švietime). • Lyderystės gebėjimų ugdymas (įgalinti darbuotojus imtis lyderystės vaidmenų. Skatinti ir palengvinti mokinių ir vadovų ugdymą).
Pranaitytė, Malinauskienė (2011, p. 59).	<ul style="list-style-type: none"> • Psichologiškai ir fiziškai saugi ugdomoji aplinka. • Nuolatinis pedagogų tobulėjimas. • Grupės klimatas. • Ugdytinių amžiaus tarpsnių ypatumų pažinimas. • Individualus darbas su ugdytiniais, teikiant saviraiškos galimybių. • Tikslingas ir efektyvus ugdymo proceso organizavimas.
Monkevičienė, Glebuviene ir kt., (2009, p. 18).	<ul style="list-style-type: none"> • Pedagogo kompetencija. • Kvalifikacijos kėlimas. • Geras įstaigos mikroklimatas. • Palankus administracijos požiūris. • Tėvų finansinė ir materialinė parama. • Specialistų pagalba. • Tinkamas vaikų komplektavimas. • Geri materialiniai įstaigos ištekliai. • Operatyvus informavimas. • Ryšiai su mokykla ir bendruomene.
Jėčiuvienė (2008, p. 1).	<ul style="list-style-type: none"> • Organizaciniai ir pedagoginiai veiksniai; noras mokytis. • Informacija; laikas.

Apibendrinus nagrinėtą skyrių galima pastebėti, kad sunku tinkamai įvertinti priešmokyklinio ir pradinio ugdymo pakopų kokybės kriterijus. Kita vertus, įvertinus pateiktus autorių kokybės kriterijus, teigtina, kad vis dar didelis dėmesys skiriamas tokiems kokybės kriterijams, kurie apima individualius besimokančiųjų poreikius ir lūkesčius, vertinimą ir įsivertinimą, mokytojo ir tėvų vaidmenį, mokymo programas, jų turinį ir įgyvendinimą bei prieinamumą, valdymą ir finansavimą. Svarbu suvokti, kad kokybiškas priešmokyklinis ir pagrindinis ugdymas turi būti prieinamas ir tinkamas visiems, nepaisant įvairių veiksnių. Kalbama apie tokį ugdymą, kuris atitiktų šiuolaikiniam švietimui keliamus reikalavimus, skatintų vaikus augti ir apimtų besimokančiųjų aktyvų dalyvavimą kuriant savo mokymosi patirtį.

Teorinė magistro baigiamojo darbo dalis atskleidė, kad VDM modelio samprata mokslininkų interpretuojama panašiai, o sąvokos papildo viena kitą. Pastarosios mokyklos reikšmingumas siejamas su socialinės atskirties mažinimu, lygių galimybių užtikrinimu, mokyklos patrauklumo didinimu, šeimos ir darbo pareigų derinimu, elgesio prevencija ir kt. Kita vertus, manoma, kad tokio tipo mokyklą lankantys vaikai psichologiškai pavargsta, sumažėja mokinių žinių įsisavinimo galimybės, trumpėja vaikų laisvalaikis ir kt.

Dažniausiai Lietuvoje egzistuoja pailgintos dienos grupių, vaikų dienos centrų ar ugdymo įstaigų, save pristatančių kaip VDM, visos dienos modelio apraiškos. Vertinant VDM modelių įgyvendinimo praktiką užsienio šalyse akivaizdu, kad šiai sričiai yra skiriamas pakankamai didelis dėmesys. Užsienio šalyse vykdomos VDM mokyklos programos dažniausiai pasižymi lankstumu, tai leidžia mokykloms pačioms spręsti mokymosi proceso organizavimo klausimus.

Priešmokyklinio ir pagrindinio ugdymo paskirtis bei reikšmė dažniausiai siejama su individualia vaiko vidinių galių plėtote formuojant žinias, mokėjimus ir įgūdžius, būtinus akademinėje sistemoje sėkmingai mokytis bei integruotis į visuomenę. Siekiama tokio ugdymo, kuris atitiktų šiuolaikiniam švietimui keliamus reikalavimus, skatintų vaikus augti ir apimtų besimokančiųjų aktyvų dalyvavimą kuriant savo mokymosi patirtį. Tačiau šiandien vis dar sunku tinkamai įvertinti priešmokyklinio ir pradinio ugdymo pakopų kokybės kriterijus.

3. TYRIMO METODOLOGIJA

3.1. Tyrimo metodologija

Teorinė mokslinės literatūros, atliktų tyrimų, švietimo dokumentų turinio analizė atskleidė, kad VDM modelio įgyvendinimo reikšmė priešmokyklinio, pradinio ir pagrindinio ugdymo kokybei neabejotina. VDM švietimo politikų įvardintina kaip vaikui patraukli priemonė, užtikrinanti lygias teises į švietimą ir pagalbą, priemonė, kuri reaguoja į socialinius ir visuomeninius, struktūrinius šeimos pokyčius, socialinę nelygybę bei nelygias švietimo galimybes užtikrinant vaiko gerovę (ŠDC, 2017). Apie tai kalbama pirmojoje ir antrojoje šio darbo dalyje. Trečioji baigiamojo darbo dalis reikšminga, nes siekiama pagrįsti analizuojamos temos aktualumo ir problematikos aspektus, pateikti apibendrintus duomenis, galinčius padėti ateityje sukurti tinkamą VDM modelį.

Tyrimo problema. Kaip buvo rašyta, užsienio šalių patirtis rodo, kad VDM modelio įgyvendinimas pasaulyje nėra naujas švietimo reiškinys. Lietuvoje taip pat aptinkama šio modelio apraiškų, tačiau vis dar nėra pakankamai gerai išplėtotas šio modelio įgyvendinimas. Vis dar nėra aišku, kaip valstybė turi prisidėti prie programos įgyvendinimo. Dvejojama, ar valstybės suteikti VDM dirbančių pedagogų etatai gali atitikti mokinių poreikius, juolab, kai VDM gali dirbti aukštojo pedagoginio išsilavinimo neturintis žmogus. Trūksta pagrįstų įrodymų, ar Lietuva turi pakankamai patirties steigti tokio tipo mokyklas kaimo ir miesto vietovėse. **Šiame darbe formuluojami probleminiai klausimai:** kokiomis formomis ir būdais įgyvendinamas VDM modelis kaimo rajonų mokyklose? Ar VDM padeda užtikrinti kaimo rajonų mokyklų švietimo prieinamumą, socialinę integraciją, vaikų užimtumo ir tėvų darbo suderinamumą? Kaip modelio įgyvendinimas prisideda prie kaimo rajonų mokyklose besimokančių priešmokyklinio, pradinio ir pagrindinio ugdymosi pakopų mokinių ugdymo(si) kokybės?

Tyrimo objektas. VDM modelio įgyvendinimas, plėtojant kaimiškųjų rajonų mokinių kokybiško ugdymo(si) galimybes.

Tyrimo tikslas. Empiriškai atskleisti VDM modelio įgyvendinimo ypatumus Telšių rajono X pagrindinėje mokykloje.

Hipotezė. Tikėtina, kad sudarytas VDM modelis padės spręsti ar patobulinti priešmokyklinio, pradinio ir pagrindinio ugdymo švietimo prieinamumo, socialinės integracijos, socialinės atskirties, vaikų užimtumo, tėvų darbo suderinamumo ir kitas problemas, siekiant užtikrinti kokybiško ugdymo galimybes kaimo vietovėse.

Tyrimo metodologija. Tyrimas grindžiamas *pragmatizmo filosofijos* nuostatomis, kai ugdymas orientuotas į individo saviraidą, remiasi vaiko interesais ir asmenine jo patirtimi, todėl ugdymo tikslai

bei pedagoginės veiklos uždaviniai formuluojami taip, kad būtų maksimaliai patenkinti socialiniai individualieji ugdytinių poreikiai (Bitinas, 2000; Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti, 2006). „Mokymo turinys turi būti integruotas. Pedagoginė tokio integravimo raiška – kompleksinis mokymas, projektų metodas, integruoti mokomieji dalykai ir pan.“ (Bitinas, 2000, p. 154). Kuriant VDM modelį didžiausias dėmesys skiriamas vaiko individualiai sėkmei, paisoma jo interesų. Daug dėmesio skiriama mokymo turiniui integruoti, tai tampa vienu skiriamuoju VDM bruožu. „VDM kuriama kaip integrali edukacinių, socialinių, kultūrinių veiklų visuma“ (Šeibokienė, 2018, p. 1). *Egzistencializmo filosofija* pabrėžia ugdymo turinio įvairovę suteikiant visišką laisvę ugdytiniui pasirinkti tokią veiklą, kuri skatintų, o ne slopintų asmenybės saviraišką, pasitikėjimą savimi, savarankiškumą ar asmeninę atsakomybę už pasirinkimą (Bitinas, 2006; Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti, 2006). VDM turiniui būdingas lankstumas, kai vykdomos programos, jų trukmė, formos, metodai gali būti keičiami atžvelgiant į vaikų poreikius, laisvę pasirinkti veiklas, skatinančias jų asmenybės raišką. *Humanizmo filosofijoje* svarbiausiu asmens bruožu tampa savirealizacijos siekis, veržimasis į priekį. Todėl humanizmo atstovai skeptiškai vertina tradicinį, klasikinį ugdymą (Bitinas, 2000). VDM siekiama netradicinio ugdymo, kuris būtų patrauklus bet kokio amžiaus ugdytiniams. Siekiama veiklų įvairovės, naujų potyrių, kitokio mokymo, kuris ne tik leistų jiems patirti sėkmę, bet ir atitiktų vis besikeičiančius šiuolaikinio ugdymo tikslus. *Visuotinės kokybės vadybos filosofija* remiasi nuostata, kad siekiant patenkinti vartotojų poreikius, būtinas nuolatinis tobulėjimas (Valiuškevičiūtė, Mikutavičienė, 2006). Nuolatinis švietimo įstaigos noras tobulėti kaimo vietovėse sudaro prielaidas lankstesniam ugdymo turiniui įgyvendinti ar švietimo prieinamumui gerinti nepaisant įvairių socialinių, ekonominių ar kitų veiksnių.

3.2. Tyrimo metodika ir organizavimas

Duomenų rinkimas. VDM modelio įgyvendinimo, plėtojant kaimiškųjų rajonų mokinių kokybiško ugdymo(si) galimybes, empirinio tyrimo duomenys buvo renkami derinant kiekybinio ir kokybinio tyrimo prieigas. Skirtingų tyrimo prieigų derinimas leidžia atskleisti tyrimo kompleksiskumą, kai tyrimo duomenims gauti yra naudojami skirtingi tyrimo instrumentai bei metodai, o tyrime dalyvauja skirtingos tiriamųjų grupės.

Kiekybinis tyrimas. Tiriant tėvų požiūrį į VDM poreikį bei lūkesčius, įgyvendinant modelį, pasirinkta kiekybinio tyrimo strategija. Pagrindžiant pasirinkto kiekybinio tyrimo reikšmingumą remiamasi R. Tidikio (2003), E. Butkevičienės (2011), V. Dikčiaus (2011) ir K. Zikienės (2007) nuomonėmis, kad kiekybinis tyrimas yra tinkamiausias siekiant atskleisti respondentų požiūrį

analizuojamu klausimu. Kiekybinis tyrimas leidžia surinkti įvairiapusę informaciją, praplėsti tiriamą problemą ir nagrinėti ją platesniu aspektu. Pasirinktas tyrimo instrumentas – anketa, minėtų autorių nuomone, leidžia sužinoti tikslesnius duomenis, padeda juos suprasti, atsakymams nedaro įtakos apklausėjas, sukuriamas anonimiškumo įvaizdis, o tai yra naudinga gaunant konfidencialią informaciją, kurią būtų sunku gauti kitu apklausos metodu.

Pirmiausia, siekiant išsiaiškinti pateiktų anketos klausimų tikslingumą ir suprantamumą (Rutkauskaitė, 2015), kiekybinio tyrimo dalyviams buvo pateiktas žvalgomasis tyrimas, kuris leido patobulinti bei pakoreguoti anketos klausimus (Teijlingen, Hundley, 2001) prieš pradėdant tikrąją apklausą. Kadangi žvalgomasis tyrimas yra nedidelės apimties, tyrime dalyvavo 12 X pagrindinės mokyklos priešmokyklinio – pagrindinio ugdymo mokinių tėvų. Atlikus žvalgomąjį tyrimą kai kurie klausimai buvo patikslinti bei pakoreguoti siekiant tikslesnių respondentų atsakymų.

Anketinė tėvų apklausa raštu buvo atliekama dviem etapais. Pirmajame etape siekta išsiaiškinti tėvų požiūrį į VDM poreikį. Tyrime dalyvavo 52 priešmokyklinio, pradinio ir pagrindinio ugdymo mokinių tėvai. Anketą tėvams sudarė 14 uždaro tipo klausimų, iš jų 4 – demografiniai, 10 – uždaro tipo klausimų, sudarant galimybę pateikti kitokį atsakymo variantą (žr. 3 priedą). Antrajame etape, aiškinantis VDM modelio įgyvendinimo vertinimo rezultatus, taikyta ta pati, tačiau pakoreguota anketinė tėvų apklausa raštu (žr. 4 priedą). Tyrime dalyvavo 55 tėvai. Anketos klausimai sudaryti taip, kad leistų išsiaiškinti, ar pasiteisino tėvų lūkesčiai įgyvendinant VDM modelį. Anketą tėvams sudarė 15 uždaro ir atviro tipo klausimų. Iš jų – 4 demografiniai, 9 – uždaro tipo, sudarant galimybę pateikti kitokį atsakymo variantą ir 2 atviro tipo klausimai, kuriais siekiama išsiaiškinti tėvų nuomonę, ką derėtų tobulinti įgyvendinant pasirinktą modelį ir kokia, jų nuomone, galėtų būti VDM modelio ateities vizija.

Kokybinis tyrimas. Kiekybinį tyrimą papildė grupinė diskusija (žr. 5 priedą) ir pusiau struktūrizuoto interviu (žr. 6 priedą). Pasirinktas grupinės diskusijos metodo reikšmingumas grindžiamas B. Bitino, L. Rupšienės ir kt., (2008) bei I. Liuobikienės (2010) teiginiais, kad grupinė diskusija naudinga tobulinant švietimo organizacijas, o tyrime dalyvaujantys asmenys geriau suvokia švietimo organizacijoje vykstančius procesus bei padeda siekti numatytų tikslų. Privalumas, kad minima metodika remiasi interviu su grupe žmonių, kurių tam tikros socialinės charakteristikos yra panašios, todėl tai padeda nustatyti įgyvendinamo projekto problemas, privalumus ir trūkumus, leidžia pateikti rekomendacijas tobulinti projektą. Šiuo pagrindu tyrime dalyvavo VDM lankantys 11 priešmokyklinio, 48 pradinio, 8 pagrindinio ugdymo mokiniai. Buvo organizuojamos keturios diskusijų grupės, kurios vyko X pagrindinėje mokykloje. Kadangi pradinių klasių mokinių skaičius

viršijo mokslininkų pateiktas grupinių diskusijų narių skaičių rekomendacijas, nuspręsta, kad grupinė diskusija bus vykdoma išskiriant 1–2 kl. (14) ir 3–4 kl. (15) mokinius. Priešmokyklinio amžiaus vaikų diskusijos trukmė truko 10 minučių, pradinio 30 minučių, pagrindinio 15 minučių.

Baigiamojo darbo autorė, siekdama išsiaiškinti galimas grupinės diskusijos vedimo ir duomenų rinkimo problemas, 2018 m. gruodžio 14 d. atliko žvalgomąją grupinės diskusijos tyrimą. Žvalgomajame tyrime dalyvavo Edukologijos (ŠKV) II kurso magistro studijų studentės. Atliktas tyrimas atskleidė diskusijos vykdymo plano koreguotinas sritis (vykdymo eigą, suformuluotos kalbos ir klausimų sudėtingumą). Atsižvelgusi į tai, tyrėja atliko grupinės diskusijos vykdymo plano koregavimą, patikslinimą. Iš naujo sudarytas klausimų sąrašas, kuriuos pokalbio metu moderatorius uždavė diskusijos dalyviams (Rupšienė, 2007; Bitinas, Rupšienė ir kt., 2008; Liuobikienė, 2010).

Pusiau struktūrizuoto interviu metodo pasirinkimas grindžiamas R. Tidikio (2003), R. Rupšienės (2007) ir B. Bitino, L. Rupšienės bei V. Žydžiūnaitės (2008) nuomonėmis, kad interviu išlieka pagrindinis duomenų rinkimo metodas, nepaisant pasirinktos tyrimo strategijos. Pasirinktas pusiau struktūrizuotas interviu leidžia sužinoti tyrime dalyvaujančių informantų požiūrius, vertinimus, nuomones ir patirtį analizuojamu klausimu. Tyrime dalyvavo 5 VDM dirbantys pedagogai, tarp jų dvi 1–4 klasių auklėtojos, vyr. socialinė pedagogė, psichologo padėjėja ir logopedė. Tyrimo dalyviams sutikus, interviu buvo įrašomas. Informantams pageidavus pristatytas rezultatų panaudojimo tikslas ir gauti tyrimo rezultatai.

Duomenų apdorojimas ir analizė. Kiekybinio tyrimo duomenys analizuoti naudojant aprašomąją ir daugiamatę statistinę analizę, naudojant SPSS 16.0 programinį paketą. Aprašomosios statistinės analizės metu buvo skaičiuoti dažniai (N), vidurkiai (M), procentai (%) ir standartiniai nuokrypiai (SD). Daugiamatės statistinės analizės metu buvo taikyti parametriniai (ANOVA; Suporuotų kintamųjų t) ir neparametriniai (Man-Whitney U; Kruskal-Wallis) testai, siekiant patikrinti kintamųjų skirtumų priklausomumą nuo įvairių faktorių bei kintamųjų vertinimo skirtumus, priklausomai nuo tyrimo atlikimo laiko (prieš įgyvendinant VDM idėją ir po jos įgyvendinimo).

Minimų testų pasirinkimą lėmė tai, kad ANOVA testas yra parametrinis testas, kuris naudojamas tuomet, kai tiriamųjų pasiskirstymas pagal požymį, kurį naudojame lyginimui, yra normalinis (Janilionis, Morkevičius ir kt., 2019). Man-Whitney testas naudojamas tuomet, kai yra du požymiai (pvz., kaimas/miestelis), o Kruskal-Wallis testas – kai yra daugiau požymių (pvz., kelios amžiaus grupės) (Čekanavičius, 2019). Visiems daugiamatės statistinės analizės metu gautiems rezultatams buvo taikomas statistinio reikšmingumo (p) rodiklis, kurio reikšmė turi būti mažiau už 0,005 (t.y. 5 proc.), norint statistiškai patvirtinti egzistuojančius skirtumus tarp kintamųjų. Taip pat

buvo apskaičiuotas skirtumo (tarp dviejų atliktų tyrimų) patikimumo rodiklis t pagal Studento kriterijų ir patikimumo rodiklis p , patikimumo lygmuo – 95 %, kai $p < 0,05$.

Kokybinio tyrimo duomenys analizuoti išskiriant esmines charakteristikas, jas suklasifikuojant į kategorijas ir subkategorijas. Atliekant grupinės diskusijos tyrimą ir interviu su pedagogais, informantų kalba buvo įrašoma telefono diktofonu. Siekiant surinkti kokybiškų duomenų apie mažai tirtą socialinį reiškinį, analizuojant grupinės diskusijos bei pedagogų interviu metu gautus duomenis, į kategorijas ir subkategorijas klasifikuojant teiginius, ugdytinių ir pedagogų kalba nekoreguota, palikta autentiška. Viso tyrimo metu buvo laikomasi tyrimo etikos principų, kuriais buvo užtikrinama informantų ir respondentų teisė būti nepažeistiems bei neišnaudotiems. Užtikrinamas asmens privatumas ir savanoriškumas (Kardelis, 2007).

Tyrimo procedūra. *Pirmajame etape* atlikta mokslinės ir metodinės literatūros, dokumentų turinio analizė (2017 m. gruodžio–2018 m. sausio mėn.). *Antrajame etape* sudarytas kiekybinio tyrimo instrumentas ir atliktas pilotinis tyrimas (2018 m. sausio mėn.). Įvertinus pilotinio tyrimo duomenis, *trečiajame etape* patikslintas kiekybinio tyrimo instrumentas ir atlikta kiekybinė tiriamųjų apklausa (2018 m. vasario mėn.). *Ketvirtajame etape* atlikta kiekybinio tyrimo rezultatų analizė ir pristatymas, VDM modelio sudarymas (2018 m. kovo mėn.). *Penktajame etape* atlikta mokslinės literatūros, dokumentų ir atliktų tyrimų informacijos atranka, analizė, interpretavimas, vertinimas ir apibendrinimas (2018-2019 m. spalio–vasario mėn.). *Šeštajame etape* sudaryti kiekybinio ir kokybinio tyrimo instrumentai (2019 m. vasario mėn.). *Septintajame etape* atliktas kiekybinis ir kokybiniai tyrimai (2019 m. kovo mėn.). *Aštuntajame etape* atlikta pastarųjų tyrimų rezultatų analizė ir interpretacija (2019 m. kovo–balandžio mėn.). *Devintajame etape* vyko išvadų ir rekomendacijų rengimas (2019 m. gegužės mėn.).

Tyrimo imtis. Kiekybiniame ir kokybiniame tyrime pasirinkta tikslinė tyrimo atrankos imtis, kurioje dalyvavo trys tikslinės tiriamųjų grupės. Pirmąją grupę sudarė priešmokyklinio, pradinio ir pagrindinio ugdymo mokinių tėvai, antrąją – mokiniai, lankantys VDM, ir trečioji grupė – pedagogai, dirbantys VDM. Pastarųjų grupių pasirinkimo būtinumą lėmė tai, kad visos trys tikslinės grupės tiesiogiai dalyvauja VDM kūrimo ir įgyvendinimo procese.

Kaip žinome, imtis laikoma reprezentatyvia, kai ji tinkamai atspindi tiriamo požymio galimų reikšmių populiacijoje proporcijas (Čekanavičius, Murauskas, 2001), todėl tam, kad kiekybinio ir kokybinio tyrimo imtis būtų laikoma reprezentatyvia, pasirinkta apklausti visus priešmokyklinio, pradinio ir pagrindinio ugdymo mokinių tėvus, kurių vaikai lanko VDM, mokinius, lankančius VDM, ir pedagogus, kurie dirba VDM.

Aiškinantis tėvų poreikį, apklausti 52 tėvai, aiškinantis lūkesčių įvertinimo rezultatus, apklausti 55 tėvai. Focus grupės diskusijoje dalyvavo 11 priešmokyklinę, 48 pradinę, 8 pagrindinę klasę lankantys vaikai. Apklausti 5 pedagogai. Kadangi baigiamajame darbe iškelta mokslinė problema orientuota būtent į konkrečią įstaigą, pasirinkta kokybinio tyrimo imtis leidžia giliau ir kompleksiščiau identifikuoti pasirinktos įstaigos VDM modelio įgyvendinimo bei tobulinimo ypatumus.

Tyrimo kokybė. Užtikrinant vidinį tyrimo validumą tam, kad tyrimo išvados būtų tikslios ir aiškiai atspindėtų tiriamą situaciją, analizuojamas reiškinys tiriamas iš kelių pozicijų. Tai reiškia, kad tyrime naudojama tyrimo metodų trianguliacija, kai vyksta skirtingų kokybinių ir kiekybinių strategijų derinimas (Kardelis, 2007). Gauti tyrimo rezultatai ir jų interpretacija pateikti tyrime dalyvavusiems informantams. Susipažinę su rezultatais, apklaustieji įsitikino, kad tyrimo rezultatai nebuvo iškreipti, tiksliai atitiko jų išsakytas mintis.

Siekiant užtikrinti išorinį validumą, tyrimo metu buvo naudojamas detalus aprašymas, pateikiant detalią informaciją apie tyrimo objektą, vietą, metodą ir kt.

Kadangi tyrimas atliekamas kaip konkrečios švietimo įstaigos atvejo analizė, tyrimo metu gauti duomenys negali būti taikomi plačiai populiacijai. Gauti duomenys orientuoti tik į konkrečios įstaigos VDM modelio įgyvendinimą ir tobulinimą. Kita vertus, atskleisti tyrimo rezultatai gali būti naudingi ne tik pasirinktiems respondentams bei informantams, bet ir kitiems tyrėjams, besidomintiems šio modelio įgyvendinimo aktualijomis ar problemomis ateityje.

4. TYRIMO REZULTATAI IR JŲ ANALIZĖ

4.1. Bendra VDM modelio charakteristika (žr. 7 priedą)

Telšių rajono X pagrindinės mokyklos VDM – tai tėvų (globėjų, rūpintojų) prašymu suburta priešmokyklinio ugdymo vaikų, 1–4 ir 5–6 klasių mokinių, kuriems teikiamos neformaliojo švietimo paslaugos po pamokų, grupė. VDM grupėje siekiama plėtoti vaikų socializacijos galimybes, užtikrinti saugų, kryptingą vaikų ugdymą ir užimtumą po pamokų, sudaryti tinkamas sąlygas atlikti namų darbų užduotis, teikiama pagalba ruošiant įvairias užduotis. Skatinamas kūrybiškumas, aktyvumas, savarankiškumas, atsakomybės, atliekant įvairias veiklas, jausmas. Plėtojami draugiški tarpusavio santykiai įvairiose amžiaus grupėse.

VDM dirba 5 asmenys, tarp jų dvi 1–4 klasių auklėtojos, vyr. socialinė pedagogė, psichologo padėjėja ir logopedė. Darbo laikas yra patogus dirbantiems tėvams: pirmadieniais – ketvirtadieniais nuo 12.00 val. iki 17.00 val., penktadieniais nuo 12.00 val. iki 16.00 val. Esant reikalui, su vaikais būnama ilgiau. VDM veikla įgyvendinama su 58 priešmokyklinio, 1–4 klasių ir 5–6 klasių mokiniais. Tėvai, norintys leisti vaikus į visos dienos grupę, privalo parašyti prašymą. Užimtumui po pamokų skiriama 50 akademinė valandų. VDM grupės mokinių lankomumas, lankomi užsiėmimai fiksuojami grupės pedagogų sudarytame lankomumo dienyne.

Dažniausiai mokykloje laikomasi tokios dienvakšės: 1–2 val. skiriamos namų darbų ruošai, 2–3 val. neformaliojo ugdymo užsiėmimams koordinuoti, 2–3 val. vaikų interesus atspindinčiai veiklai, tai gali būti piešimas, skaitymas, spalvinimas, dėliojimas, stalo žaidimai, judrieji žaidimai, muzikos klausymas, filmų žiūrėjimas. Taikomi šie *metodai*: darbas grupėse, individualus darbas, pokalbis, piešimas, skaitymas, kūrybinis darbas, žaidimas, vaizdinės medžiagos stebėjimas ir aptarimas, diskusija. Pasitelkiamos priemonės, reikalingos namų darbų užduotims atlikti (vadovėliai, pratybos ir kt.), priemonės kūrybinėms užduotims atlikti (piešimo priemonės, spalvotas popierius ir kitos kanceliarinės prekės), sporto inventorių, kompiuteris, muzikinis grotuvas, CD, stalo žaidimai.

Namų darbus mokiniai atlieka pradinių klasių kabinetuose. Yra 2 žaidimo kambariai. Poilsui skirti socialinės pedagogės, psichologo asistentės ir logopedės kabinetai. Šiose patalpose vaikai gali suvalgyti savo atsineštus užkandžius. Mokykloje veikia Telšių muzikos mokyklos bei Telšių sporto ir rekreacijos centro skyriai. Vaikai, lankantys VDM, turi galimybę lankyti muzikos mokyklą, stalo teniso būrelį, dailės ar šokio būrelius.

4.2. VDM poreikio tyrimo rezultatų analizė

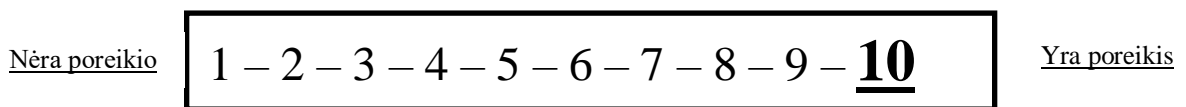
4.2.1. Tyrimo imties charakteristika

Tyrimė dalyvavo 52 Telšių rajono X pagrindinės mokyklos priešmokyklinio, pradinio ir 5 klasių mokinių tėvai. Didžiąją tyrimė dalyvavusių asmenų dalį sudarė moteriškosios lyties atstovės (92,7 %), likusią – vyrai (7,2 %). Respondentų amžius svyravo tarp 31–40 metų (59,6 %), mažiausias amžiaus skirtumas 26–30 metų (7,7 %). 67,3 % kiekybiniame tyrimė dalyvavusių tėvų gyvena miestelio, 32,7 % – kaimo teritorijoje. Daugiausiai tėvų turi įgiję vidurinę (36,5 %), mažiausiai – aukštąjį universitetinį (11,5 %) išsilavinimą.

4.2.2. Tyrimo rezultatai ir jų analizė

VDM modelio įgyvendinimas vis aktualesnis ne tik užsienio šalyse, bet ir Lietuvoje (Jarienė, 2018). J. D'Arcy (2012) nuomone, mokykloms atėjo laikas keistis. VDM poreikis tampa neišvengiamas, nes tai naudinga visiems – ir tėvams, ir mokytojams, ir vaikams.

Lietuvoje viena ar kita forma pamažu kuriamos VDM. Poreikį kurti tokias mokyklas Lietuvoje patvirtina ir ŠDC 2017 m. atliktas tyrimas, kuriame išryškėja teigiamos nuostatos apie VDM. Dauguma minėtame tyrimė dalyvavusių tėvų (87 %) atsakė, jog reikia tokios mokyklos. Teigiamą požiūrį į VDM poreikį išsakė ir tyrimė dalyvavę Telšių rajono X pagrindinės mokyklos mokinių tėvai (žr. 4 paveikslą).

4 pav. VDM poreikio vertinimas (N=52)

Paveiksle pateikti rezultatai rodo, kad daugiausiai tėvų 30,8 % (N=16) skalėje pasirinko 10 balų vertinimą. Tai leidžia teigti, kad tėvai palankiai vertina VDM modelio įgyvendinimą ir nori, kad mokykloje pradėtų veikti VDM.

Kitu anketos klausimu siekta išsiaiškinti tėvų nuomonę apie tai, kuriai vaikų grupei, kuriant VDM, reikėtų skirti didžiausią dėmesį (žr. 5 lentelę).

5 lentelė. **Vaikų grupės, kurioms respondentai norėtų skirti didžiausią dėmesį, įgyvendinant VDM modelį (N=52)***

Vaikų grupė	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)	Pasirinko (N)	Nepasirinko (N)
Priešmokyklinio ugdymo grupės vaikai	1,35	0,48	34	18
1–4 klasių mokiniai	1,15	0,36	44	8
5–8 klasių mokiniai	1,40	0,50	31	21
Specialiųjų ugdymosi poreikių turintys mokiniai	1,62	0,49	20	32
Socialiai pažeidžiamų grupių mokiniai	1,67	0,47	17	35
Gabūs mokiniai	1,90	0,30	5	47
Kita	1,96	0,19	2	50

*Respondentai turėjo galimybę rinktis 3 grupes. Jei pasirinko, ši grupė buvo vertinama 1, jei ne – 2.

Išaiškėjo, kad VDM labiausiai reikia 1–4 klasių mokiniams ($M=1,15$), priešmokyklinio ugdymo grupės vaikams ($M=1,35$) ir 5–8 klasių mokiniams ($M=1,40$). Gautus atsakymus patvirtina ŠDC 2017 metais atlikto tyrimo rezultatai, kurie parodė, kad VDM kūrimas, tėvų nuomone, taip pat aktualiausias priešmokyklinių grupių vaikams bei 1–4 klasių mokiniams. Standartinis nuokrypis (SD) rodo vertinimo homogeniškumą ($SD < 1$). Vis dėlto homogeniškiausiai tėvai vertina 1–4 klasių mokinių grupę ($SD=0,36$).

Teorinėje šio darbo dalyje buvo atskleistas VDM sampratos daugialypiškumas, kuris priklauso nuo įvairių veiksnių. Vienas iš jų – tėvų suvokiama VDM samprata. Tuo tikslu tėvų klausta, kaip jie suvokia VDM modelį (žr. 6 lentelę).

6 lentelė. **VDM modelio priimtimumo vertinimas (N=52)**

Lūkesčiai	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)	Sutinku (%)	Neturiu nuomonės (%)	Nesutinku (%)
Mokykla, kurioje sudarytos sąlygos atlikti namų darbus	2,94	0,32	96,1	2,0	2,0
Mokykla, kurioje po pamokų teikiamos socialinės paslaugos	2,78	0,42	78,4	21,6	-
Mokykla, kurioje sudarytos sąlygos teikti neformaliojo švietimo paslaugas	2,73	0,45	72,5	27,5	-
Mokykla, kurioje sudarytos galimybės papildomai gilinti akademines žinias	2,73	0,49	74,5	23,5	2,0
Mokykla su ilgesnėmis pertraukomis	2,10	0,76	34,0	42,0	24,0

Įvertinus tyrimo rezultatus nustatyta, kad VDM tėvai suvokia kaip švietimo įstaigą, kurioje sudarytos sąlygos atlikti namų darbus ($M=2,94$). Jų nuomone, po pamokų turi būti teikiamos socialinės ($M=2,78$) ir neformaliojo švietimo ($M=2,73$) paslaugos. Nemaža dalis informantų abejoja,

kad tokioje mokykloje turėtų būti teikiamos neformaliojo švietimo paslaugos ($M=2,73$), ir nesutinka, kad VDM modelį įgyvendinanti švietimo įstaiga turėtų daryti ilgesnes pertraukas ($M=2,10$). Standartinio nuokrypio analizė rodo, kad tėvų požiūris, vertinant VDM priimtinumą, panašus. Homogeniškiausiai vertinamas modelis, kuriame sudarytos sąlygos atlikti namų darbus ($SD=0,32$).

Įgyvendinant numatytąjį modelį tėvams labai svarbu, kad vaikams būtų sudarytos sąlygos (žr. 7 lentelę) atlikti namų darbus ar savarankiškas užduotis ($M=3,51$). Labai svarbu, kad būtų patalpų, kuriose mokiniai galėtų dirbti ar mokytis grupelėmis ($M=3,36$), būtų sudaryta erdvė sportuoti ($M=3,35$) ir pailsėti tam skirtose erdvėse ($M=3,34$). Svarbus vaidmuo tenka ir bendravimo, žaidimo ($M=3,30$) ir skaitmeninėms mokymosi erdvėms ($M=3,14$). Respondentų nuomone, nereikėtų skirti didelio dėmesio poilsio kambariams, kuriuose vaikai galėtų būti po vieną ar kelis ($M=2,77$) ir kuriuose būtų atsipalaiduoti skirtų įrenginių ($M=3,04$).

7 lentelė. Sąlygų sudarymo VDM svarbos vertinimas ($N=52$)

Sąlygos	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)	Labai svarbu (%)	Svarbu (%)	Nesvarbu (%)	Neturiu nuomonės (%)
Poilsio erdvės ramiai leisti laiką	3,34	0,52	36,0	62,0	2,0	-
Bendravimo, žaidimų erdvės	3,30	0,54	34,0	62,0	2,0	-
Sportui skirta erdvė	3,35	0,56	39,2	56,9	3,9	-
Erdvės individualiems namų darbams ar savarankiškomis užduotims atlikti	3,51	0,51	51,0	49,0	-	-
Kambariai, kuriuose mokiniai galėtų dirbti ir mokytis grupelėmis	3,36	0,69	44,0	52,0	-	4,0
Skaitmeninė mokymosi erdvė savarankiškam darbui	3,14	0,66	25,5	66,7	3,9	3,9
Poilsio kambariuose turėti poilsui ir atsipalaiduoti pritaikytus baldus	3,04	0,72	23,5	60,8	11,8	3,9
Erdvė gamtos mokslų darbams atlikti	2,82	0,84	15,7	62,7	9,8	11,8
Poilsio kambariai, kuriuose būtų galima pabūti po vieną ar po kelis	2,77	0,95	21,6	47,1	17,6	13,7

Lyginant dviejų pastarųjų klausimų atsakymus su ŠDC tyrimu (2017), pastebėta nemažai sutapimų. Pastarojo tyrimo duomenimis nustatyta, kad jų tyrime dalyvavę tėvai VDM modelį įsivaizduoja kaip vietą, kurioje sudarytos sąlygos atlikti namų darbus (70,4 %) arba vietą, kurioje gaunamos socialinės (66,4 %) ir neformaliojo švietimo paslaugos (60,8 %). Absoliučiai daugumai svarbu, kad VDM būtų erdvės, skirtos ramiai leisti laiką (93,7 %), bendrauti ir žaisti (92,2 %). Šiame tyrime tėvai atkreipė dėmesį į baldus, kurie būtų pritaikyti poilsui (69,8 %). Nors visi respondentų atsakymai pasiskirstė gana tolygiai ($SD<1$), vis dėlto homogeniškiausiai buvo vertinama erdvė namų darbams ar savarankiškomis užduotims atlikti ($SD=0,51$).

Taip pat buvo aiškinamasi, kokias paslaugas (žr. 8 lentelę) turėtų teikti mokykla, įgyvendinanti VDM modelį.

8 lentelė. Paslaugų, kurias turėtų teikti VDM, vertinimas (N=52)

Paslaugos	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)	<i>Sutinku (%)</i>	<i>Galbūt (%)</i>	<i>Neturiu nuomonės (%)</i>
Namų ruošą	2,77	0,47	78,8	19,2	1,9
Papildoma pagalba mokiniams, turintiems mokymosi sunkumų	2,89	0,32	88,5	11,5	-
Papildomas atskirų dalykų mokymas	2,73	0,45	72,5	27,5	-
Neformaliojo švietimo veiklos (muzika, dailė ir kt.)	2,59	0,57	62,7	33,3	3,9
Profesinio orientavimo veikla	2,55	0,61	60,8	33,3	5,9
Mokinių maitinimas	2,94	0,24	94,2	5,8	-
Mokinių priežiūra	2,87	0,34	86,5	13,5	-
Mokinių pavėžėjimas	2,75	0,56	80,8	13,5	5,8
Psichologo konsultacijos	2,67	0,48	66,7	33,3	-
Tėvų užimtumas, savišvieta	2,19	0,56	26,9	65,4	7,7
Pagalba šeimoms	2,27	0,69	40,4	46,2	13,5
Socialinių įgūdžių ugdymas: bendravimas, stresinių situacijų valdymas, sprendimų priėmimo įgūdžiai ir kt.	2,79	0,50	82,7	13,5	3,8
Maisto gaminimo įgūdžių ugdymas ir kt.	2,54	0,61	59,6	34,6	5,8
Kultūrinė veikla, išvykos	2,75	0,44	75,0	25,0	-
Pramogos lauke	2,77	0,43	76,9	23,1	-

Dauguma tėvų sutinka, kad mokykloje turi būti pasirūpinta mokinių maitinimu (M=2,94), suteikiama pagalba mokymosi sunkumų turintiems mokiniams (M=2,89), daug dėmesio skiriama mokiniams prižiūrėti (M=2,87), skiriamas dėmesys socialiniams įgūdžiams ugdyti (M=2,79). Galbūt turėtų būti teikiamos ir tėvų užimtumo bei savišvietos (M=2,19) paslaugos, teikiama pagalba šeimoms (M=2,27). Respondentų atsakymai šiuo klausimu pasiskirstė gana tolygiai, tačiau homogeniškiausiai tėvai vertino teiginį, kad VDM turėtų būti teikiama mokinių maitinimo paslauga (SD=0,24).

Tėvai sutinka, kad įvardintas paslaugas turėtų teikti (žr. 8 priedą) pedagogai (M=2,75), socialiniai pedagogai (M=2,65) ir neformaliojo švietimo specialistai (M=2,42). Galbūt VDM mokykloje turėtų dirbti ir mokytojų asistentai (M=2,14). Dauguma neturi nuomonės dėl mokytojų asistentų (M=2,14) bei socialinių partnerių (M=2,25) bendradarbiavimo vykdant VDM veiklas.

ŠDC (2017) duomenimis, didžiausias tėvų dėmesys skiriamas būreliams, ugdantiems kognityvinius gebėjimus (47,8 %), individualiai psichologinei ar socialinei pedagoginei pagalbai (65,6 %) ir vaikų užimtumui po pamokų (60,8 %). Daug dėmesio skiriama ir pačių tėvų savišvietai

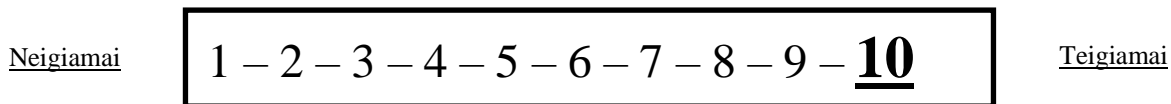
(48,3 %), kultūrinėms paslaugoms (50,7 %). Įvardintas paslaugas turi teikti pedagogai, socialiniai pedagogai, svarbus vaidmuo tenka ir socialiniams partneriams.

Vis dėlto standartinis nuokrypis (SD) rodo tėvų vertinimo homogeniškumą (SD<1). Homogeniškiausiai tėvai vertina pedagogus (SD=0,48), kaip VDM paslaugas teikiančius specialistus.

Toliau klausta, ar tėvai turėtų finansiškai prisidėti prie VDM organizavimo (žr. 8 priedą). Išsiaiškinta, kad tėvai mano, jog tokio modelio mokykla turi būti nemokama (M=2,89), ir nesutiktų, kad už ilgesnės trukmės mokyklos darbo valandas turėtų susimokėti patys (M=1,35). Homogeniškiausiai tėvai vertina teiginį, kad VDM turėtų būti nemokama (SD=0,38).

Dvyliktu ir tryliktu anketos klausimais teirautasi, koks turėtų būti (žr. 9 priedą) mokyklos darbo laikas. Rezultatai atskleidė, kad tėvai mano, jog švietimo įstaiga darbą galėtų pradėti 08.00 val. (67,3 %), o baigti 17.00 val. (34,6 %). Vienas iš tėvų pateikė ir kitą variantą teigdamas, kad tokia mokykla turėtų dirbti nuo 09.00 val. iki 14.00 val. (4,5 %). 2017 metų ŠDC tyrimo duomenimis, absoliuti dauguma tėvų taip pat sutinka, kad tokio tipo mokykla būtų nemokama, savo veiklą turėtų pradėti 08.00 val. ir baigti 18.00 val.

Paskutiniuoju anketos klausimu paprašyta tėvų įvertinti, kaip jie vertina VDM modelio idėją (žr. 7 paveikslą).

7 pav. VDM idėjos vertinimas (N=52)

Išanalizuotas tėvų poreikio tyrimas atskleidė teigiamą požiūrį į VDM modelį. 10 balų skalėje tokios mokyklos idėją tėvai vertina 10-čia balų (34,6 %, N=18). Kiek mažiau tėvų idėją vertino 9-iais (21,2 %, M=11) ir 8-iais balais (15,4 %, M=10). 3,8 % (M=2) tėvų mokyklos idėją įvertino vienetu.

Tyrimo metu buvo svarbu patikrinti kintamųjų skirtumų priklausomumą nuo įvairių faktorių, pvz. respondentų amžiaus, gyvenamosios vietos ar išsilavinimo (žr. 11 lentelę).

11 lentelė. Kintamųjų skirtumų priklausomumas nuo amžiaus ir gyvenamosios vietos (N=52)

Kintamieji	26–30 m.	31–40 m.	41–50 m.	Statistinis reikšmingumas
	M	M	M	p
<i>Mokyklos modelio priimtumas, įgyvendinant visos dienos mokyklos modelį</i>				
Mokykla su ilgesnėmis pertraukomis	1,50	2,00	2,44	0,043
Kintamieji	Miestelis	Kaimo teritorija	Statistinis reikšmingumas	
	Mean Rank	Mean Rank	p	
<i>Sąlygų, įgyvendinant visos dienos mokyklos modelį, svarba</i>				
Poilsio kambariai, kuriuose būtų galima pabūti po vieną ar po kelis	23,26	32,00	0,038	

Analizuojant mokyklos modelio priimtumą, įgyvendinant VDM modelį, pastebėti reikšmingi skirtumai ($p=0,043$). Vyresni mokinių tėvai yra labiau linkę pritarti idėjai, kad VDM būtų daromos ilgesnės pertraukos.

Tiriant sąlygų, kuriomis įgyvendinamas VDM modelis, svarbą išryškėjo reikšmingi ($p=0,038$) skirtumai tarp miestelyje ir kaimo teritorijoje gyvenančių tėvų. Paaikškėjo, kad kaimo teritorijoje gyvenantys tėvai dažniau renkasi teiginį, kad VDM svarbu sudaryti sąlygas poilsio kambariams įrengti, kuriuose mokiniai galėtų pabūti po vieną ar po kelis.

Statistiškai reikšmingi skirtumai pastebimi ir dėl tėvų išsilavinimo (žr. 12 lentelę).

12 lentelė. Kintamųjų skirtumų priklausomumas išsilavinimo aspektu (N=52)

Kintamieji	Pagrindinis	Vidurinis	Profesinis	Aukštasis (neuniversitetinis)	Aukštasis (universitetinis)	Chi-kvadratas	Statistinis reikšmingumas
	Mean Rank	Mean Rank	Mean Rank	Mean Rank	Mean Rank	χ^2	p
<i>Sąlygų, įgyvendinant visos dienos mokyklos modelį, svarba</i>							
Sportui skirta erdvė	32,50	23,67	30,90	14,36	24,50	10,321	0,035
Erdvės individualiems namų darbams ar savarankiškomis užduotims atlikti	20,83	23,61	32,50	33,93	16,67	10,778	0,029
<i>Paslaugos, kurias turėtų teikti visos dienos mokykla</i>							
Papildomas atskirų dalykų mokymas	26,44	23,67	32,00	28,43	15,33	9,545	0,049
Mokinių pavėžėjimas	28,33	25,68	31,00	26,86	14,17	10,854	0,028
<i>Paslaugas turintys teikti specialistai / institucijos</i>							

„12 lentelės tęsinys 53 puslapyje“

„12 lentelės tęsinys“

Neformaliojo švietimo specialistai / pedagogai	18,50	24,13	26,75	28,50	39,00	9,512	0,050
--	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

Iš gautų duomenų matyti, kad pagrindinį išsilavinimą turintys tėvai teigia, jog įgyvendinant VDM idėją yra svarbu sudaryti sąlygas mokiniams sportuoti ($p=0,035$). Aukštąjį (neuniversitetinį) išsilavinimą įgiję tėvai yra labiau linkę teigti, kad mokykloje turi būti erdvių, skirtų namų darbams ar savarankiškomis užduotims atlikti ($p=0,029$). Statistinis reikšmingumas pastebimas tarp profesinį išsilavinimą turinčių tėvų. Profesinį išsilavinimą turintys tėvai, vertindami VDM teikiamas paslaugas, mano, kad mokykloje turėtų būti teikiamos papildomos atskirų dalykų mokymo ($p=0,049$) bei mokinių pavėžėjimo ($p=0,028$) paslaugos. Dar daugiau, tėvai, turintys aukštąjį universitetinį išsilavinimą, labiausiai linkę teigti, kad VDM paslaugas turėtų teikti neformaliojo švietimo specialistai ar pedagogai ($p=0,050$). Likusių kintamųjų skirtumų, priklausomų nuo įvairių faktorių, statistiškai reikšmingų skirtumų nerasta.

4.3. VDM modelio įgyvendinimo vertinimo rezultatų analizė

4.3.1. Tyrimo imties charakteristika

Siekiant įvertinti VDM įgyvendinimą, vyko kiekybinis tyrimas, kurio metu buvo apklausti 55 priešmokyklinio, pradinio ir 5–6 klasių mokinių tėvai. Didžiąją tyrime dalyvavusių asmenų dalį sudarė moteriškosios lyties atstovės (92,7 %), likusią – vyrai (7,3 %). Respondentų amžius nuo 31 iki 40 metų (52,7 %), jauniausias amžius iki 25 metų (3,6 %). Kiekybiniame tyrime dalyvavę tėvai gyvena kaimo teritorijoje (61,8 %), kiek mažiau miestelyje (36,4 %). Daugiausiai tėvų turi įgiję vidurinį (27,3 %), mažiausiai – aukštąjį neuniversitetinį (14,5 %) išsilavinimą.

4.3.2. Tyrimo rezultatai ir analizė

Atliktas tėvų poreikio tyrimas atskleidė teigiamą požiūrį į VDM. Šia apklausa buvo siekiama pagrįsti, ar mokykloje taikomas VDM modelis yra efektyvus ir atitinka tėvų bei vaikų poreikius. 5 anketos klausimu buvo siekta išsiaiškinti VDM poreikio pasiteisinimo vertinimą (žr. 8 paveikslą).

Nepasiteisino

1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 6 – 7 – 8 – 9 – **10**

Pasiteisino

8 pav. VDM poreikio pasiteisinimo vertinimas (N=55)

Tyrimo rezultatai rodo, kad dauguma tėvų visiškai sutinka, kad VDM poreikis pasiteisino. Pastarajam teiginiui pritaria 36,4 % (N=20) tyrime dalyvavusių tėvų, skalėje pasirinkusių 10 balų vertinimą. Kiek mažiau 34,5 % (N=19) tėvų pasirinko 9 balų vertinimą. Tik labai maža dalis tėvų (3,6 %) mokyklos poreikį įvertino 5 (N=1) ir 6 (N=1) balais.

Tyrimo metu domėtasi, kurioms vaikų grupėms VDM skiriamas didžiausias dėmesys (žr. 13 lentelę).

13 lentelė. Vaikų grupės, kurioms VDM skiriamas didžiausias dėmesys (N=55)*

Vaikų grupė	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)	Pasirinko (N)	Nepasirinko (N)
Priešmokyklinio ugdymo grupės vaikai	1,15	0,36	47	8
1–4 klasių mokiniai	1,07	0,26	51	4
5–8 klasių mokiniai	1,49	0,51	28	27
Specialiųjų ugdymosi poreikių turintys mokiniai	1,66	0,48	19	36
Socialiai pažeidžiamų grupių mokiniai	1,80	0,40	11	44
Gabūs mokiniai	1,89	0,32	6	49
Kita	1,98	0,13	1	54

*Respondentai turėjo galimybę rinktis 3 grupes. Jei pasirinko, ši grupė buvo vertinama 1, jei ne – 2.

Išsiaiškinta, kad didžiausias dėmesys VDM skiriamas 1–4 kl. mokiniams (M=1,07), priešmokyklinio ugdymo vaikams (M=1,15) ir 5–8 klasių mokiniams (M=1,49). Mažiausiai dėmesio tenka gabiems mokiniams (M=1,89) ir vaikams iš socialiai pažeidžiamų grupių (M=1,80). Atsakant į šį klausimą minėta ir tai, kad VDM turėtų lankyti visi norintys mokiniai, neišskiriant vaikų į specifines grupes (M=1,98). Homogeniškiausiai vertinama 1–4 klasių mokinių grupė (SD=0,26).

Kitu anketos klausimu teirautasi, ar poreikio tyrimo metu tėvų pasirinkta ir suvokiama VDM samprata jiems tapo priimtina ir pateisino jų lūkesčius (žr. 14 lentelę).

14 lentelė. VDM modelio priimtumas ir lūkesčių pateisinimas (N=55)

Lūkesčiai	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)	Priimtinas (%)	Iš dalies priimtinas (%)	Nepriimtinas (%)
Mokykla, kurioje sudarytos sąlygos atlikti namų darbus	2,89	0,37	90,9	7,3	1,8
Mokykla, kurioje po pamokų teikiamos socialinės paslaugos	2,73	0,45	72,7	27,3	-
Mokykla, kurioje sudarytos sąlygos teikti neformaliojo švietimo paslaugas	2,69	0,47	68,5	31,5	-
Mokykla, kurioje sudarytos galimybės papildomai gilinti akademines žinias	2,66	0,48	65,5	34,5	-
Mokykla su ilgesnėmis pertraukomis	2,17	0,75	37,0	42,6	20,4

Tėvų teigimu, labiausiai priimtinas ir pateisino lūkesčius tas VDM modelis, kuriame sudarytos sąlygos atlikti namų darbus ($M=2,89$), teikiamos socialinės ($M=2,73$) ir neformaliojo ugdymo paslaugos ($M=2,69$) bei sudarytos galimybės akademinėms žinioms gilinti ($M=2,66$). Labiausiai nepriimtinas ir nepateisino lūkesčių modelis, kuriame siūloma daryti ilgesnes pertraukas ($M=2,17$).

Nors visi respondentų atsakymai pasiskirstė gana tolygiai ($SD<1$), vis dėlto homogeniškiausiai buvo vertinamas modelis, kuriame sudarytos sąlygos atlikti namų darbus ($S=0,37$).

Toliau tėvų klausta, ar VDM yra sudarytos sąlygos, tenkinančios tėvų ir vaikų poreikius (žr. 15 lentelę).

15 lentelė. **Sąlygų VDM sudarymas (N=55)**

Sąlygos	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)	Yra sudarytos (%)	Iš dalies sudarytos (%)	Nesudarytos (%)
Poilsio erdvės ramiai leisti laiką	2,62	0,53	63,6	34,5	1,8
Bendravimo, žaidimų erdvės	2,93	0,26	92,7	7,3	-
Sportui skirta erdvė	2,89	0,32	89,1	10,9	-
Erdvės individualiems namų darbams ar savarankiškomis užduotims atlikti	2,71	0,53	74,5	21,8	3,6
Kambariai, kuriuose mokiniai galėtų dirbti ir mokytis grupelėmis	2,38	0,68	49,1	40,0	10,9
Skaitmeninė mokymosi erdvė savarankiškam darbui	2,51	0,57	54,5	41,8	3,6
Poilsio kambariuose turėti poilsiui ir atsipalaiduoti pritaikytus baldus	2,37	0,65	46,3	44,4	9,3
Erdvė gamtos mokslų darbams atlikti	2,44	0,71	56,4	30,9	12,7
Poilsio kambariai, kuriuose būtų galima pabūti po vieną ar po kelis	2,00	0,72	25,5	49,1	25,5

Tyrimo duomenys atskleidžia, jog tėvai dažniausiai sutinka su teiginiais, kad VDM yra sudarytos sąlygos bendrauti, žaisti ($M=2,93$), sportuoti ($M=2,89$), namų darbams ar savarankiškomis užduotims atlikti ($M=2,71$), ramiai leisti laiką, skaityti ($M=2,62$) ir savarankiškai dirbti skaitmeninėje erdvėje ($M=2,51$). Tėvai tik iš dalies sutiko, kad mokykloje būtų poilsio kambarių, kuriuose būtų galima pabūti po vieną ar po kelis ($M=2,00$), kad poilsio kambariuose būtų poilsiui pritaikytų baldų ($M=2,37$). Labiausiai nesutiko su teiginiais, kad mokykloje būtų poilsio kambarių, kuriuose būtų galima pabūti po vieną ar po kelis ($M=2,00$), kambarių, kuriuose mokiniai galėtų dirbti ir mokytis grupelėmis ($M=2,38$). Įvertinus rezultatus matyti, kad homogeniškiausiai tėvų atsakymai sutapo su teiginiu, kad VDM sudarytos sąlygos bendrauti ir žaisti ($SD=0,26$).

Norint tobulinti modelio įgyvendinimą, aktualu išsiaiškinti, ar tėvai yra patenkinti mokykloje teikiamomis paslaugomis (žr. 16 lentelę).

16 lentelė. Tėvų pasitenkinimas teikiamomis paslaugomis (N=55)

Paslaugos	Vidurkis (M)	Standartinis nuokrypis (SD)	Tenkina (%)	Iš dalies tenkina (%)	Netenkina (%)
Namų ruošą	2,70	0,50	72,2	25,9	1,9
Papildoma pagalba mokiniams, turintiems mokymosi sunkumų	2,53	0,54	54,5	43,6	1,8
Papildomas atskirų dalykų mokymas	2,38	0,56	41,8	54,5	3,6
Neformaliojo švietimo veiklos (muzika, dailė ir kt.)	2,72	0,49	74,1	24,1	1,9
Profesinio orientavimo veikla	2,27	0,62	36,4	54,5	9,1
Mokinių maitinimas	2,17	0,77	38,9	38,9	22,2
Mokinių priežiūra	2,73	0,53	76,4	20,0	3,6
Mokinių pavėžėjimas	2,73	0,53	76,4	20,0	3,6
Psichologo konsultacijos	2,60	0,57	65,5	29,1	5,5
Tėvų užimtumas, savišvieta	2,36	0,65	45,5	45,5	9,1
Pagalba šeimoms	2,44	0,66	52,7	38,2	9,1
Socialinių įgūdžių ugdymas: bendravimas, stresinių situacijų valdymas, sprendimų priėmimo įgūdžiai ir kt.	2,44	0,63	50,9	41,8	7,3
Maisto gamtinimo įgūdžių ugdymas ir kt.	2,04	0,82	34,5	34,5	30,9
Kultūrinė veikla, išvykos	2,42	0,71	54,5	32,7	12,7
Pramogos lauke	2,53	0,57	56,4	40,0	3,6

Tyrime dalyvavusių respondentų atsakymai parodė, jie labiausiai patenkinti mokinių priežiūra (M=2,73), mokinių pavėžėjimo organizavimu kad (M=2,73), neformaliojo švietimo veikla (M=2,72), namų ruošą (M=2,70) ir psichologo konsultacijomis (M=2,60). Iš dalies tėvai patenkinti ir papildomu atskirų dalykų mokymu (M=2,38), profesinio orientavimo veikla (M=2,27), tėvų užimtumu ir savišvieta (M=2,36), papildoma pagalba mokiniams, turintiems mokymosi sunkumų (M=2,53), socialinių įgūdžių ugdymu: bendravimu, stresinių situacijų valdymu, sprendimų priėmimo įgūdžių formavimu ir pan. (M=2,44). Labiausiai tėvai nepatenkinti šiomis paslaugomis: maisto gamtinimo įgūdžių ugdymu (M=2,04), mokinių maitinimu (M=2,17), kultūrine veikla, išvykomis (M=2,42). Homogeniškiausiai buvo vertinama neformaliojo švietimo veikla (muzika, dailė ir kt.) (S=0,49).

Suvokti prieš tai aptartą aspektą padeda kitas klausimas, kuriuo siekta išsiaiškinti, kaip tėvai vertina teikiamas paslaugas (žr. 9 paveikslą).

Neigiamai

1 – 2 – 3 – 4 – 5 – 6 – 7 – 8 – 9 – 10

Teigiamai

9 pav. VDM teikiamų paslaugų vertinimas (N=55)

Tyrimo rezultatai rodo, kad dauguma tėvų labai gerai vertina VDM teikiamas paslaugas. Šiam teiginiui pritaria 38,2 % (N=22) tyrime dalyvavusių tėvų, skalėje pasirinkusių 9 balų vertinimą. Kiek mažiau, 34,5 % (N=18) tėvų pasirinko 10 balų vertinimą. Tik labai maža dalis tėvų (3,6 %) teikiamas paslaugas įvertino 5 (N=1) ir 6 (N=1) balais.

Tėvų klausta, kas padeda įgyvendinti mokykloje teikiamas paslaugas (žr. 10 priedą).

17 lentelėje pateikti duomenys rodo, kad išvardintas paslaugas VDM teikia pedagogai (M=2,87) ir socialiniai pedagogai (M=2,84). Respondentai neturi nuomonės, kaip vertinti faktą, kad mokykloje paslaugas teiktų mokytojų asistentai (M=2,49), neformaliojo švietimo specialistai ir pedagogai (M=2,61) ar socialiniai partneriai (M=2,56). Taip pat tėvai mano, kad paslaugų neturėtų teikti socialiniai partneriai (M=2,56) bei mokytojų asistentai (M=2,49). Standartinis nuokrypis (SD) rodo tėvų vertinimo homogeniškumą (SD<1). Homogeniškiausiai tėvai vertino teiginį, kad VDM teikiamas paslaugas teiktų pedagogai (SD=0,34).

11 anketos klausimu domėtasi apie finansinį tėvų indėlį įgyvendinant VDM (žr. 10 priedą).

Žvelgiant į gautus rezultatus matyti, kad didžioji dauguma tėvų neprisideda prie VDM finansavimo (85,5%). Tik labai nedidelė dalis (9,1%) iš dalies finansuoja mokyklą. Tėvai, rinkdamiesi kitą variantą (5,5%), pažymėjo, kad mokyklai skiria 2 proc. gyventojų pajamų mokesčio.

Kitu anketos klausimu buvo domimasi, ar mokinių tėvai yra patenkinti dabartiniu mokyklos darbo laiku, tėvų buvo prašoma pagrįsti savo nuomonę (žr. 10 priedą).

Išsiaiškinta, kad tėvus tenkina dabartinis mokyklos laikas, kuris suskirstytas į du mokomuosius etapus. Pirmasis etapas prasideda 08.00 val. ir baigiasi 12.00 val. (83,6 %). Šis etapas laikomas formaliuoju mokymosi laiku. Antrasis mokymosi etapas – tai VDM, kuri veikia nuo 12.00 iki 17.00 valandos (90,7 %). Pagrįsdami pasirinktą variantą tėvai (N=14) teigia, kad jie patenkinti dabartiniu mokyklos darbo laiku, nes jis derinamas su tėvų darbo užimtumu (**tėvų kalba netaisyta**): <...tėvai lengviau gali suderinti įsipareigojimus šeimai ir darbui...> (1), <...tėveliai dirbame, todėl šaunu, kad yra visos dienos mokykla...> (1), <...jei tėvai dirbantys, vaikas tuo tarpu neturi užimtumo, o mokykla siūlo įvairias veiklas...> (1). Tėvų teigimu, VDM vaikai saugiai prižiūrimi ir ugdomi: <...vaikai nepaliekami vieni namuose, kol grįžtame iš darbo...> (1), <...esu rami, kai vaikai saugūs, žinodama, kad jais bus užsiimama, lavinami, suteikta papildoma pagalba turint mokymosi sunkumų...> (1), <...vaikai daug ką išmoksta per tą laiką...> (1), <...nes vaikai visą dieną yra užimti...> (1), <...visos dienos mokykloje yra geras mokinių užimtumas ir priežiūra...> (1).

Vienu iš paskutiniųjų klausimų siekta išsiaiškinti konkrečius tėvų teikiamus pasiūlymus, kaip tobulinti VDM modelį (žr. 18 lentelę).

18 lentelė. Tėvų pasiūlymai, kaip tobulinti VDM modelio įgyvendinimą (N=24)

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius	Įrodantys teiginiai
VDM tobulintinos sritys	Aktyvus tėvų, pedagogų, mokinių ir socialinių partnerių bendradarbiavimas	5	<...trūksta bendravimo tarp mokytojų ir tėvų, nėra dedamos pastangos padėti vaikui abipusiškai. Tai mano pasiūlymas būtų bendravimas. Bendravimas išspręstų daugybę problemų ir padėtų tobulėti...> (1), <...galėtų pedagogai įtraukti tėvus (kartais) į visos dienos mokyklą...> (1), <...kad daugiau bendrautų su vaikais socialiniai partneriai...> (1), <...pasiūlymus turėtų teikti vaikai, kad jiems patraukti ir viliojanti aplinka, bei draugiški pedagogai ir specialistai...> (1), <...visi specialistai dirbantys su šiuo projektu, turi gerų ir naudingų idėjų ir jas stengiasi įgyvendinti pagal galimybes...> (1).
	Maitinimas	4	<...maitinimas, pavėžėjimas...> (2), <...be to norėtusi, kad mokiniai būtų maitinami...> (1), <...maitinimas nesutvarkytas...> (1).
	Vaikų poilsio erdvės	2	<...vaikams reikėtų erdvės ramiam laiko leidimui, skaitymui, kur esant noriu, būtų galima pabūti vienam, pasiklausyti ramios muzikos, gal net žiūrėti vaizdus apie gamtą, piešti, nusiraminti patogiai įsitaisius...> (1), <...daugiau erdvių ramybei, pabūti vieniems...> (1).
	Socialinių ir gyvenimo įgūdžių ugdymas	2	<...patys išmokyti pasidengti stalą, susitepti sumuštinį...> “ (1), <...daugiau veiklų, skirtų socialiniams įgūdžiams ugdyti...> (1).
	Buvimas gryname ore	2	<...pasiūlyčiau mokiniams daugiau laiko praleisti lauke bet kokių laiku...> (1), <...vaikai galėtų eiti daugiau į lauką...> (1).
	Platesnės neformaliojo ugdymo galimybės	2	<...įvairesnes popamokines veiklas. Teikiamos pamokų ruošos, turintiems mokymosi sunkumų...> (1), <...daugiau sporto, norėtusi dailės būrelio ar kažko panašaus, taip pat gilint pasaulio pažinimą...> (1).
	Pailgintas darbo laikas	1	<...vyktų nors iki 17.30 val...> (1).

Pateikti tėvų samprotavimai rodo, kad tobulinant VDM modelį didžiausias dėmesys turėtų būti skiriamas bendradarbiavimui tarp mokinių, mokytojų, tėvų bei socialinių partnerių stiprinti: <...trūksta bendravimo tarp mokytojų ir tėvų, nėra dedamos pastangos padėti vaikui abipusiškai...> (1), <...kad daugiau bendrautų su vaikais socialiniai partneriai...> (1). Nemaža dalis tėvų siūlo palaikyti sveiką vaikų gyvenseną pabrėžiant maitinimo klausimą, galimybę pailsėti įkuriant daugiau erdvių, skirtų poilsiui, ir buvimą gryname ore: <...be to, norėtusi, kad mokiniai būtų maitinami...> (1), <...daugiau erdvių ramybei, pabūti vieniems...> (1), <...pasiūlyčiau mokiniams daugiau laiko praleisti lauke bet kokių laiku...> (1). Likusi dalis tėvų rekomenduoja atkreipti dėmesį į socialinių įgūdžių ugdymą, tai padėtų mokiniams išmokyti tinkamai elgtis virtuvėje, prie stalo, gebėtų pasiruošti

maisto ir pan.: <...patys išmokyti pasidengti stalą, susitepti sumuštinį...> (1). Norėtų, kad mokykloje būtų įvairesnių neformaliojo ugdymo užsiėmimų, kad mokykla dirbtų ilgiau: <...siūlyti įvairesnes popamokines veiklas...> (1), <...vyktų nors iki 17.30 val...> (1).

Aktualu pabrėžti, kad pastarieji tėvų pasiūlymai sutampa su ŠDC atliktais tyrimo, kurio metu tėvų teirautasi apie VDM veiklos organizavimą, rezultatais. Minėto tyrimo metu tėvai teikė tokius pasiūlymus (ŠDC, 2017, p. 152): <...būtų svarbu, jei VDM veikloje dalyvautų ir tėvai...>, <...būtinai turi veikti valgykla. Būtinai turi būti kuleriai su vandeniu. Turi būti visiška vaikų kontrolė...>, <...ir pasimokyti, ir pailsėti, ir užsiimti papildoma veikla...>.

Paskutiniuoju anketos klausimu tėvų teirautasi apie tai, kokia galėtų būti VDM ateities vizija (žr. 19 lentelę).

19 lentelė. Tėvų VDM vizija (N=20)

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius	Įrodantys teiginiai
Tėvų VDM ateities vizija	Švietimo institucija, teikianti formaliojo ir neformaliojo ugdymo paslaugas, tenkinančias vaikų ir tėvų poreikius	7	<...nežinau, tikiuosi vaikai turės gerą laiką, kažko išmoks neformalioje aplinkoj...>“ (1), <...mokiniam sudarytos lygios galimybės. Kad visos dienos mokykla nebūtų tai, kad mokinys gali būti joje ilgiau nei iki pietų. O veikla būtų prasminga, informatyvi, naudinga...> (1), <...vaikams suteiktų norą dalyvauti visos dienos ugdyme...> (1), <...naudinga ir reikalinga...> 21), <...turi atsivėlgti į vaikų poreikius...> (1), <...į mokyklą vaikai turi eiti kaip į šventę, tikiuosi taip ir bus!...> (1).
	Saugi ir užimtumą užtikrinanti švietimo institucija	4	<...jausis saugus, ir patenkinti tėvai nes jausis saugūs dėl vaikų...> (1), <...mokykla taptu dar stipresnė, priimtų visas naujoves ir užtikrintų saugią aplinką vaikam. Svarbiausia mokykla - be patyčių...> (1), <...mokiniai ir mokytojai turės galimybes parodyti daugiau kūribiškumo, verslumo ir bendradarbiavimo...> (1), <...saugiai ir turiningai praleidžiame dieną mokykloje...> (1).
	Nepakitusi nuo esamos situacijos	4	<...dabartinis mokyklos (visos dienos) modelis yra labai geras, patrauklus mokiniams, tenkinantis visų poreikius...> (1), <...nemanau, kad turėtų kažkas keistis, svarbiausia tinkama veikla ugdyti vaikus...> (1), <...tenkina, tai ką vaikai daro (užsiima) mokykloje...> (1), <...vaikai piešia kokią mato ir kokios norėtų visos dienos mokykla...> (1).
	Dienos centras	1	<...visos dienos mokykla – dienos centras...> (1).

Išanalizavę gautus atsakymus matome, kad tėvai VDM ateities viziją sieja su švietimo institucija, kurioje būtų teikiamos formalios ir neformalios ugdymo paslaugos: <...o veikla būtų prasminga, informatyvi, naudinga...> (1), <...tikiuosi vaikai turės gerą laiką, kažko išmoks

neformalioje aplinkoj...> (1), atitinkančios tėvų ir vaikų poreikius <...vaikams suteiktų norą dalyvauti visos dienos ugdyme. Manau turi atsižvelgti į vaikų poreikius...> (1). Vienas iš mokyklos prioritetų – saugumo ir užimtumo užtikrinimas: <...jausis saugus, ir patenkinti tėvai nes jusis saugūs dėl vaikų...> (1), <...saugiai ir turiningai praleidžiame dieną mokykloje...> (1), <...mokiniai ir mokytojai turės galimybes parodyti daugiau kūrybiškumo, verslumo ir bendradarbiavimo...> (1). Pastebėta, kad nemaža dalis tėvų yra patenkinti mokykloje vykdomomis veiklomis, dabartiniu VDM modeliu, patraukliu vaikams ir atitinkančiu visų poreikius: <...dabartinis mokyklos (visos dienos) modelis yra labai geras, patrauklus mokiniams, tenkinantis visų poreikius...> (1), <...nemanau, kad turėtų kažkas keistis, svarbiausia tinkama veikla ugdyti vaikus...> (1). Vienas iš tėvų minėjo, kad VDM ateitį sieja su dienos centro įkūrimu: <...visos dienos mokykla – dienos centras...> (1), toks reiškinys Lietuvoje nėra naujas.

Tęsiant tyrimo duomenų analizę, apskaičiuoti pastarojo tyrimo statistiškai reikšmingi kintamųjų skirtumai amžiaus ir gyvenamosios vietos aspektu (žr. 20 lentelę).

20 lentelė. **Kintamųjų skirtumų priklausomumas nuo amžiaus ir gyvenamosios vietos (N=55)**

Kintamieji	26–30 m.	31–40 m.	41–50 m.	51 m. ir daugiau	Chi-kvadratas	Statistinis reikšmingumas
	Mean Rank	Mean Rank	Mean Rank	Mean Rank	χ^2	<i>p</i>
<i>Paslaugas turintys teikti specialistai / institucijos</i>						
Socialiniai partneriai (muzikos mokyklos, sporto draugijos, jaunimo organizacijos, NVO, Bažnyčia ir kt.)	13,67	30,90	25,57	23,75	9,408	0,024
Kintamieji				Miestelis	Kaimo teritorija	Statistinis reikšmingumas
				Mean Rank	Mean Rank	<i>p</i>
<i>Visos dienos mokyklos modelio priimtumas ir lūkesčių pateisinimas</i>						
Mokykla, kurioje sudarytos sąlygos atlikti namų darbus			29,22	24,58	0,037	
<i>Sąlygų visos dienos mokykloje sudarymas</i>						
Sportui skirta erdvė			29,71	23,75	0,014	
Poilsio kambariuose turėti poilsui ir atsipalaiduoti pritaikytus baldus			24,22	31,97	0,050	
<i>Pasitenkinimas teikiamomis paslaugomis</i>						
Socialinių įgūdžių ugdymas: bendravimas, stresinių situacijų valdymas, sprendimo priėmimo įgūdžiai ir kt.			30,75	21,98	0,025	

Analizuojant duomenis pastebėti reikšmingi ($p=0,024$) skirtumai paslaugas teikiančių specialistų ir institucijų atžvilgiu. Tėvai, kurių amžius svyruoja tarp 31–40 metų, yra labiau linkę

pritarti teiginiui, kad VDM paslaugas turėtų teikti socialiniai partneriai, tokie kaip muzikos mokykla, sporto draugijos, jaunimo organizacijos, NVO ir kt.

Statistiškai reikšmingi skirtumai pastebimi ir aptariant tėvų gyvenamąją vietą. Gauti duomenys rodo, kad miestelyje gyvenantys mokinių tėvai yra linkę dažniau pažymėti, jog juos tenkina toks VDM modelis, kuriame sudarytos sąlygos atlikti namų darbus ($p=0,037$). Taip pat tėvams svarbu, kad mokykloje būtų tinkamos sąlygos mokiniams sportuoti ($p=0,014$). Kaimo teritorijoje gyvenančių tėvų nuomone, mokykloje turi būti baldų, pritaikytų poilsiui ir atsipalaidavimui ($p=0,050$). Galiausiai miestelyje gyvenančius tėvus labiausiai domina mokykloje ugdomi mokinių socialiniai įgūdžiai (bendravimas, stresinių situacijų valdymas, sprendimo priėmimo įgūdžiai ir kt.) ($p=0,025$). Likusių kriterijų atžvilgiu statistiškai reikšmingų skirtumų nerasta.

4.4. VDM poreikio ir lūkesčių atitikties tyrimų lyginamoji analizė

Analizuojant gautus tyrimo duomenis buvo svarbu palyginti dviejų atliktų tyrimų statistinį reikšmingumą. Buvo apskaičiuotas skirtumo (tarp dviejų atliktų tyrimų) patikimumo rodiklis t pagal Stjudento kriterijų ir patikimumo rodiklis p , patikimumo lygmuo 95 %, kai $p < 0,05$. Aprašomi ir analizuojami tik tie duomenys, kurie yra statistiškai reikšmingi (*paryškinas statistinis reikšmingumas* p). Kiti duomenys neanalizuojami, nes tarp likusių kintamųjų skirtumų statistiškai reikšmingo skirtumo nėra.

Analizuojant duomenis pastebėti reikšmingi ($p=0,002$) skirtumai VDM poreikio ir jo atitikties srityje (žr. 21 lentelę).

21 lentelė. VDM poreikio ir jo atitikties vertinimas (N=107)

Kintamieji	Pirmas tyrimas	Antras tyrimas	Stjudento t kriterijus	Statistinis reikšmingumas
	M	M	t	p
<i>Visos dienos mokyklos poreikio ir jo pasiteisinimo vertinimas</i>				
Poreikis ir jo pasiteisinimas	7,73	8,90	-3,283	0,002

Mokinių tėvai po modelio įgyvendinimo buvo labiau linkę teigti, kad VDM modelis pateisino jų lūkesčius labiau nei jie tikėjosi ($T1-M=7,73$; $T2-M=8,90$). Taip pat mokinių tėvai po modelio įgyvendinimo daugiau dėmesio skyrė priešmokyklinio ugdymo grupės vaikams ($T1-M=1,35$; $T2-M=1,15$) nei tai darė anksčiau ($p=0,024$) (žr. 11 priedą).

Pastebėta, kad yra statistiškai reikšmingų skirtumų tarp sąlygų sudarymo svarbumo (prieš įgyvendinimą) ir sudarytų sąlygų vertinimo (po įgyvendinimo) (žr. 23 lentelę).

23 lentelė. Sąlygų VDM sudarymas (N=107)

Kintamieji	Pirmas tyrimas	Antras tyrimas	Stjudento t kriterijus	Statistinis reikšmingumas
	M	M	t	p
<i>Sąlygų visos dienos mokykloje sudarymas</i>				
Poilsio erdvės ramiai leisti laiką	2,34	2,64	-3,452	0,001
Bendravimo, žaidimų erdvės	2,30	2,92	-8,267	0,000
Sportui skirta erdvė	2,35	2,90	-6,799	0,000
Erdvės individualiems namų darbams ar savarankiškoms užduotims atlikti	2,51	2,71	-2,212	0,032
Kambariai, kuriuose mokiniai galėtų dirbti ir mokytis grupelėmis	2,46	2,42	0,350	0,728
Skaitmeninė mokymosi erdvė savarankiškam darbui	2,23	2,55	-3,318	0,002
Poilsio kambariuose turėti poilsui ir atsipalaiduoti pritaikytus baldus	2,12	2,51	-2,032	0,048
Erdvė gamtos mokslų darbams atlikti	2,07	2,51	-3,437	0,001
Poilsio kambariai, kuriuose būtų galima pabūti po vieną ar po kelis	2,05	1,98	0,443	0,660

Tėvai, vertindami VDM modelio įgyvendinimą, buvo linkę teigti, kad VDM yra sudarytos tos sąlygos, apie kurių svarbą kalbėta prieš modelio įgyvendinimą. Po sudarytų sąlygų vertinimo (po įgyvendinimo) matyti, kad mokykloje yra erdvių, kur mokiniai gali bendrauti, žaisti ($p=0,000$), sudarytos sąlygos sportuoti ($p=0,000$), yra poilsio erdvių ramiai leisti laiką, skaityti ($p=0,001$), yra patalpa gamtos mokslų darbams atlikti ($p=0,001$), skaitmeninė mokymosi erdvė savarankiškai dirbti ($p=0,002$), namų darbams ar savarankiškoms užduotims atlikti ($p=0,032$). Tarp likusių kintamųjų skirtumų statistiškai reikšmingo skirtumo nėra.

Statistiškai reikšmingi skirtumai pastebėti tarp VDM teikiamų paslaugų prieš įgyvendinimą ir po įgyvendinimo (žr. 24 lentelę).

24 lentelė. VDM teikiamų paslaugų poreikių ir jų atitikties analizė (N=107)

Kintamieji	Pirmas tyrimas	Antras tyrimas	Stjudento t kriterijus	Statistinis reikšmingumas
	M	M	t	p
<i>Visos dienos mokykloje teikiamos paslaugos</i>				
Namų ruoša	2,77	2,85	-0,496	0,622
Papildoma pagalba mokiniams, turintiems mokymosi sunkumų	2,89	2,52	4,428	0,000
Papildomas atskirų dalykų mokymas	2,73	2,37	3,665	0,001
Neformaliojo švietimo veiklos (muzika, dailė ir kt.)	2,59	2,84	-1,588	0,119
Profesinio orientavimo veikla	2,55	2,31	1,808	0,077
Mokinių maitinimas	2,94	2,31	3,653	0,001
Mokinių priežiūra	2,87	2,73	1,476	0,146
Mokinių pavėžėjimas	2,75	2,73	0,184	0,855
Psichologo konsultacijos	2,67	2,61	0,518	0,606

„24 lentelės tęsinys“

Tėvų užimtumas/savišvieta	2,19	2,37	-1,419	0,162
Pagalba šeimoms	2,27	2,42	-1,112	0,271
Socialinių įgūdžių ugdymas: bendravimas, stresinių situacijų valdymas, sprendimų priėmimo įgūdžiai ir kt.	2,79	2,42	3,224	0,002
Maisto gaminimo įgūdžių ugdymas ir kt.	2,54	2,04	3,927	0,000
Kultūrinė veikla, išvykos	2,75	2,42	2,615	0,012
Pramogos lauke	2,77	2,54	2,062	0,044

Rezultatai rodo, kad prieš įgyvendinant VDM modelį tėvai išreiškė norą, kad mokykloje būtų teikiama papildoma pagalba mokiniams, turintiems mokymosi sunkumų ($p=0,000$), būtų ugdomi maisto gaminimo įgūdžiai ($p=0,000$), užtikrinamas papildomas atskiras dalykų mokymas ($p=0,001$), mokinių maitinimas ($p=0,001$), socialinių įgūdžių ugdymas: bendravimas, stresinių situacijų valdymas, sprendimų priėmimo įgūdžiai ir pan. ($p=0,002$), vyktų kultūrinė veikla, išvykos ($p=0,012$) bei pramogos lauke ($p=0,044$). Tačiau rezultatai parodė, kad po modelio įgyvendinimo ne visi tėvų lūkesčiai pasiteisino, nes sulaukta ne visų paslaugų, kurių tikėtasi.

Statistiškai reikšmingų skirtumų ($p=0,011$; $p=0,028$) pastebėta analizuojant VDM paslaugas teikiančių specialistų ir institucijų poreikį ir pasiūlą (žr. 25 lentelę).

25 lentelė. VDM paslaugas įgyvendinančių specialistų/institucijų poreikio ir pasiūlos vertinimo analizė (N=107)

Kintamieji	Pirmas tyrimas	Antras tyrimas	Stjudento <i>t</i> kriterijus	Statistinis reikšmingumas
	M	M	<i>t</i>	<i>p</i>
<i>Visos dienos mokyklos paslaugas įgyvendinantys specialistai / institucijos</i>				
Pedagogai	2,75	2,89	-1,548	0,128
Mokytojų asistentai	2,14	2,48	-2,635	0,011
Socialiniai pedagogai	2,65	2,83	-1,541	0,129
Neformaliojo švietimo specialistai/pedagogai	2,42	2,73	-1,760	0,084
Socialiniai partneriai (muzikos mokyklos, sporto draugijos, jaunimo organizacijos, NVO, Bažnyčia ir kt.)	2,25	2,56	-2,262	0,028

Žvelgiant į rezultatus pastebėta, kad, įgyvendinus VDM modelį, tėvai sutiko su teiginiu, jog VDM teikiamas paslaugas padėtų įgyvendinti mokytojų asistentai ($T1-M=2,14$; $T2-M=2,48$) ir socialiniai partneriai ($T1-M=2,25$; $T2-M=2,56$). Galima daryti išvadą, kad, pradėjus veikti VDM, tėvai išreiškė didesnę pasitikėjimą mokytojų asistentais bei socialiniais partneriais nei anksčiau.

Galiausiai, analizuojant duomenis, pastebėti reikšmingi ($p=0,016$) VDM modelio idėjos ir teikiamų paslaugų skirtumai vertinimo srityje (žr. 26 lentelę).

26 lentelė. VDM modelio idėjos ir teikiamų paslaugų vertinimas (N=107)

Kintamieji	Pirmas tyrimas	Antras tyrimas	Stjudento t kriterijus	Statistinis reikšmingumas
	M	M	t	p
<i>Visos dienos mokyklos modelio idėjos ir teikiamų paslaugų vertinimas</i>				
Modelio idėja ir paslaugos	8,21	8,96	-2,494	0,016

VDM modelio įgyvendinimo būklę, lygindami su idėja ir asmeniniais lūkesčiais, tėvai buvo linkę dažniau teigti, kad šio modelio idėja ir teikiamos paslaugos pateisino jų lūkesčius labiau nei jie tikėjosi prieš tai ($T1-M=8,21$; $T2-M=8,96$).

4.5. Priešmokyklinio, pradinio ir pagrindinio ugdymo pakopų mokinių grupinės diskusijos tyrimo rezultatai

Natūralu, kad įgyvendinant VDM modelį didžiausias dėmesys skiriamas mokiniams ir jų poreikiams. Ne ką mažiau svarbi ir pačių mokinių nuomonė, galinti atskleisti tobulintinus pastarojo modelio ypatumus. Todėl grupinėje diskusijoje dalyvavo VDM lankantys 11 priešmokyklinio, 48 pradinio: 1–2 kl. (14 mokinių) ir 3–4 kl. (15 mokinių) ir 8 pagrindinio ugdymo pakopų mokiniai. Grupinės diskusijos metu mokinių klausta apie tai, ar jiems patinka lankyti VDM. Mokinių buvo prašoma savo nuomonę pagrįsti (žr. 27 lentelę).

27 lentelė. Mokinių pasitenkinimo VDM analizė (N=48)

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius	Įrodantys teiginiai
VDM vertinimo įvairovė mokinių požiūriu	Pakankama materialinė bazė (žaislai)	30	<...galim pažaisi...> (6), <...gali pažaisi su draugais linksmi...> (14), <...gali išeiti į pertrauką ir gali su vaikais pažaisi...> (1), <...nes ten yra daug žaislų...> (1), <...ir pats vienas žaisi jeigu nori...> (1), <...žaislais ir dar kalbėtis...> (1), <...yra įdomių žaislų...> (1), <...gali žaisi ten, piešti įvairiausiai, ir, kai nėra su kuo žaisi...> (1), <...ir pažaisi lauke, negu namuose sėdėti...> (1), <...nes ten galima žaisi stalo žaidimus, biliardą, stalo futbolą...> (1), <...ten yra įvairiausių žaidimų, gali pasikviesti draugus pažaisi kartu...> (1), <...žaisi, visus stalo žaidimus...> (1).

„27 lentelės tęsinys 65 puslapyje“

	Tinkama pagalba mokiniams ugdymo(si) proceso metu	22	<...daryti namų darbus...> (15), <...patinka daryti namų darbus, dirbti kartu...> (1), <...galiu daryti namų darbus, mokytojai gali paaiškinti...> (5), <...nes geriau prabūti mokykloje, pasidaryti namų darbus...> (1).
	Turiningas laisvalaikis	10	<...dar gali pabūt su draugais...> (4), <...gali susitikt su klase...> (1), <...pasitari, gali praleist laiko su draugais“ (1), <...nes gali kalbėt su draugais“ (1), <...patinka labai grupinės, kad gali pabūti su draugais...> (1), <...galiu pabūti su savo draugais mokykloje...> (1), <...mėgstu čia būti drauge su kitais draugais...> (1).
	Sąlygos meninei saviraiškai	7	<...gali piešti, žaisti...> (1), <...galima papiešti...> (4), <...kažką dar padaryt, paspalvint, piešt...> (1), <...ir gali eiti spalvinti...> (1).
	Neigiamai vertinama VDM veikla	3	<...nelabai, nes ne visada būnų ten...> (2), <...biški nepatinka, nes reikia išeiti...> (1).

Atlikus mokinių grupinės diskusijos tyrimą paaiškėjo, kaip įvairiai VDM vertino mokiniai. Rezultatai rodo, kad didžiajai daliai mokinių patinka lankyti VDM. Mokiniai noriai lanko ją, nes mokykloje yra pakankama materialinė bazė (išskiriant žaislų inventorių). Mokykloje mokiniams sudarytos galimybės užsiimti žaidybine veikla (**mokinių kalba netaisyta**): <...galim pažaisti...> (6), nemaža dalis pabrėžia žaidimą su draugais <...gali pažaisti su draugais linksmai...> (14), gana nemažas žaislų pasirinkimas (minimi įvairūs stalo žaidimai, biliardas, stalo futbolas <...nes ten galima žaisti stalo žaidimus, biliardą, stalo futbolą...> (1), <...žaisti, visus stalo žaidimus...> (1). Didžioji dalis mokinių teigia, kad patinka lankyti VDM, nes mokiniams ugdymo(si) proceso metu teikiama tinkama pagalba: sudarytos sąlygos atlikti namų darbus <...gali daryti namų darbus...> (15), pabrėžiama mokytojų pagalba <...galiu daryti namų darbus, mokytojai gali paaiškinti...> (5). Svarbią vietą užima ir galimybė leisti laiką kartu su draugais, t. y. sudarytos sąlygos turiningai leisti laisvalaikį: <...dar gali pabūt su draugais...> (4), <...mėgstu čia būti drauge su kitais draugais...> (1). Likusi dalis minėjo, jog dalyvauti VDM veikloje patinka, nes yra sudarytos sąlygos dalyvauti meninėje kūrybinėje veikloje, pavyzdžiui, piešti, spalvinti: <...galima papiešti...> (4), <...ir gali eiti spalvinti...> (2). Kita vertus, maža dalis mokinių paminėjo, jog tik iš dalies patinka lankyti VDM. Taip yra todėl, kad per trumpai būnama VDM: <...biški nepatinka, nes reikia išeiti...> (3).

Išsiaiškinus, kodėl mokiniams patinka lankyti VDM, kitu interviu klausimu domėtasi, ką mokiniai veikia mokykloje (žr. 12 priedą).

Išanalizavus mokinių rezultatus pastebėta, kad daugiausia laiko mokiniai praleidžia žaidybinės, meninės ir sportinės veiklos neformaliojo ugdymo užsiėmimuose. Didžioji dauguma pažymi žaidybinę veiklą, kai žaidžia su draugais stalo žaidimus arba eina žaisti į lauką: <...pažaisti su

draugais...> (16), <...einu žaisti stalo žaidimus...> (2), <...žaidu su draugais ir einu į lauką...> (3). Nemaža dalis užsiima menine veikla. Mokykloje mokiniai lanko įvairius būrelius, pvz., muzikos mokyklą, šokius, chorą, saviraiškos būrelį: *<...lankau muzikos mokyklą...> (4), <...lankau šokius...> (7), <...chorą...> (5), <...kraštotyra ir pas psichologę saviraiškos būrelį...> (2).* Aktyviai įsitraukia į sportinę veiklą. Lanko krepšinio, kvadrato, sportinių žaidimų būrelius: *<...einu į krepšinio būrelį...> (7), <...kvadrato būrelį...> (5), <...lankau sporto būrelį...> (6).* Kalbant apie formaliąją ugdymo veiklą, mokiniai išskiria namų darbų atlikimą *<...namų darbus padarau...> (20).*

Toliau mokinių teirautasi, ar jiems patinka būti VDM su mokytojais ir kodėl (žr. 13 priedą).

Grupinėje diskusijoje dalyvavę mokiniai teigiamai vertina bendravimą ir bendradarbiavimą su mokytojais, kurie dirba VDM. Mokiniam patinka VDM dirbantys mokytojai, nes jie teikia individualią pagalbą mokiniams, kai šie atlieka namų darbus, paaiškina juos, suteikia galimybę pasitikrinti: *<...nes padeda padaryti namų darbus, gali pasitikrint...> (10), <...padeda namų darbus padaryti ir ištikrinti, paaiškinti...> (10).* Neretai pažymima ir mokytojo bei vaiko bendra veikla, kai mokytojai leidžia laiką kartu su mokiniais, kalbasi su jais, pataria, atstoja žaidimo draugą: *<...galiu pasišnekėti...> (5), <...mokytoja gali patarti...> (1), <...kai nori pažaisti su kuo, bet negali su niekuo žaist, tada pasikvieti mokytoją ir gali žaisti kartu...> (1).* Dar daugiau, pastebimas mokytojų indėlis mokant naujų dalykų. Mokytojai suteikia visapusišką pagalbą ir moko naujų dalykų: *<...padeda kai reik pagalbos...> (1), <...padeda išspręsti problemas...> (1), <...išmoko padaryti kitus dalykus, kurių nemoki...> (1), <...išmokina visokių naujų dalykų...> (1).*

Įvertinus pastaruosius grupinės diskusijos klausimų atsakymus, paskutiniaisiais klausimais siekta išsiaiškinti, ko mokiniams trūksta VDM (žr. 30 lentelę) ir kokia galėtų būti VDM ateities vizija (žr. 31 lentelę).

30 lentelė. **Mokinių poreikiai VDM (N=48)**

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius	Įrodantys teiginiai
Mokinių poreikiai VDM	Materialinė bazė	10	<i><...daugiau žaidimų, stalo. Tokių pačių, nes kartais prie vieno stalo negali visi prieiti. Kad tokių žaidimų būtų daugiau...> (1), <...būtų delionių, stalo žaidimų...> (1), <...meškiukų...> (1), <...supynių...> (1), <...norėčiau, kad būtų daugiau draugų, kad visi tiesiog neišeitų ir norėčiau, kad būtų daugiau žaidimų...> (2), <...norėčiau, kad kelias minutes įleistų į sporto salę vaikam pasportuoti, būtų treniruoklių...>(2), <...norėčiau, kad atsirastų baseinas mokykloj ir, kad būtų, pavyzdžiui, kas greičiau surastų lapelį aplink visą mokyklą...> (1), <...poilsio kambarys, kartais kai yra didelis triukšmas</i>

			<i>norėtusi, kad nueitum į tą kambarį pailsėti nuo to triukšmo...> (1).</i>
	Neformaliojo ugdymo būreliai	9	<i><...žaidimų būrelių...> (1), <...būtų daug užsiėmimų ir po pamokų kas norėtų galėtų nueiti piešti, žaisti, eiti į būrelius...> (1), „Groti“ (1), <...būtų daug visokių būrelių...> (1), <...kažkuo užsiimtume, kad kažką veiktume. Delione, piešti, žaisti, visokių dalykų...> (1), <...norėčiau, kad būtų kokia estafetės vyktų...> (1), <...daryti visokius darbelius ir piešti visokius tokius gražius darbelius daryti ant lapo...> (1), <...padarytų dėžes...> (1), <...norėčiau, kad būtų sunkios užduotys mokykloje (paspalvinti, papiešti)...> (1).</i>
	Maitinimas	1	<i><...norėtume, kad būtų valgyti...> (1).</i>

Analizuojant duomenis buvo išskirtos trys subkategorijos, žyminčios, ko mokiniams trūksta VDM. Mokinių teigimu, mokyklai derėtų papildyti materialinę bazę – turėtų būti daugiau žaidimų, lauko ir sporto inventoriaus, poilsio erdvių: *<...daugiau žaidimų, stalo. Tokių pačių, nes kartais prie vieno stalo negali visi prieiti. Kad tokių žaidimų būtų daugiau...> (1), <...norėtume supynių...> (1), <...kad daugiau treniruoklių būtų, kad įleistų į sporto salę pažaisti...> (1), <...poilsio kambarys, kartais yra didelis triukšmas norėtusi, kad nueitum į kambarį pailsėti nuo to triukšmo...> (1).* Mokiniai taip pat pageidauja, kad VDM mokykloje būtų organizuotas maitinimas: *<...norėtume, kad būtų valgyti...> (1).* Likusioji dalis įvardijo, kad mokykloje dar trūksta neformaliojo ugdymo užsiėmimų, pvz., žaidimo būrelių, sportinių estafėčių, meninio ugdymo arba saviraiškos būrelių: *<...būtų daug visokių būrelių...> (1), <...žaidimų būrelių...> (1), <...norėčiau, kad būtų kokia estafetės vyktų...> (1), <...būtų daug užsiėmimų ir po pamokų kas norėtų galėtų nueiti piešti, žaisti, eiti į būrelius...> (1), <daryti visokius darbelius ir piešti visokius tokius gražius darbelius daryti ant lapo...> (1).*

31 lentelė. **Mokinių VDM ateities vizija (N=48)**

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius	Įrodantys teiginiai
Mokinių VDM ateities vizija	Daugiau žaidimų	18	<i><...gal, kad būtų daugiau žaidimų tokių pačių, nes neprieinam visi prie tų žaidimų...> (1), <...daugiau žaidimų...> (16), <...būtų susijusių su sportu žaidimų...> (1).</i>
	Prailgintas darbo laikas	18	<i><...ilgiau būti mokykloje, nes norėtume pažaisti su draugais...> (11), <...ilgiau, kad galėtume daryti tokius darbelius...> (2), <...ilgiau būt mokykloje, nes va noriu pabaigt darbus, kuriuos turiu...> (1), <...būti ilgiau, nes yra su kuo pažaisti, namuose nėra su kuo pažaisti...> (1), <...kartais į biblioteką gali nueiti...> (1), <...kad būtų ilgiau, nes norėčiau eiti su draugais į lauką, vyktų kokie užsiėmimai...> (2).</i>
	Nepakitusi nuo esamos situacijos	17	<i><...tokia pati, kaip ir dabar...> (5), <...gera šita mokykla...> (11), <...kad mokytojai irgi viską padėtų ir nebepasikeistų niekas...> (1).</i>

	Daugiau erdvės poilsui, ugdymo(si) procesui	5	<...kad naujos klasės būtų...> (1), <...norėčiau, kad ji kažkaip būtų pasikeitus, kad daugiau būtų kabinetų...> (1), <...norėčiau, kad būtų tokia klasė, kur būtų galima užduoti įvairių užduočių...> (1), <...norėčiau, kad būtų daugiau draugų ir, kad būtų dar didesnė mokykla...> (1), <...kad galėtume pailsėti...> (1).
	Tinkamas emocinis klimatas	4	<...būtų įdomiau ir linksmiau...> (2), <...linksmesnės, nes kartais kai yra vaikai ramūs...> (1), <...draugiška mokykla...> (1).
	Ūkinių pastatų rekonstrukcija	2	<...kitokios spalvos būtų mokykla...> (1), <...laukutinis tas namas būtų kitos spalvos...> (1).

VDM ateities viziją mokiniai sieja su žaidimų gausa, pailgintu mokyklos darbo laiku, patogesne poilsio erdve, didesniu dėmesiu ugdymo(si) procesui, šiltu emociniu klimatu ir ūkinių pastatų rekonstrukcija: <...būtų daugiau žaidimų...> (16), <...ilgiau būti mokykloje, nes norėtume pažaisti su draugais...> (11), <...norėčiau, kad ji kažkaip būtų pasikeitus, kad daugiau būtų kabinetų...> (1), <...būtų įdomiau ir linksmiau...> (2), <...draugiška mokykla...> (1), <...kitokios spalvos būtų mokykla...> (1). Nemaža dalis pabrėžia, jog mokykla neturėtų keistis ateityje, nes joje yra viskas gerai: <...tokia pati, kaip ir dabar...> (5), <...gera šita mokykla...> (11). Taigi, įvertinus rezultatus, būtų galima teigti, kad ateityje VDM turėtų būti ilgai dirbanti, įdomi, linksma ir draugiška mokykla, kurioje pilna žaidimų bei poilsio erdvių, o joje dirbtų tie patys pedagogai, kurie dirba šiuo metu.

4.6. VDM dirbančių pedagogų pusiau struktūrizuoto interviu tyrimo rezultatai

Švietimo sistemoje kuriamos naujos mokymosi organizavimo formos, tarp kurių šiandien ir VDM modelis. Plečiantis VDM praktikai, prireikia ir kvalifikuotų pedagogų, galinčių organizuoti tokio mokymo paslaugų teikimą. Todėl, įgyvendinant ir tobulinant VDM modelį, ypač svarbus vaidmuo tenka pedagogams. Norint sužinoti, kaip jie vertina VDM veiklą, pusiau struktūrizuoto interviu metu apklausti 5 VDM dirbantys pedagogai, iš kurių dvi 1–4 klasių mokytojos, vyr. socialinė pedagogė, psichologo padėjėja ir logopedė. Pedagogių teirautasi, kaip jos vertina VDM modelio įgyvendinimą, ar taikomas modelis joms priimtinas. Pedagogių prašyta atsakymus pagrįsti (žr. 32 lentelę).

32 lentelė. VDM modelio įgyvendinimo vertinimas dirbančių pedagogų požiūriu (N=5)

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius	Įrodantys teiginiai
Vertinimo aspektai	Socialinių įgūdžių ugdymo(si) galimybės	8	<...bendrauja įvairiose amžiaus grupėse...> (1), <...būti, žaisti su bendraamžiais ir kitų klasių mokiniais...> (1), <...gerėja vaikų socialiniai įgūdžiai, bendravimas, bendradarbiavimas...> (2), <...vienas kitam padeda, o tai mane džiugina“ (1), <...vaikai gali kreiptis bet kuriuo klausimu. Gali išspręsti bendravimo problemas...> (1), <...vyresnieji kažkaip išmoksta bendrauti su mažaisiais, mažieji pripranta prie vyresniųjų...> (1), <...tokia draugystė pajaučiama tarp vaikų“ (1).
	Edukacinių veiklų įvairovė	8	<...užsiima įvairiomis veiklomis...> (1), <...visos dienos grupėje vyksta prasmingos veiklos. Vaikai renkasi neformalias veiklas. Pas mus veikia muzikos mokykla, sporto, teniso treniruotės, tautiniai šokiai. Todėl visos dienos modelio įgyvendinimą vertinu vienareikšmiškai teigiamai...> (1), <...vėliau gali eiti žaisti į žaidimų kambarius, užsiimti įvairiomis veiklomis, lankyti būrelius. Mokykloje galima lankyti sporto, muzikos mokyklą...> (1), <...atlieka namų darbus...> (2), <...labai gerai, nes vyresniųjų klasių, pradinių klasių mokiniai labiau pasiruošia pamokas...> (1), <...priimtinas: po pamokų vaikai turi būrelius, o po to gali užsiimti jiems patinkančia veikla: žaidžia stalo žaidimus, o jų tikrai šiuo metu turime nemažai. Piešia, karmo, lipdo, stato Lego, dėlioja dėliones, žaidžia lauke, gali sportuoti salėje...> (1), <...vėliau vyksta žaidybinės ir kitos, formalios ir neformalios veiklos...> (1).
	Kvalifikuotų specialistų darbas	6	Vertinu puikiai. Dirba labai gera komanda (1), <... taip pat darbas yra organizuotas gerai...> (1), „Priimtinas, nes viskas puikiai organizuota“ (1), „Taip, priimtinas. Puikiai suorganizuotas ir suplanuotas darbas...> (1), <...dirba atsidavusios savo darbui kolegės. Dirba socialinė pedagogė, logopedė, psichologė, pradinių klasių mokytojos...> (1), <...su vaikais dirba pakankamai kompetentingi specialistai, pradinių klasių mokytojai, socialinė pedagogė, psichologo asistentė...> (1).
	Teikiama pagalba tėvams	3	<...didžiulis palengvinimas tėvams, kalbant apie vaikų priežiūrą. Tai didžiulė pagalba šeimai...> (1), <...tai visapusiška nauda ir tėveliams, kurie ramiai gali dirbti žinodami, kad vaikai saugiai prižiūrimi pedagogų...> (1), <...visapusiška nauda tėveliams, kurie gali pasitikėdami mokytojais, darbuotojais saugiai palikti savo vaikus, žinodami, kad vaikai bus prižiūrėti, kad jie pasiruoš pamokas...> (1).
	VDM trūksta finansavimo	1	<...jisai nėra iki galo išdirbtas, todėl, kad visa tai atsiremia į finansus. Trūksta finansavimo...> (1)

Iš pateiktų pedagogų nuomonių paaiškėjo, kad absoliuti dauguma VDM dirbančių pedagogų VDM vertina teigiamai. Tokią nuomonę pedagogės grindžia teiginiais, kad mokykloje sudarytos galimybės socialiniams mokinių įgūdžiams ugdyti(s), skatinama pagalba vienas kitam (**pedagogų kalba netaisyta**): <...bendrauja įvairiose amžiaus grupėse...> (1), <...gerėja vaikų socialiniai įgūdžiai, bendravimas...> (2), <...vienas kitam padeda...> (1). Mokytojų nuomone, toks mokyklos modelis yra naudingas ne tik vaikams, bet ir mokinių tėvams: <...be abejonės, didžiulė nauda vaikams...>, <...didžiulis palengvinimas tėvams, kalbant apie vaikų priežiūrą...>, <...tai visapusiška nauda ir tėveliams...>. Pedagogai įsitikinę, kad tėvai <...gali dirbti žinodami, kad vaikai saugiai prižiūrimi pedagogų...>. Dar daugiau, VDM pasižymi edukacinių veiklų įvairove, kai vaikai <...užsiima įvairiomis veiklomis...> (1), <...vaikai renkasi neformalias veiklas. Veikia muzikos mokykla, sporto, teniso treniruotės, tautiniai šokiai...> (1). Mokiniai turi galimybę atlikti namų darbus: <...vaikai gali paruošti pamokas...> (2). Be to, pedagogai teigiamai vertina mokykloje taikomą modelį, nes dirba kompetentingi specialistai, gebantys tinkamai organizuoti darbą: <...dirba labai gera komanda...> (1), <...darbas yra organizuotas gerai...> (1).

Įvertinus pedagogų atsakymus akivaizdu, kad teigiamai vertinamas VDM modelis teikia visapusišką naudą tėvams ir vaikams. Todėl natūralu, kad šis modelis pedagogams yra priimtinas. Su tuo sutinka didžioji dauguma tyrime dalyvavusių pedagogų. Kita vertus, nors pedagogai ir pabrėžia taikomo modelio veiksmingumą, tačiau, taikomas modelis <...nėra iki galo išdirbtas...> (1), pabrėžiamas finansų trūkumas. Pastarieji pedagogų atsakymai sutampa su prieš tai išsakyta nuomone, kaip pedagogai vertina VDM modelį. Daugumai pedagogų modelis priimtinas todėl, kad teikia įvairias formalias ir neformalias veiklas: <...po pamokų vaikai turi būrelius, o po to gali užsiimti jiems patinkančia veikla...> (1). Veiklas vykdo <...pakankamai kompetentingi specialistai...> (1), kurie geba deramai organizuoti darbą <...puikiai suorganizuotas ir suplanuotas darbas...> (1). Kaip ir ankstesniame atsakyme, taip ir šiame pabrėžiamas socialinių įgūdžių ugdymas, bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžių svarba: <...mokiniai išmoksta bendrauti...> (1), <...vyresnieji kažkaip išmoksta bendrauti su mažaisiais...> (1).

Taikomo modelio veiksmingumas neretai priklauso nuo sąlygų, kurios sudaromos įgyvendinant pasirinktą modelį. Todėl kitu interviu klausimu siekta išsiaiškinti, ar įgyvendinant VDM yra sudarytos visos sąlygos, tenkinančios tėvų ir vaikų poreikius (žr. 14 priedą).

Paiškėjo, kad taikomas VDM modelis leidžia sudaryti sąlygas, kurios tenkina vaikų ir tėvų poreikius. Tėvų poreikiai tenkinami derinant mokyklos darbo laiką su tėvų darbo laiku <...visos dienos mokykla dirba I–IV 12.00–17.00 val., o V 12.00–16.00 val. Esant reikalui, kai tėvai nespėja pasiimti

vaiko, su juo būname ir ilgiau...> (1). Vaikų poreikiai tenkinami kuriant erdves, kuriose vaikai ilsisi <...poilsui yra skirti socialinės pedagogės, psichologo asistentės ir logopedės kabinetai...> (1), žaidžia <...turime 2 žaidimo kambarius...> (1), užsiima kūrybine veikla <...kas nori atsipalaiduoti ir pasinerti į kūrybines veiklas, renkasi šviesos stalą...> (1), atlieka namų darbus <...vaikams sudarytos sąlygos namų darbams atlikti. Juos vaikai atlieka pradinųjų klasių kabinetuose...> (1), veikia neformaliojo ugdymo skyriai <...Telšių muzikos mokyklos skyrius ir Telšių sporto ir rekreacijos centro skyrius...> (1). Kita vertus, vis dažniau pasigirsta tėvų nuogaštavimų apie tai, kad vaikai turėtų būti labiau lavinami, tačiau, pedagogų nuomone, viskas atsiremia į finansus <...tėvai galbūt norėtų, kad vaikai būtų labiau lavinami, bet visa tai atsiremia į finansus...> (1).

Igyvendinant vieną ar kitą modelį, neretai susiduriama su iššūkiais, kurie daro įtaką modelio veiksmingumui (žr. 15 priedą).

Kategorijoje „Iššūkiai, susiję su tėvų požiūriu“ pedagogai išryškino, kad vienas dažniausių iššūkių yra tėvų neatsakingas elgesys, susijęs su vaikų saugumu: <...norime, kad vaikai būtų saugūs, o tėvai leidžia patiems pareiti, arba paskambina ir vaikas lekia, visada kalbame, kad mus informuotų...> (1), <...būna, kad vaikus pasiima per anksti, neperspėja...> (1). Kita problema – per aukšti reikalavimai pedagogams: <...tėvai patys nesusitvarko su savo vaikais, o mums kelia aukščiausius reikalavimus. Teigia, kad mes nedirbame, jų vaikų nesudominame...> (1). Kalbant apie iššūkius, būtina paminėti ugdymo procesą, nes sunku sudominti vaikus: <...labai sunku sudominti Z kartos vaikus ugdymoju procesu, popamokine veikla. Kad jiems būtų įdomu, iš tikrųjų reikia be galo daug įvairių priemonių...> (1). VDM labai dažnai susirenka skirtingo amžiaus ir gebėjimų mokiniai, todėl <...dirbant reikia kaskart galvoti, kaip vaikus sudominti ir įtraukti į bendras, naudingas, visapusiškai lavinančias veiklas...> (1). Kai kuriems pedagogams trūksta vadybinių kompetencijų organizuoti veiklas skirtingų klasių mokiniams: <...sunkiausia yra užimti pirmokėlius žaidybine veikla tada, kada mes su trečiokais turime ruošti pamokas...> (1).

Papildant pastarąjį klausimą, kitu interviu klausimu domėtasi pedagogų nuomonės apie tai, kokios yra stipriosios ir silpnosios taikomo modelio pusės (žr. 16 priedą).

Pedagogų teigimu, taikomas modelis yra stiprus tuo, kad VDM teikiamas prioritetas mokinių saugumui ir užimtumui: <...vaikai užimti ir saugūs...> (1), <...tėvai randa vaikus ne šiaip dykinėjančius, bet kažką visada veikiančius...> (1). VDM yra nemokama <...didžiulė pagalba tėvams, t. y. nemokamas užimtumas vaikams...> (1). Mokykla pasižymi puikiais žmogiškaisiais ištekliais <...kompetentingi darbuotojai, dirbantys toje grupėje...> (1). Kuriamos erdvės, kuriose mokiniai turi galimybę gilinti akademinės žinias <...namų darbus atlieka mokykloje...> (1). Mokykla tampa kur kas

patrauklesnė ir dėl to, kad veikia neformaliojo ugdymo skyriai, tai kaimo mokyklose itin aktualu atliepant šiuolaikinius vaikų poreikius: <...jau vien tai, kad kaimo mokykloje vaikas gali lankyti muzikos mokyklą, niekur nereikia jo vežioti, daug ką pasako...> (1). Viena iš silpniausių modelio pusių – finansavimas <...visiškai nėra skiriama finansavimo...> (1). Finansų trūkumas neretai neleidžia įsigyti kanceliarinių priemonių ar įrengti naujų erdvių: <...reikia finansavimo įvairioms kanceliarinėms priemonėms, higienos priemonėms...>“ (1) <...trūksta pinigų tokiems kambariams įrengti...> (1). Dabartinis mokyklos finansavimas netenkina pedagogų ir todėl, kad <...atlygis už darbą neatitinka kvalifikacijos...> (1). Jų nuomone, turėtų būti skiriamas <...atskiras krepšelis visos dienos mokyklos modeliui finansuoti...> (1). Kaip trūkumą pedagogai įvardija faktą, kad mokykloje nėra galimybių maitinti vaikų po pietų: <...būdami visą dieną vaikai išalksta, ir ne visada turi atsinešę maisto iš namų, ypač socialiai remtinų šeimų...> (1). Mažos erdvės <... mūsų veiklai ir žaidimų dar labai trūksta. Jų galėtų būti tikrai daugiau...> (1). Trūksta įrengimų lauke <...neturime žaidimų aikštelės, tačiau yra smėlio dėžė, krepšinio aikštelė...> (1).

Pastarieji klausimai atskleidė stipriąsias ir silpnąsias VDM modelio puses. Įrodė, kuo veikianti VDM naudinga vaikams ir jų tėvams, su kokiais iššūkiais susiduriama įgyvendinant pasirinktąjį modelį. Nors VDM modelis taikomas nepilnus mokslo metus, jam tobulinti ieškoma vis daugiau tiek žmogiškųjų, tiek materialinių resursų. Pedagogai pateikia esminius VDM tobulinimo aspektus, kurie, jų nuomone, prisidėtų prie veiksmingesnio modelio įgyvendinimo (žr. 36 lentelę).

36 lentelė. **Pedagogų pasiūlymai, kaip tobulinti VDM (N=5)**

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius	Įrodantys teiginiai
VDM tobulintinos sritys	Skirtas didesnis finansavimas	3	<...nuolatinis finansavimas priemonėms, kadangi visos dienos mokykloje dirba kvalifikuoti darbuotojai, kurie gali ir turi patirties dirbti su vaikais (pedagogai, psichologai, socialiniai pedagogai, logopedai ir pan.) tai jiems turėtų būtų ir atitinkamas užmokestis...> (1), <...atskiras finansavimas šiam modeliui...> (1), <...mokyklose, kur įgyvendinamas šis modelis turėtų būti atskiras krepšelis visos dienos mokyklos modelio finansavimui...> (1).
	Aktyvus bendradarbiavimas su tėvais, bendruomenės nariais	1	<...įtraukti bendruomenės narius, tėvelius, dalyvaujant bendroje veikloje, ypač prieš šventes...> (1).

„36 lentelės tęsinys 73 puslapyje“

	Individualių vaiko gebėjimų ugdymas	1	<...atsižvelgti labiau į kiekvieno vaiko poreikius, t.y. specialiųjų poreikių vaikus ir šiaip, ugdyti gabesnius vaikus...> (1).
	Poilsio erdvių, skirtų tiek vaikui, tiek mokytojui, įrengimas	1	<...aš, kaip ir mokytoja, kuri pavargsta nuo triukšmo, norėčiau, kad mokykloje būtų poilsio erdvės. Kažkokia erdvė, kurioje galėtų pailsėti ne tik vaikas, bet ir mokytojas...> (1).
	VDM – vyresniųjų klasių mokiniams	1	<...visos dienos modelį pritaikyti ir vyresnėms klasėms, manau, susikurtų labai gražios iniciatyvos, sumažėtų patyčių, nes žaidimai ir bendra veikla labai skatina bendradarbiavimą ir bendravimą...> (1).

Vienas iš VDM tobulinimo aspektų būtų geresnis VDM mokyklos finansavimas: <...turėtų būti atskiras šio modelio mokyklos finansavimas...> (1). Tinkamas finansavimas užtikrintų adekvatų mokykloje dirbančių specialistų užmokestį <...mokykloje dirba kvalifikuoti darbuotojai, kurie gali ir turi patirties dirbti su vaikais (pedagogai, psichologai, socialiniai pedagogai, logopedai ir pan.), tai jiems turėtų būti ir atitinkamas užmokestis...>. Siūloma aktyviau bendradarbiauti su tėvais, bendruomenės nariais: <...įtraukti bendruomenės narius, tėvelius, dalyvaujant bendrose veiklose, ypač prieš šventes...> (1). Atsižvelgti į individualių gebėjimų ugdymą, daugiau dėmesio skiriant gabesniams ir specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams: <...atsižvelgti labiau į kiekvieno vaiko poreikius, t.y. specialiųjų poreikių vaikus ir šiaip ugdyti gabesnius vaikus...> (1). Prie tobulinimo aspektų priskiriamas ir pedagogų poreikių tenkinimas, bet jis atsakymuose neišryškėjo. Pedagogai teigia, kad derėtų įkurti poilsio erdvę mokytojams: <...erdvė, kurioje galėtų pailsėti ne tik vaikas, bet ir mokytojas...> (1). Taip pat pedagogai norėtų, kad VDM būtų pritaikyta ir vyresniųjų klasių mokiniams, nes <...susikurtų labai gražios iniciatyvos, sumažėtų patyčių, nes žaidimai ir bendra veikla labai skatina bendradarbiavimą ir bendravimą...> (1).

Vienu iš paskutiniųjų interviu klausimų teirautasi pedagogų nuomonės apie tai, kokia galėtų būti VDM ateities vizija (žr. 37 lentelę).

37 lentelė. Pedagogų VDM ateities vizija (N=5)

Kategorija	Subkategorija	Teiginių skaičius	Įrodantys teiginiai
Vidiniai VDM planai	Tinkamas psichologinis mikroklimate	3	<...o vizija tokia, kad ji turi būti...> (1), <...mokytojai puikiai bendradarbiaujantys, draugaujantys, nes labai priklauso, kaip mokytojai vienas su kitu sutaria. Tai yra svarbi mokyklos atmosfera, kuri persiduoda vaikams...> (1), <...vaikai noriai lankytų neformalius užsiėmimus ir tobulėtų visapusiškai, ir būtų mažinama socialinė atskirtis tarp vaikų, nes susirenka vaikų iš įvairiausių šeimų...> (1).

	Nemokamas mokinių maitinimas	1	<...visos dienos mokykloje vaikai maitinami nemokamai...> (1).
	IKT integravimas į ugdymo(si) procesą	1	<...gal labiau reikėtų IKT taikyti, nes vaikai dar norėtų daugiau kompiuterių, kad galėtų kažkokias veiklas vykdyti...> (1).
Išoriniai VDM planai	VDM modelis nacionaliniu lygmeniu	2	<...visos dienos mokykla turėtų būti visoje Lietuvoje...> (1), <... visi pradinukai lanko visos dienos mokyklą...> (1).
	Bendradarbiavimas su socialiniais partneriais	1	<...puikus bendruomenės ir socialinių partnerių aktyvus dalyvavimas mūsų mokyklos veikloje. Galima būtų įtraukti ir kultūros darbuotojus, ir bažnyčios atstovus...> (1).

Iš pateiktų pedagogų atsakymų buvo galima išskirti tiek vidinius, tiek išorinius VDM ateities vizijos planus. Kalbant apie vidinius, minėtinas tinkamas mokyklos psichologinis klimatas: <...mokytojai puikiai bendradarbiaujantys, draugaujantys, nes labai priklauso, kaip mokytojai vienas su kitu sutaria. Tai yra svarbi mokyklos atmosfera, kuri persiduoda vaikams...> (1). Tinkamas psichologinis klimatas sudarytų dar geresnes sąlygas vaikų savišvietai, individualiems gebėjimams ugdyti. Tokia mokykla padėtų mažinti socialinę atskirtį: <...vaikai noriai lankytų neformalius užsiėmimus ir tobulėtų visapusiškai, būtų mažinama socialinė atskirtis tarp vaikų, nes susirenka vaikų iš įvairiausių šeimų...> (1). Kaip būtinybė minimas nemokamas maitinimas bei IKT integravimas į ugdymo(si) procesą: <...visos dienos mokykloje vaikai maitinami nemokamai...> (1), <...gal labiau reikėtų IKT taikyti, nes vaikai dar norėtų daugiau kompiuterių, kad galėtų kažkokias veiklas vykdyti...> (1). Išoriniuose VDM ateities vizijos planuose išskiriamas VDM modelio praktinis taikymas nacionaliniu lygmeniu <...visos dienos mokykla turėtų būti visoje Lietuvoje...> (1) ir bendradarbiavimas su socialiniais partneriais <...puikus bendruomenės ir socialinių partnerių aktyvus dalyvavimas mūsų mokyklos veikloje. Galima būtų įtraukti ir kultūros darbuotojus, ir bažnyčios atstovus...> (1). Taigi, pedagogų apklausos rezultatai rodo, kad ateityje VDM turėtų tapti mokykla, pasižyminti geru psichologiniu mikroklimatu, aktyviai bendradarbiaujančia su socialiniais partneriais, mokiniai joje gautų nemokamą maitinimą, o į ugdymo(si) procese būtų taikomos IKT technologijos. Svarbus ir ateities vizijos planuose išskiriamas VDM modelio praktinis taikymas nacionaliniu lygmeniu.

Empirinėje baigiamojo darbo dalyje pateikta tyrimo duomenų analizė atskleidė VDM poreikio aktualumą tėvams ir skirtingo amžiaus mokiniams, jos įgyvendinimo ypatumus bei tobulinimo galimybes, kaip jas suvokia mokiniai, jų tėvai ir pedagogai. VDM poreikio ir lūkesčių atitikties tyrimų lyginamoji analizė parodė, kad VDM modelio idėja ir teikiamos paslaugos pateisino

tėvų lūkesčius. Tėvų nuomone, VDM – tai nemokama mokykla, kurioje sudarytos sąlygos vaikams atlikti namų darbus, teikiamos socialinės paslaugos ir sudarytos galimybės įgyti papildomų akademinių žinių, rūpinamasi mokinių maitinimu, priežiūra ir pavėžėjimu, suteikiama papildoma pagalba mokiniams, turintiems mokymosi sunkumų, didelis dėmesys skiriamas socialiniams įgūdžiams lavinti, kultūrinei veiklai plėsti, įkurti kambariai, kuriuose mokiniai galėtų dirbti arba mokytis grupelėmis, erdvės, pritaikytos sportui, laisvalaikiui, bendravimui ir žaidimams. Šias paslaugas teikia kvalifikuoti pedagogai, socialiniai pedagogai ir neformaliojo švietimo specialistai. Mokykla darbą pradeda 08.00 val. ir baigia 17.00 val., tai patogu dirbantiems tėvams. Mokyklos tikslinės grupės: priešmokyklinio, pradinio ir pagrindinio ugdymo mokiniai. Tėvai pasisako už saugią, vaikų ugdymui(si) tinkančią edukacinę aplinką ir pageidauja šių paslaugų: mokinių priežiūros, pavėžėjimo, namų darbų ruošos, neformaliojo švietimo veiklos ir psichologo konsultacijų. Ateityje tobulinant VDM modelį tyrime dalyvavę tėvai siūlo didesnę dėmesį skirti vaikų maitinimui, glaudesniai tėvų, pedagogų, mokinių ir socialinių partnerių bendradarbiavimui, poilsio erdvėms kurti, socialiniams įgūdžiams ugdyti bei įvairesnėms popamokinėms veikloms.

Atlikus mokinių apklausą paaiškėjo, kad daugumai vaikų patinka lankyti VDM, nes joje sulaukiama mokytojų pagalbos, sudarytos galimybės atlikti namų darbų užduotis, žaisti su draugais, mokykloje vyksta tam tikra meninė kūrybinė veikla ir neformaliojo ugdymo užsiėmimai. Tačiau mokiniai pripažįsta, jog kol kas mokykloje trūksta didesnio neformaliojo ugdymo būrelių pasirinkimo, žaidimų ir sporto inventoriaus, poilsio kambario, galėtų būti geresnis maitinimas.

Atlikus pedagogų apklausą paaiškėjo, kad absoliuti dauguma VDM dirbančių pedagogų aptartą modelį vertina teigiamai. Pedagogų nuomone, vaikai noriai lanko tokio tipo mokyklą, tokios mokyklos modelis yra naudingas ne tik vaikams, bet ir mokinių tėvams, prioritetas teikiamas mokinių saugumui ir užimtumui. Mokykla tampa kur kas patrauklesnė dėl to, kad veikia neformaliojo ugdymo skyriai. Nors pedagogai ir pabrėžia taikomo modelio veiksmingumą, tačiau mano, kad viena silpniausių jo pusių – finansavimas. Tai trukdo įsigyti pakankamai reikalingų ugdymo priemonių ir įrengti naujas darbo ir poilsio erdves. Dabartinis mokyklos finansavimas netenkina pedagogų ir dėl jų darbo užmokesčio. Pedagogų nuomone, turėtų būti atskiras šio modelio mokyklos finansavimas. Jis užtikrintų tinkamą mokykloje dirbančių specialistų užmokestį bei įgalintų sukurti palankesnes sąlygas kokybiškai ugdyti vaikus. Pedagogai taip pat mano, kad įgyvendinant VDM modelį, būtina aktyviau bendradarbiauti su socialiniais partneriais, labiau atsižvelgti į mokinių individualių gebėjimų ugdymą, daugiau dėmesio skiriant mokiniams, turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių.

DISKUSIJA

Magistro baigiamojo darbo tyrimo duomenys parodė VDM poreikio aktualumą tėvams, pedagogams ir skirtingo amžiaus mokiniams, atskleidė modelio įgyvendinimo ypatumus.

Kalbant apie VDM modelį, būtina akcentuoti, kad dažniausiai Lietuvoje randama pailgintos dienos grupių, vaikų dienos centrų ar ugdymo įstaigų, save pristatančių kaip VDM, modelio apraiškų. Užsienio šalyse VDM koncepcija nėra naujas švietimo reiškiny (Coelen, 2004). Kalbant tiek apie užsienyje, tiek apie Lietuvoje veikiančias VDM, galima teigti, kad jose vadovaujamosi demokratiškumo principais, o kiekviena skirtinga ugdymo įstaiga pati gali nuspręsti apie tinkamą ugdymo(si) organizavimą, būdingą konkrečiai ugdymo institucijai. Remiantis mokslinės literatūros analize išskiriami VDM teigiami privalumai, kurie siejami su pozityvia vaikų socializacija, parama šeimai, ypatingą dėmesį skiriant mokiniams, esantiems socialinės rizikos šeimų įskaitoje, mokiniams, kurių tėvai dirba visą darbo dieną. Vaikai daugiau dėmesio skiria mokymuisi, jiems suteikiama specialistų pagalba, įdomios ir produktyvios veiklos bei laisvalaikio leidimo būdai leidžia visapusiškai atsiskleisti bei tobulėti vaikams (Kruger, Berthelon, 2011; Loukeris ir kt., 2014; Gkoratsa, 2014; Davidson, 2014; ŠDC, 2017; Kimball, 2018; Walden University, 2018).

Be teigiamų VDM pusių, mokslinėje literatūroje įvairūs autoriai išskiria ir neigiamus aspektus: ne visada papildomas ugdymas tampa kokybišku ugdymu, mažėja vaikų motyvacija, mokiniai pavargsta ir nebeįsimena reikiamų žinių, vėlai grįžta namo, sutrumpėja jų laisvalaikis, nepakanka lėšų pedagogams, nėra tiesioginės koreliacijos tarp ilgesnių mokymosi valandų ir aukštesnių mokymosi pasiekimų (Little, Wimer ir kt., 2008; Worrall, 2013, Morgan, 2017; ŠDC, 2017; Secretary of Banyumas MUI, 2017; Kimball, 2018).

Pastebėta, kad didžioji dalis anketinės apklausos būdu gautų duomenų (tėvų suvokiama VDM samprata, poreikis, vertinimas, tobulinimo ir įgyvendinimo ypatumai) sutapo su 2017 metais ŠDC atliktu tyrimu (lyginama būtent su pastaruoju tyrimu, nes Lietuvoje empirinių tyrimų šia tema praktiškai nėra). Magistro darbo kiekybinį tyrimą papildžiusi grupinė mokinių diskusija ir pusiau struktūrizuotas interviu su pedagogais leido patvirtinti teorinius teiginius bei įsitikinti, kad VDM modelio įgyvendinimas kaimiškoje gyvenvietėje padeda užtikrinti švietimo prieinamumą, socialinę integraciją, vaikų užimtumą, tėvų darbo suderinamumą ir prisideda prie mokykloje besimokančių priešmokyklinio ir pagrindinio ugdymosi pakopų mokinių ugdymo(si) kokybės.

Darbo autorės atlikti tyrimai yra vieninteliai, atlikti X pagrindinėje mokykloje, analizuojant teigiamus ir neigiamus nuo 2018 m. rugsėjo veikiančios VDM aspektus. 2016–2018 metų X pagrindinės mokyklos strateginiame veiklos plane numatyta daugiau dėmesio skirti bendrauti ir

bendradarbiauti su tėvais, išklausančią jų poreikius, skatinti tėvus domėtis vaikų mokymosi motyvacija, pažanga, gerinti vaikų akademinį pasiekimą. Pateiktoje SSSG analizėje išryškėjo žema mokinių motyvacija, nepakankama atsakomybė už ugdymo rezultatus ir kiti svarbūs aspektai. Visuotinio susirinkimo metu kartu su tėvais buvo išsakyta nuomonė, kad vaikai galėtų užsiimti turininga veikla po pamokų. Todėl VDM metodinės grupės susirinkimo metu buvo keliamas klausimas dėl VDM modelio įgyvendinimo. Atliktoje pirminėje poreikių analizėje dėl VDM nutarta X pagrindinėje mokykloje 2018–2019 mokslo metais steigti VDM, kaip priemonę didinti vaikų pasitikėjimą savimi, gerinti mokinių elgesį ir lankomumą, priemonę, padedančią mokiniams turiningai leisti laisvalaikį po pamokų, įtraukti tėvus į ugdymo procesą, kurti socialinį tinklą.

Atlikusi empirinį tyrimą, darbo autorė pastebi gautų rezultatų ribotumą. Darbo autorės nuomone, norint išsamiau sužinoti apie naujai taikomo VDM modelio ypatumus, būtų tikslinga tyrimą pakartoti, kaskart akcentuojant skirtingas problemines sritis. Atliekant tolesnius mokslinius tyrimus, būtų pravartu labiau įsigilinti į VDM taikomo modelio veiksmingumą šiais aspektais: a) mokymosi, b) socialiniu pedagoginiu, c) paramos šeimai, d) tėvų įtraukimo didinimo ir t.t. Papildomas tyrimas galėtų būti atliktas pasitelkus kokybinio tyrimo metodiką (*focus grupe*), įtraukiant į diskusiją visus suinteresuotus asmenis. Su gautais tyrimo duomenimis būtų galima supažindinti visą mokyklos bendruomenę, pasidalinti gerąja patirtimi su rajono, kitomis respublikoje esančiomis mokyklomis, kurios nusprendė kurti VDM.

Baigiamojo darbo autorė, kaip viena iš VDM metodinės grupės narių, yra suinteresuota atlikto tyrimo medžiaga dalintis su visais mokyklos, miestelio, rajono ir bendruomenės nariais. Todėl tikimasi, kad gauti empirinio tyrimo rezultatai, pateiktos darbo išvados, rekomendacijos bus naudingos atliekant savianalizę, tobulinant pasirinktą VDM modelį. Tikimasi, kad atliktas tyrimas neliks teoriniame lygmenyje ir bus tinkamai taikomas praktikoje.

Atlikto tyrimo duomenų analizė – akivaizdi pridėtinė vertė ugdymo praktikai, nes nūdienos švietimo sistemos procesai, sprendimai turi būti grindžiami tyrimais. Tai įgalina labiau atliepti visų suinteresuotų grupių poreikius.

IŠVADOS

1. VDM samprata interpretuojama nevienareikšmiškai ir neretai priklauso nuo šalies švietimo politikos, ugdymo tradicijų. VDM reikšmingumas siejamas su socialinės atskirties mažinimo, lygių galimybių užtikrinimo, šeimos ir darbo pareigų derinimo bei kitais aspektais. Paaikškėjo pagrindiniai VDM trūkumai: vaikai psichologiškai pavargsta, mažėja mokinių žinių įsisavinimo galimybės, trumpėja vaiko laisvalaikis. Lietuvoje egzistuoja pailgintos dienos grupių, vaikų dienos centrų ar ugdymo įstaigų, pristatančių save kaip VDM modelio apraiškų. Užsienio šalyse šiai sričiai yra skiriamas didelis dėmesys, VDM programos pasižymi lankstumu, tai leidžia mokykloms pačioms pasirinkti mokymosi proceso organizavimo formas.
2. Priešmokyklinio ir pagrindinio ugdymo paskirtis bei reikšmė dažniausiai siejama su individualia vaiko vidinių galių plėtote formuojant žinias, mokėjimus ir įgūdžius, būtinus sėkmingai mokytis akademinėje sistemoje bei integruotis į visuomenę. Pastarųjų ugdymo pakopų ugdymo kokybė neretai suvokiama kaip ugdymo programų tikslų ir numatomų ugdymo(si) rezultatų dėmė, užtikrinanti nuoseklią asmens brandą ir kompetencijų plėtotę. Kita vertus, dėl skirtingai suvokiamos ugdymo kokybės sampratos darosi sunku tinkamai įvertinti priešmokyklinio ir pagrindinio ugdymo pakopų kokybės kriterijus.
3. Surinktų tyrimo duomenų analizė atskleidė VDM poreikio aktualumą tėvams, pedagogams ir skirtingo amžiaus mokiniams. Poreikio ir lūkesčių atitikties tyrimų lyginamoji analizė parodė, kad VDM modelio idėja ir teikiamos paslaugos pateisino tėvų lūkesčius. Tėvų nuomone, VDM – nemokama mokykla, kurioje vaikams sudarytos sąlygos atlikti namų darbus, teikiamos socialinės paslaugos, mokiniai gali papildomai gilinti akademinės žinias. Tobulinant VDM modelį tėvai siūlo daugiau dėmesio skirti tokiems aspektams, kaip vaikų maitinimas, glaudesnis tėvų, pedagogų, mokinių ir socialinių partnerių bendradarbiavimas, poilsio erdvių kūrimas, socialinių įgūdžių ugdymas bei įvairesnė popamokinė veikla.
4. Mokiniais patinka lankyti VDM, nes joje teikiama mokytojų pagalba, sudaryta galimybė atlikti namų darbų užduotis, mokiniai gali lankyti neformaliojo ugdymo užsiėmimus. Mokiniai pripažįsta, jog galėtų būti įvairesnis neformaliojo ugdymo būrelių pasirinkimas, trūksta žaidimų ir sporto inventoriaus, galėtų būti geresnis maitinimas. Dauguma VDM dirbančių pedagogų aptartą mokyklos modelį vertina teigiamai, bet įvardija vieną iš silpniausių modelio pusių – finansavimą. Pedagogai siūlo, kad įgyvendinant VDM modelį, derėtų aktyviau bendradarbiauti su socialiniais partneriais, labiau atsižvelgti į mokinių individualių gebėjimų ugdymą, daugiau dėmesio skiriant gabiems ir specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams.

REKOMENDACIJOS

Mokyklos administracijai ir VDM darbo grupei:

- Atnaujinti Telšių rajono X pagrindinės mokyklos VDM grupės tvarkos aprašą: patikslinti VDM grupę lankančių vaikų ugdymo pakopas, pakoreguoti grupės darbo laiką, nusistatyti VDM ugdymo kryptį, filosofiją, VDM veiklos įsivertinimo ir išorinio vertinimo siektinus rodiklius bei kt.
- Sukurti VDM dirbančių pedagogų pareigybės aprašą.
- Gerinant VDM proceso organizavimą, mokyklai rekomenduojama glaudžiau bendrauti ir bendradarbiauti su mokinių tėvais, socialiniais partneriais, kitomis ugdymo institucijomis, įgyvendinančiomis VDM modelį, nevyriausybinėmis organizacijomis, neformaliojo vaikų švietimo teikėjais, daugiafunkcinių centrų paslaugų teikėjais ir kitais asmenimis, suinteresuotais VDM įgyvendinimu ir tobulinimu.
- Ieškoti papildomo finansavimo VDM veiklai gerinti, kad būtų galima kelti dirbančių pedagogų atlyginimus, geriau pritaikyti mokyklos aplinką VDM veiklai, organizuoti transporto ir maitinimo paslaugas, įkurti naujų žaidimų erdvių, pasiūlyti didesnę neformaliojo ugdymo būrelių pasirinkimą, atnaujinti sporto inventorių, organizuoti išvykas ir kt.
- Sudaryti sąlygas VDM pedagogams tobulinti kvalifikaciją dalyvaujant VDM projektuose, renginiuose, seminaruose, paskaitose Lietuvos ir užsienio šalių ugdymo įstaigose.
- Tobulinti dabartinį VDM modelio įgyvendinimo procesą, atsižvelgiant į gautus magistro baigiamojo darbo rezultatus.

LITERATŪRA

1. Abuddin N. (2005). *Figures Renewal of Islamic Education in Indonesia*. Jakarta: Rajawali Press.
2. Adaškevičienė V., Lukoševičius L. K. (2015). *Pagrindinis ugdymas*. Prieiga internetu: <<http://www.kaunas.lt/wp-content/uploads/sites/8/2015/04/Pagrindiniougdymopaskirtis.pdf>>
3. *Approaches in Basic Education*. (2018). Prieiga internetu: <https://www.jica.go.jp/jica-ri/IFIC_and_JBICI-Studies/english/publications/reports/study/topical/spd/pdf/chapter1.pdf>
4. Azizah, Annisa N. (2014). *Full Day School Program on Developing Individual Independent of Students Grade IV in SDIT Insan Utama Bantul*. E-journal Fakultas Ilmu Pendidikan Universitas Negeri Yogyakarta.
5. Baharuddin. (2009). *Education and Development Psychology*. Yogyakarta: Ar-Ruzz Media.
6. Baily N., Breen J., Ward M. (2010). *Community education: more than just a course*. Ireland: Aontas.
7. Basuki S. (2013). *Should Be Proportional Based Form and Level of School*. Diakses. Prieiga internetu: <<http://journal.univetbantara.ac.id/index.php/komdik/article/view/68>>
8. Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai. (2003). *Priešmokyklinis, pradinis ir pagrindinis ugdymas*. Vilnius: UAB „Sapnų sala“. Prieiga internetu: <<http://www.smm.lt/uploads/documents/ugdymo-programos-archyvas/Programos2003.pdf>>
9. *Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa*. (2002). Vilnius: švietimo aprūpinimo centras. Prieiga internetu: <<https://www.upc.smm.lt/ekspertavimas/biblioteka/failai/priesmok.pdf>>
10. Berlinski S., Galiani S., ir kt. (2006). *The Effect of Pre-Primary on Primary School Performance*. London. Prieiga internetu: <https://eml.berkeley.edu/~webfac/lee/e251_Sp06/Gertler.pdf>
11. Bitinas B. (2000). *Ugdymo filosofija*. Vilnius: Enciklopedija.
12. Bitinas B. (2006). *Edukologinis tyrimas. Sistema ir procesas*. Vilnius: VPU leidykla.
13. Bitinas B., Rupšienė L., Žydžiūnaitė V. (2008) *Kokybinių tyrimų metodologija*. Vadovėlis vadybos ir administravimo studentams. Klaipėda: S. Jokužio leidykla spaustuvė.
14. Bobbi D., Reardon M., Naurie S.S. (2003). *Quantum Teaching (Demonstrate Quantum teaching in the classes)*. Bandung: Kaifa.
15. Briggs A., Simons J. (2014). *Only a Matter of Time? A framework for the most effective way to lengthen the school day in England*. Policy exchange. Prieiga internetu: <<https://policyexchange.org.uk/>>
16. Burškaitienė R., Vilkonienė M. (2009). *Priešmokyklinio ugdymo kokybė: samprata ir esminiai vadybos aspektai*. Jaunųjų mokslininkų darbai. Šiaulių universitetas. Prieiga internetu: <<file:///C:/Users/O/Downloads/6109104.pdf>>
17. Butkuvienė V., Riaukienė V. (2018). *Vietoj bastymosi gatvėje - visos dienos mokykla*. Prieiga internetu: <<http://www.gargzdai.lt/vietoj-bastymosi-gatveje-visos-dienos-mokykla/>>
18. Butler T. A. (2014). *School leadership in the 21st century: leading in the age of reform*. Peabody journal of education. Vol. 89.

19. Children's Defense Fund. (2014). *The Facts about Full-Day Kindergarten*. New York: Washington. Prieiga internetu: <www.childrensdefense.org>
20. Cirin R. (2014). *Do Academies make use of their Autonomy? Research report*. Department for Education. Prieiga internetu: <[https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/401455/RR366 - research report academy autonomy.pdf](https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/401455/RR366_-_research_report_academy_autonomy.pdf)>
21. Coelen T. (2004). "Full-time" Education Systems in the Knowledge-Society. *International Comparison of the Cooperation between Schools and Out-Of-School Educational Agencies*. Paper presented at the European Conference on Educational Research. Hamburg. Prieiga internetu: <<http://www.leeds.ac.uk/educol/documents/00003521.htm>>
22. Čekanavičius V., Murauskas G. (2001). *Statistika ir jos taikymai*. Vilnius. TEV.
23. Čekanavičius V. (2019). *Inferencinė statistika socialiniuose moksluose*. Prieiga internetu: <http://www.lidata.eu/index.php?file=files/mokymai/inferencine_2011/infer.html&course_file=infer_3_3.html>
24. Dagneu A., Asrat A. (2016). *Teachers' Perception toward Quality of Education and Their Practice: The Case of Godar Secondary Schools, Ethiopia*. American Journal of Educational Research.
25. Davidson S. (2014). *Should the school day be extended? Pros and Cons of Keeping Pupils for Longer*. UKEdChat Editorial. Prieiga internetu: <<https://ukedchat.com/2014/08/29/should-the-school-day-be-extended-pros-and-cons-of-keeping-pupils-for-longer/3/>>
26. Demeuse M., Frandji D., Greger D., Rochex J. Y. (2008). *L'education Prioritaire en Europe: Conceptions, Mises en Oeuvre, Debats*. Paris: INRP. Prieiga internetu: <<https://books.openedition.org/enseditions/1919>>
27. Department of Education and Skills. (2016). *LOOKING AT OUR SCHOOL 2016 A Quality Framework for Primary Schools*. Dublin. Prieiga internetu: <<https://www.education.ie/en/Publications/Inspection-Reports-Publications/Evaluation-Reports-Guidelines/Looking-at-Our-School-2016-A-Quality-Framework-for-Primary-Schools.pdf>>
28. D'Arcy J. (2012). *Is full-day school best for all kids?* Washington. Prieiga internetu: <https://www.washingtonpost.com/blogs/on-parenting/post/is-full-day-school-best-for-all-kids/2012/04/23/gIQAgQU5bT_blog.html?noredirect=on&utm_term=.b1d50cf8eded>
29. Emokykla.lt. (2018). *Kokie ugdymo skirtumai kaimo ir miesto mokyklose?* Prieiga internetu: <<https://www.emokykla.lt/bendrasis/skaityk/elektroniniai-leidiniai/kokie-ugdymo-skirtumai-kaimo-ir-miesto-mokyklose/171>>
30. Eshetu A. A. (2014). *The impact of attending pre-school education on later academic achievement of students: Empirical evidences from Dessie, Ethiopia*. Ethiopia: Basic Research Journal. Prieiga internetu: <<https://basicresearchjournals.org/education/pdf/Eshetu.pdf>>

31. European Commission (2015). *Education & Training 2020. Schools policy. A whole school approach to tackling early school leaving Policy messages. European Commission B-1049 Brussels*. Prieiga internetu: <http://ec.europa.eu/assets/eac/education/experts-groups/2014-2015/school/early-leaving-policy_en.pdf>
32. European Commission. (2018). *Pradinis ugdymas: mokymas ir mokymasis*. Prieiga internetu: <https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/teaching-and-learning-primary-education-27_it>
33. Etor C. R., U. F. Mbon ir kt. (2013). *Primary Education as a Foundation for Qualitative Higher Education in Nigeria*. Nigeria: Canadian Center of Science and Education. Prieiga internetu: <<https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1078348.pdf>>
34. Extended Learning Time in K-12 Schools. (2008). *A review of research on extended learning time in K-12 schools*. Eco Northwest/The Chalkboard Project. Prieiga internetu: <<https://chalkboardproject.org/sites/default/files/Extended-Learning-2.pdf>>
35. Faberman D., Kaplan C. (2005). *Time for a Change: The Promise of Extended-Time Schools for Promoting Student Achievement*. Boston: Massachusetts 2020.
36. Fiel S., Kuczera M., Pont B. (2007). *No More Failures: Ten Steps to Equity in Education*. Paris: OECD Publishing. Prieiga internetu: <<https://www.oecd.org/education/school/45179151.pdf>>
37. GeoGebra. (2018). *Objectives of Secondary Education*. Prieiga internetu: <http://www.schoolnet.org.za/conference/sessions/jogwel/objectives_of_secondary_education.html>
38. Geppert C. B., Hofmann S., ir kt. (2012). *Policy Reform Efforts and Equal Opportunity: an Evidence-based Link? An Analysis of Current Sector Reforms in the Austrian School System*. Center for Educational Policy Studies Journal.
39. Gibb N. (2015). *The purpose of education. Schools Minister Nick Gibb addresses the Education Reform Summit*. Prieiga internetu: <<https://www.gov.uk/government/speeches/the-purpose-of-education>>
40. Gkoratsa A. (2013). *The impact of Greek 'all-day' school on teachers', students' and parents' lives*. United Kingdom: School of Sport and Education. Prieiga internetu: <<https://bura.brunel.ac.uk/bitstream/2438/8560/4/FulltextThesis.pdf>>
41. Gudinsys P. (2005). *Ugdymo kokybės samprata ir kokybės problemos. Švietimo plėtros centras*. Prieiga internetu: <http://www.pprc.lt/MethodineVeikla/naujienos/Ugdymo_kokybes_samprata_ir_kokybes_problemos.pdf>
42. Gumuliauskienė A., Smilgienė J. (2010). *Ugdymo kokybės kaip švietimo politikos prioriteto raiška bendrojo lavinimo mokyklų strateginiuose planuose*. Mokytojų ugdymas 2010: Šiaulių universitetas.
43. Gužauskienė A. (2017). *Universalus daugiafunkcinio centro vaidmuo sprendžiant švietimo paslaugų prieinamumo problemas kaimo vietovėje*. Magistro darbas. Prieiga internetu: <<https://ec.europa.eu/epale/en/node/42566>>
44. Hasan N. (2006). *Full day School (alternative models of learning foreign languages)*. Journal of Educational Tadris. Vol 11.

45. House of Commons Education Committee (2014). *Underachievement in Education by White Working Class Children: Government Response to the Committee's First Report of Session*. Prieiga internetu: <https://publications.parliament.uk/pa/cm201415/cmselect/cmeduc/647/647.pdf>
46. *Isakymas „Dėl Pradinio ugdymo sampratos“* (2003). Vilnius. Prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.205463>
47. *Isakymas „Dėl Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendrųjų programų patvirtinimo“*. (2008). Vilnius. Prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.326307>
48. Yusuf. (2017). *Full Day School: School Excellence Model Implementation Process For A Good Education*. Vol 1, Number 1. Prieiga internetu: <file:///C:/Users/O/Downloads/1446-5098-1-PB.pdf>
49. Jain C., Prasad N. (2018). *Quality in Education - Concept, Origin, and Approaches*. Prieiga internetu: <file:///C:/Users/O/Downloads/9789811049286-c2.pdf>
50. Janilionis V., Morkevičius V. ir kt. (2019). *Statistinė kiekybinių duomenų analizė su SPSS ir STATA*. Prieiga internetu: http://www.lidata.eu/index.php?file=files/mokymai/stat/stat.html&course_file=stat_III_5_2_1.html
51. Jarienė R. (2018). *Visos dienos mokyklos idėjos įgyvendinimas Lietuvoje*. Konferencija „Visos dienos mokykla: paskirtis, galimybės, iššūkiai“. Vilnius. Viešųjų konsultacijų medžiaga.
52. Jarienė R. (2018). *Visos dienos mokykla Lietuvoje: poreikis, lūkesčiai, iššūkiai*. Prieiga internetu: <https://www.ikimokyklinis.lt/index.php/straipsniai/bendri-straipsniai/visos-dienos-mokykla-lietuvoje-poreikis-lukesciai-issukiai/24489>
53. Jeřábek J., Tupý J. (2007). *Framework Educational Programme for Basic Education*. Prague: VUP. Prieiga internetu: file:///C:/Users/O/Downloads/IM_RVP_ZV_EN_final_rijen08.pdf
54. Jėčiuvienė. (2008). *Studentų mokymo kokybės veiksniai*. Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai. Kaunas: VDU.
55. Juodaitytė A. (2000). *Socialiniai-educaciniai pokyčiai ikimokykliniame ugdyme: Rytų, Vidurio Europos šalių, JAV ir Lietuvos patirties lyginamoji analizė*. Socialiniai-educaciniai pokyčiai ikimokykliniame ugdyme. Klaipėda.
56. Juraitė K. (2005). *Lyginamieji tyrimo metodai: nuo intensyvaus ir ekstensyvaus prie visapusiško tyrimo*. VDU. Prieiga internetu: http://fcis.vdu.lt/~z.lydeka@adm.vdu.lt/KJuraitė_paskaita%20ISM%202.pdf
57. Kardelis K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Judex.
58. Kardelis K. (2007). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Šiauliai: Lucilijus.
59. Katane I. (2013). *Changeable educational environment of rural school for sustainable development*. Latvia University of Agriculture. Jelgava. Prieiga internetu: http://tf.llu.lv/conference/proceedings2013/Papers/114_Katane_I.pdf
60. Kaziliūnas A. (2007). *Kokybės vadyba*. Vilnius: MRU.
61. Kilčiauskaitė L. (2018). *Visos dienos mokykla: ar nepavargs mokiniai ir mokytojai visą dieną praleisdami kartu?* Prieiga internetu: <https://mamoszurnalas.lt/visos-dienos-mokykla-kojos-tiketis/>

62. Kimball S. (2018). *Full-Day Advantages and Disadvantages*. Prieiga internetu: <https://dpi.wi.gov/early-childhood/kind/full-day-advantages>>
63. Kristiawan M., Tobari. (2017). *The Characteristics of the Full Day School Based Elementary School*. *Transylvanian Review*: Vol XXV, No. 14. Prieiga internetu: https://www.researchgate.net/publication/316087309_The_Characteristics_of_the_Full_Day_School_Based_Elementary_School>
64. Kompas.com. (2016). *The Reason Minister of Education and Culture Issued Full Day School*. (2016). Prieiga internetu: <http://edukasi.kompas.com/read/2016/08/08/12462061/ini.alasan.mendikbud.usulkan.full.d.ay.school>>
65. Kruger D. I., Berthelon M. (2011). *Risky behavior among youth: Incapacitation effects of school on adolescent motherhood and crime in Chile*. *Journal of Public Economics*.
66. Kuswandi I. (2012). *Full Day School and Integrated Education*. Prieiga internetu: <http://iwankuswandi.wordpress.com/2012/07/09/full-day-school-danpendidikan>>
67. Kunigonis A. (2018). *Visos dienos mokyklos įgyvendinimo galimybių paieškos valstybinėje mokykloje*. Kauno Simono Daukanto progimnazijos atvejis. Vilnius. Prieiga internetu: <http://www.svietimonaujienos.lt/visos-dienos-mokykla-neribotu-galimybiu-erdve/>>
68. Kukanauzienė L., Ričkuvienė I. (2003). *Kalbos lavinimo galimybės priešmokyklinuko veikloje*. Priešmokyklinis ugdymas ir pradinė mokykla: patirtis, idėjos. Respublikinės mokslinės konferencijos medžiaga. Šiauliai: Šiaulių Gytarių pagrindinė mokykla.
69. Kvieskienė G., ir kt. (2008). *Universalių daugiafunkčių centrų (UDC) steigimas ir plėtra: esamos būklės ir tendencijų analizė. UDC modelio aprašas*. Vilnius. Prieiga internetu: https://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/368_692d56dd8d88fd7d31f098d003b0f578.pdf >
70. *Lietuvos Respublikos Konstitucija*. (1992). Vilnius. Prieiga internetu: <http://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>>
71. *Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas*. (1996). Vilnius. Prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.26397>>
72. *Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas*. (2011). Vilnius. Prieiga internetu: https://www.sac.smm.lt/wp-content/uploads/2016/02/Lietuvos-Respublikos-svietimo-istatymas_svietstrat.pdf >
73. *Lietuvos Respublikos vyriausybės 2016 m. programa*. (2016). Vilnius. Prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/886c7282c12811e682539852a4b72dd4>>
74. *Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“*. (2012). Vilnius. Prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.425517>>
75. Lietuvos švietimo taryba. (2017). *Lietuvos švietimo būklės 2013-2016 metų apžvalga*. Vilnius. Prieiga internetu: http://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=9258&p_k=1&p_t=173686>
76. Luobikienė I. (2010) *Sociologinių tyrimų metodika*. Mokojoji knyga. Kaunas.
77. Little, P. M., Wimer C., Weiss H. B. (2008). *After School Programs in the 21st Century: Their Potential and What It Takes to Achieve It*. Cambridge: Harvard Family Research Project.

78. Long R. (2016). *The School Day and Year (England): House of Commons Briefing Paper No. 07148*. Prieiga internetu:
<<http://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/SN07148/SN07148.pdf>>
79. Makauskienė V. (2008). *Designing intervention for stuttering pupils within the child centered education paradigm*. Šiauliai.
80. Malinauskienė D. (2006). *Priešmokyklinio ugdymo pakopos svarba vaikų socialinės kompetencijos ugdymui*. Šiauliai. Prieiga internetu:
<https://www.mruni.eu/upload/iblock/1d8/13_malinauskiene.pdf>
81. Malinauskienė D. (2015). *Priešmokyklinio ugdymo poreikis ir nauda vaikui*. Šiauliai. Prieiga internetu: <https://www.youtube.com/watch?v=Bj_QHxQ5E9c>
82. *Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti*. (2006). Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras. Prieiga internetu:
<<https://www.smm.lt/uploads/documents/Pedagogams/Visas.pdf>>
83. Merfeldaitė O., Penkauskienė D. ir kt. (2017). *Visos dienos mokyklos įgyvendinimo praktika: užsienio šalių patirtys*. Socialinis darbas 15(2), p. 42–55. Vilnius. Prieiga internetu:
<<https://www3.mruni.eu/ojs/social-work/article/view/4692/4305>>
84. Molėtų progimnazija. (2018). *Visos dienos mokykla*. Prieiga internetu:
<<http://moletaiprogimnazija.blogspot.com/p/visos-dienos-grupe.html>>
85. Monkevičienė O., Glebuviene V. S., Stankevičienė K. (2009). *Ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo turinio ir jo įgyvendinimo kokybės analizė*. Vilnius. Prieiga internetu:
<<https://www.upc.smm.lt/projektai/pletra/Tyrimai/VPU%20tyrimo%20ataskaita/Ikimokyklinio.%20priesmokyklinio%20ugdymo%20turinio%20ir%20jo%20%20igyvendinimo%20kokybes%20analize%20Tyrimo%20ataskaita%202009%2011%2005.pdf>>
86. Monkevičienė O., Glebuviene V., Stankevičienė K., ir kt. (2011). *Metodinis leidinys priešmokyklinio ugdymo pedagogams*. Tėvų ir pedagogų knyga. Kaunas: Šviesa.
87. Monkevičienė O., Žemgulienė A., ir kt. (2012). *Ikimokyklinio, priešmokyklinio ir pradinio ugdymo turinio programų dermės tyrimo ataskaita*. Vilnius: Lietuvos edukologijos universitetas. Prieiga internetu:
<<https://www.sac.smm.lt/wp-content/uploads/2016/01/Ikimokyklinio-priesmokyklinio-ir-pradinio-ugdymo-turinio-programu-dermes-tyrimas.pdf>>
88. Morgan K. (2017). *The Negative Effects of Extending School Days*. Leaf Group Education. Prieiga internetu:
<<https://classroom.synonym.com/negative-effects-extending-school-days-15199.html>>
89. Pashalis A., Tsiagkis I. (2000). *The “All-Day“ School: Studying an Innovation*. *Deiktes Ekpaideusis*.
90. Petkevičienė G. (2018). *Kodėl pradinių klasių mokytojas yra lemtingas žmogus vaiko gyvenime?* Vilnius. Prieiga internetu:
<<http://www.mokytojuapdovanojimai.lt/naujienos/kodel-pradiniu-klasiu-mokytojas-yra-lemtingas-zmogus-vaiko-gyvenime/>>
91. *Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendroji programa*. (2008). Vilnius. Prieiga internetu:
<<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.326307>>

92. Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų aprašas. (2015). Vilnius. Prieiga internetu:
<https://www.smm.lt/uploads/documents/Pedagogams/Apra%C5%A1as.pdf> >
93. Pranaitytė R., Malinauskienė D. (2011). *Pedagogų nuomonė apie kokybišką vaikų ugdymą sąlygojančius veiksnius ikimokyklinėse įstaigose*. Šiauliai: socialiniai mokslai. Edukologija. Prieiga internetu: <<file:///C:/Users/O/Downloads/6102878.pdf>>
94. Pulkkinen L. (2012). *The Integrated School Day - improving the educational offering of schools in Finland*. Finland: University of Jyväskylä. Prieiga internetu:
<http://www.allianceforchildhood.eu/files/book2012/QoC%20Book%202012%20Chapter-2.pdf>>
- Pradinio ugdymo bendroji programa*. (2016). Vilnius. Prieiga internetu:
https://www.sac.smm.lt/wp-content/uploads/2016/01/ugdpr_1priedas_pradinio-ugdymo-bendroji-programa.pdf >
95. *Pradinio ir pagrindinio ugdymo bendroji programa*. (2008). Vilnius. Prieiga internetu:
<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.326307>>
96. *Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa*. (2014). Vilnius: Šviesa. Prieiga internetu:
[https://www.smm.lt/uploads/documents/Prie%C5%A1mokyklinio%20ugdymo%20bendroji%20programa\(3\).pdf](https://www.smm.lt/uploads/documents/Prie%C5%A1mokyklinio%20ugdymo%20bendroji%20programa(3).pdf) >
97. *Priešmokyklinio ugdymo koncepcija*. (2000). Vilnius. Patvirtinta švietimo ir mokslo ministro 2000 m. lapkričio 9 d. įsakymas Nr. 1374.
98. Railienė A. (2018). *Visos dienos mokyklos samprata ir modeliai Lietuvoje*. Švietimo naujienos. Visos dienos mokykla - neribotų galimybių erdvė?. Vilnius. Prieiga internetu:
<http://www.svietimonaujienos.lt/visos-dienos-mokykla-neribotu-galimybiu-erdve/>>
99. Railienė A. (2018). *Visos dienos mokyklos samprata ir modeliai Lietuvoje*. Konferencija „Visos dienos mokykla: paskirtis, galimybės, iššūkiai“. Viešųjų diskusijų medžiaga. Vilnius. Edukologijos ir socialinio darbo institutas.
100. Richards P. (2017). *Pros Vs. Cons of Extended School Days*. Prieiga internetu:
<https://classroom.synonym.com/pros-vs-cons-extended-school-days-14924.html>>
101. Ruškus J., Žvirdauskas D., Zybatas S. ir kt. (2012). *Ikimokyklinis priešmokyklinis ugdymas Lietuvoje. Būklės ir galimybių tyrimas*. Vilnius. Prieiga internetu:
http://www.upc.smm.lt/ugdymas/ikimokyklinis/failai/Ikimokyklinis_priesmokyklinis_ugdy-mas_Lietuvoje_mokslo_%20studija.pdf>
102. Rupšienė L. (2007). *Kokybinio tyrimo metodologija*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
103. Rutkauskaitė R. (2015). *Socialinio pedagogo funkcijos ugdant kurčiųjų vaikų socialinius ir asmeninius įgūdžius*. Magistro darbas. Prieiga internetu:
[file:///C:/Users/O/Downloads/8928200%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/O/Downloads/8928200%20(1).pdf)>
- Schnitter M., Häselhoff K. S. (2018). *All-day Schooling in Düsseldorf, Germany*. Germany. Prieiga internetu:
<http://www.oecd.org/education/innovation-education/all-dayschoolingindusseldorfgermany.htm>>

104. School's not Out: Extended Hours Would Suit Weaker Pupils – and Irk the Rest (2013). The Economist. Prieiga internetu: <<http://www.economist.com/news/britain/21576659-extended-hours-would-suit-weakerpupilsand-irk-rest-schools-not-out>>
105. Syah M. (2004). *Educational Psychology Based Integrative*. Bandung: Remaja Rosdakarya.
106. Sylva K., Melhuish E., ir kt. (2004). *The Effective Provision of Pre-School Education (EPPE) Project: Findings from Pre-school to end of Key Stage 1*. London. Prieiga internetu: <<http://dera.ioe.ac.uk/18189/2/SSU-SF-2004-01.pdf>>
107. Secretary of Banyumas MUI. (2017). *The Negative Effects of Full-Day School, According to MUI*. Prieiga internetu: <<http://www.en.netralnews.com/news/currentnews/read/9423/the.negative.effects.of.full.day.school.according.to.mui>>
108. Stecher L., Klieme E., Radisch F., Fischer N. (2009). *Development of teaching and offers-core pieces of all-day school development*. Weinheim: Juventa.
109. Smolienė A. (2018). *Eksperimentas devyniose Kauno mokyklose: kas pasikeitė?*. Prieiga internetu: <<http://www.diena.lt/naujienos/kaunas/miesto-pulsas/eksperimentas-devyniose-kauno-mokyklose-kas-pasikeite-890783>>
110. Study Moose. (2016). *The Disadvantages of Full Day Schools*. University of California. Prieiga internetu: <<https://studymoose.com/the-disadvantages-of-full-day-schools-essay>>
111. Šalkauskienė R. (2018). *Visos dienos mokyklos idėjos įgyvendinimas nevalstybinėje Šv. Juozapo mokykloje*. Vilnius. Prieiga internetu: <<http://www.svietimonaujienos.lt/visos-dienos-mokykla-neribotu-galimybiu-erdve/>>
112. Šeibokienė G. (2018). *Kaip mes suprantame visos dienos mokyklą, ko iš jos tikimės?* Švietimo naujienos. Prieiga internetu: <<http://www.svietimonaujienos.lt/kuriame-visos-dienos-mokykla/>>
113. Šiuolaikinių didaktikų centras. (2017). *Visos dienos mokykla Viešųjų diskusijų dėl Visos dienos mokyklos koncepcijos ir ugdymo modelių kūrimo medžiaga 2017 m. gruodis*. Prieiga internetu: <<https://www.smm.lt/uploads/documents/veikla/vie%C5%A1%C5%B3j%C5%B3%20diskusij%C5%B3%20d%C4%97l%20VDM%20pateiktis.pdf>>
114. Šiuolaikinių didaktikų centras. (2017). *Visos dienos mokyklos modelių užsienio šalyse ir visos dienos mokyklos paslaugų poreikio ir galimybių gauti šias paslaugas Lietuvoje tyrimas*. Tyrimo ataskaita. Vilnius: Šiuolaikinių didaktikų centras.
115. Švietimo ir mokslo ministerija. (2018). *Pradinis ugdymas*. Vilnius. Prieiga internetu: <<http://www.smm.lt/web/lt/smm-svietimas/svietimas-pradinis-ugdymas>>
116. Švietimo ir mokslo ministerija. (2015). *Pradinio ugdymo organizavimo ypatumai: kiek tai turi įtakos mokinių pasiekimams? Vilnius*“ UAB „Lodvila“. Prieiga internetu: <https://www.smm.lt/uploads/documents/svietimas/Pradinio-ugdymo-organizavimo-ypatumai_2015%20Nr12.pdf>
117. Švietimo ir mokslo ministerija. (2011). *Kuriame mokyklą vaikams*. Švietimo raidos scenarijus. Vilnius. Prieiga internetu: <http://www.smm.lt/uploads/documents/Veikla_strategija/scenarijai/Renkuosi%20mokyti_s_cenarijus.pdf>

118. Švietimo ir mokslo ministerija. (2014). *Priešmokyklinis ugdymas - nuo visuotinio prie privalomojo*. Vilnius. Prieiga internetu: https://www.smm.lt/uploads/documents/teisine_informacija/svietimo_bukles_apzvalgos/2014%20%C5%A0PA%20Nr%2011.pdf
119. Taiwo A. A., Tyolo J. B. (2002). *The effect of pre-school education on academic performance in primary school: a case study of grade one pupils in Botswana*. International Journal of Educational Development. Prieiga internetu: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0738059301000207>
120. Teixeira R. (2004). *All-Day, All-Year Schools*. The century foundation. Prieiga internetu: <https://tcf.org/content/commentary/all-day-all-year-schools-rev-2004/?session=1>
121. Thoidis I., Chaniotakis N. (2015). *All-Day School: A School in Crisis or a Social Pedagogical Solution to the Crisis? International Journal of Social Pedagogy. Special Issue "Social Pedagogy in Times of Crisis in Greece"*.
122. Tidikis R. (2003). *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vadovėlis. Vilnius: LTU leidybos centras.
123. Teijlingent E., Hundley V. (2001). *The importance of pilot studies*. Social Research Update. University of Surrey. Prieiga internetu: <http://sru.soc.surrey.ac.uk/SRU35.html> >
124. Ugdymo plėtotės centras. (2018). *Kviečiame dalyvauti visos dienos mokyklos modelių išbandyme*. Vilnius. Prieiga internetu: <https://www.upc.smm.lt/naujienos/vienosdienos.php>
125. UNICEF. (2000). *Defining Quality in Education*. United Nations Children's Fund. Prieiga internetu: <https://www.unicef.org/education/files/QualityEducation.PDF>
126. UNESCO. (2005). *The importance of good quality: What research tells us. EFA global monitoring report*. Prieiga internetu: http://www.unesco.org/education/gmr_download/chapter1.pdf >
127. UNESCO. (2009). *World conference on higher education: The new dynamics of higher education and research for societal change and development held in Paris*. Prieiga internetu: <file:///C:/Users/O/Downloads/9789811049286-c2.pdf>
128. Valiuškevičiūtė A., Mikutavičienė I. (2006). *Švietimo organizacijų kokybės vadyba*. VDU: Studijų kokybės centras.
129. *Vaikų įtraukties mokytis ir įvairiapusio ugdymo 2017-2022 metų veiksmų planas*. (2017). Vilnius. Prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/aad10e305c3c11e7a53b83ca0142260e?jfwid=5w7avl4go>
130. *Valstybinė švietimo 2013-2022 metų strategija*. (2014). Vilnius. Prieiga internetu: https://www.sac.smm.lt/wp-content/uploads/2016/02/Valstybine-svietimo-strategija-2013-2020_svietstrat.pdf
131. Vilkonienė M. (2011). *Kokybė mokykloje ir ją lemiantys veiksniai*. Nacionalinė vaikystės tyrėjų asociacija. Prieiga internetu: <http://www.nvta.lt/straipsniai/VilkonieneMargarita100630.pdf>
132. Vilutienė A. (2018). *Visos dienos mokykla*. Prieiga internetu: <https://duomenys.ugdome.lt/?tinklai/vdm/med=154>

133. Vittana.org. (2018). *10 Longer School Days Pros and Cons*. Prieiga internetu: <https://vittana.org/10-longer-school-days-pros-and-cons>
134. Vivanews. (2012). *Cases which Done by Early Years Students in 2012*. Prieiga internetu: <http://ro.ecu.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=1966&context=ajte>
135. Zakarevičius P. (2003). *Pokyčiai organizacijose: priežastys, valdymas, pasekmės*. Kaunas: KTU.
136. Žadeikaitė L. (2014). *Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų aprašas*. Švietimo ir mokslo ministerija. Prieiga internetu: https://mtc.lt/attachments/article/322/L%20Zadeikaites%20medziaga_2014_10_07.pdf
137. Žukauskienė R. (2002). *Psichologinių tyrimų metodologija*. Aprašomieji tyrimai ir interviu, vieno atvejo tyrimai ir fokus grupės. Prieiga internetu. <http://rzukausk.home.mruni.eu/wp-content/uploads/VIII-paskaita-aprasomieji-interviu-vienio-atv-ir-fokus.pdf>
138. Walden University. (2018). *The Pros and Cons to Longer School Days*. Requiring students to be in school longer has its advantages and its drawbacks. Prieiga internetu: <https://www.waldenu.edu/doctoral/doctor-of-education/resource/the-pros-and-cons-to-longer-school-days#uHiKZ2pgdifFgTf4.99>
139. Wheeler H., Connor J. (2010). *Parents, Early Years and Learning Activities*. London: National Children's Bureau. Prieiga internetu: https://www.ncb.org.uk/sites/default/files/uploads/documents/Early_years_docs/Activities_bookletV3_LoRes.pdf
140. Worrall P. (2013). *Should we make the school day longer?* Prieiga internetu: <https://www.channel4.com/news/factcheck/factcheck-should-we-make-the-school-day-longer>

PRIEDAI